

HERMAN HEIJERMANS
—
BIECHT EENER
SCHULDIGE

BIECHT EENER SCHULDIGE

BIECHT EENER SCHULDIGE

AANTEEKENINGEN VAN EEN GETROUWDE VROUW

VERZAMELD, GEORDEND, OVERIGENS NIET VERANDERD

DOOR

HERMAN HEIJERMANS
(S. FALKLAND)

TWEEDE DRUK

1912

AMSTERDAM
H. J. W. BECHT

.
Zondagmorgen.....¹⁾

Al m'n aantekeningen — tot vandaag, zijn 'r naast of formeele onwaarheden.

't Kost zooveel inspanning, zooveel malle zelfoverwinning, eer je wat je verdriet doet, waarvan de menschen liever niet willen hooren, in stugge letters — zwart op wit geeft.

— Als 'k 't op muziek kon zetten, klaagde 'k 't in melodischen vorm.

Wat zijn componisten gelukkig.

Die vertellen alles, spinnen niets uit, noemen de dingen met mysterieuze klanken, worden zonder onkieschheid begrepen.

Ik —, ik die 'n gewone, getrouwde vrouw ben, onnoozel-weg papier zit te bebabbelen, omdat 'k geen moeder heb, geen van m'n vriendinnen, allermint Lies Joosten, vertrouw — als 'k ze vertrouwde, hield 'k nog m'n mond: je kùnt 'r niet over pràten — ik heb met me-zelf moeten vechten, vóór 'k de kleine, wreede pijnigingen dorst biechten, die me doen liegen en huichelen en gedwongen glimlachen en onwezenlijk bewegen, zonder dat 'k toch iets heb gedaan, iets gezegd, iets met

¹⁾ De voorafgaande notities heeft de verzamelaar laten vervallen, of ingelascht.

'n oogopslag aangeduid, dat m'n omgeving of anderen zouden kunnen misprijzen.

Zoo vermeen 'k . . .

Gelijk 'k vermeen, dat de meeste lieden 'n dogma van sentimenten adoreeren — met de afwijkende, misschien dagelijks voorkomende, stuiptrekkingen geen raad weten.

Wat brengt me er toe nauwelijks bezonken overwegingen neer te krabbelen?

Wat is 't onzinnig, vernederend, dat je zóóver van mekaar vervreemd ben, zoo angstig voor confidenties, zoo laf, zoo behoedzaam, dat je om je voor 'n honderdste deel te luchten, driftig slag op slag in 'n inktpot piekt, om met gejaagde hiëroglyphen de aarzelingen, teleurstellingen, vragen, verwarringen van je zieltje te uiten.

Ze noemen dat uiten.

't Is niets, omdat je den klank van je stem, 't vochtigsprekende van je oogen, 't heele misschien wanhopige van je gelaat, aan je tastende woorden zou moeten koppelen . . .

Toen de koffie koud was geworden, 'k in diepste lusteloosheid — hoe kom 'k zoo moe? — me over de leuning van 't trappenhuis boog, om de meid te roepen, hoorde 'k hoe ze met 'r vrijer bij de tuindeur stond te fluisteren. Geen woord kon 'k vernemen. 'k Zou 't de gemeenheid van 'n babbelgrage, kwaadsprekende burgerjuffrouw gevonden hebben, om ook maar één woord van wat dié twee mekaar te vertellen hadden, te beluisteren.

Tòch bleef 'k over de leuning gebogen.

En in vreemde besluiping van melankolie, liet ik me op een der treden zakken.

In de stilte van 't trappenhuis ging 't zacht gezoem der stemmen, 't gepraat van vertrouwelijkheid, dat met de ronding der treden verzweefde, door de beslotenheid der muren als in 'n kolking gevangen bleef.

Door het keukenportaal zwol 't, vaag van mompeling, soms gedempter van klank, soms tot een lang-teere stilte verslurpend — de stilte van 'n handdruk, 'n kus — dacht 'k.

Den jongen, 't meisje ken 'k. Hij, 'n brievenbesteller, zij in 'n weeshuis grootgebracht. Geen van twee heeft eenige diepere gevoeligheid. Hij, 'n gezonde, lacherige, roodharige man; zij, 'n stevige, robuste, hardhandige meid — nog pas gister in de ontvangkamer, een van de lange lijzen gebroken! die voor elk woord twee terug geeft.

Aan 't geval leek buitenaf, niets sympathieks, juister gezegd niets dat 'n bizondere ontroering kon geven.

Toch zat 'k slap-verzakt, met dikke tranen in de oogen, tranen die 't wit van 't trappenhuis tot een traag-bewegenden nevel maakten — ik, de mévròuw, de mevrouw, die ze met één druk op de electrische schel mocht opschrikken.

Zóó vreemdhartig ben ik geworden.

Voor 'n paar dagen heb 'k een zelfde sensatie gehad, toen 'k in de groote laan voor 't huis, in de zwaar-moedigste avond-schemering, 'n soldaat en 'n dienstmeid van ergens uit de buurt, met de armen om elkaars middel, zachtjes aanstappend, naar de zij van 't angstig-stil bosch, zag wandelen.

Het is wonderlijk-schoon, diep-aandoenlijk, als je zelf met 'n hart, dood als 'n afgewaaid blad, iets van 't allerheerlijkste in twee menschen waarneemt.

Twee innig tegen-mekaar-aangeleunden, de vriendschap der stilte zoekend, bij enkel zwijgenis van boomen, geritsel van bladeren — òf 't fluisterpraten van jonge verliefden in 'n keuken-portiek, kunnen je 'n zacht-kwijnnende ontroering geven.

Op de trap, willoos als 'n zieke, zat 'k te lùisteren, te lùisteren, met langs m'n wangen stugstotterende tranen — te lùisteren, tot de deur in 't slot knipte, 't meisje luid-zingend de messen begon te slijpen.

Langzaam de kamer in kniezend, heb 'k 'r gescheld, 'r op den ouwen toon, 'n nièuw kopje gevraagd, me dwaas-verlustigd aan 'r glanzende oogen, 'r levend gelaat.

Nu schrijf 'k in één bezwarende gejaagdheid.

Ik móét afrekenen — en 'k aarzel.

Ik wou, dat 'r gebeurde — 'r gebeurt niets.

'r Kàn niets gebeuren.

Ik ben schaakmat.

Als ik van m'n man hield, zóó hield als 'k 't me in m'n jeugd voorstelde dat eerlijk houden is, als 'k nog ièts zou voelen bij 't hooren van z'n stap, iets aangenaams ondergaan bij z'n kalm-over-me-zitten, aan tafel, z'n krantje lezen, z'n nieuwtjes-verhalen, z'n huiselijke gebaren, z'n doen en bewegen, als 'k nog éven van 'm hield, zou 'k mogelijk niets van m'n malligheden weten.

Ik hóú niet van 'm. Soms haat 'k 'm met 't wrok-kend gevoel van een die geen uitweg weet.

Dat staat 'r nu.

Dat staat 'r, hard, zakelijk, als 'n aantekening voor den kruidenier of den slager.

Dat staat 'r zoo simpel, zoo als 'n ding-van-elken-dag, dat 'k 't bijna zonder smart of gestoordheid herlees.

Van den winter ben 'k dikwijls in schouwburgen geweest. 't Eene boek na 't ander heb 'k verslonden. Wat avonturen, romannetjes! Wat echtbreuken, overspel! Wat tragische verwickelingen, ontkenningen...

Toch hoe goddelijk-zot!

Als ik schrijver was, zou 'k 't anders zeggen, 't niet zoeken in afwijkende karakters, merkwaardige omstandigheden.

Want, o, lieve god — waaraan 'k niet geloof — 't redelijk-ingetoomde, door niets te verlossen, door niets te verjeugdigen berustend bestaan van 'n vrouw die zich voegt, die geen eischen meer stelt, die geen aanstoot geeft, die voor 'n gelukkig mensch wordt versleten, maar van 'r man niet meer hóúdt, wat is dat 'n braak, ontweken terrein...

Telkens als 'k van 'n getrouwde vrouw las, die 'r man bedroog, ontdekt, gepijnigd werd, of in diepst berouw 'r leven eindigde, of ongekend-gelukkig werd met 'n nieuwen, braven, oppassenden echtgenoot, glimlachte, spotte 'k.

Hij, naast me, in den Schouwburg, de Opera, zat dikwijls tusschen de bedrijven door z'n neus te snuiten, en in de pauzes had-ie wel moeite, 't licht van de electrische kronen te verdragen, zoo als-ie met z'n tranen 't wel en wee op plankenland had besproeid.

Over mekaar soezend, in de koffiekamer, ik, met m'n

dure, zijden blouse, hij met z'n vlekkerige jas — na 'n week is z'n beste pak, door z'n onhebbelijke morsgewoonte bedorven — lepelde 'k stroef m'n verversching. Dan zei hij gepiqueerd: „Zoo'n koele vrouw als jij, moet nog geboren worden.”

'k Bèn koel — tegenover zulke vertooningen. Niet te vermurwen. Al 't leed, 't verdriet, de hartstocht van de poppen, die ze hebben gemaakt om ons in 'n leegen tijd te amuseeren, in 'n gebeuren van prikkelende uiterlijkheid. In de zaal, om me heen kijkend, in de loges, de stalles, 't parket, met al de genietende, meelevende mannen en vrouwen, vraag 'k me af — en in zoo'n moment druk 'k de nagels in m'n glacees, om 't niet uit te proesten — of àl die ontroerden in hun eigen huwelijksbestaan geen schromelijker, wreeder dingen kennen, geen innerlijker kwetsuren, dan de marionetten op 't tooneel.

Ik hou niet van m'n man, nee, nee, née.

'r Zijn 'r duizenden zoo. Duizenden als ik, die geen kind tot troost hebben. Misschien, àls 'k 'n kind had, zou 'k m'n man 'r bij dūlden, zooals 't ook duizenden doen.

Ofschoon we 't mekaar nooit zeggen, wij welbeslagen leugenaressen, ofschoon we mekaar op theetjes, visites, intieme ontmoetingen, met erbarmelijke gezichten wijs plegen te maken, dat onze mannen gebreken hebben, maar dat we ze toch lijden mogen.

Dàt vind 'k een zoo van 't tooneel afwijkende tragedie, dat je eenmaal alléen, alleen met je klachten, alleen met je leegheid, zonder 'n ènkel verwarmend houvast, nooit den raken moed heb, om als gewone vrouw in 'n gewoon burgerbestaan, onbewimpeld aan je man te zeggen, dat je niet meer van 'm houdt.

Ik weet, dat je door kleine stugheidjes, wrevelige ditjes en datjes, onoplettendheden en 'n zekere kilheid van gemoed, welke je tòch niet verbergen kunt, 'm op den heel-langen duur laat merken, dat je platweg gesproken „minder om 'm geeft”, of zooals iedere getrouwde vrouw „in 't huwelijk onverschillig wordt”, maar als ze aandringen, driftig of redeneerend vragen: wàt 'r is, wàt je scheelt, wàt je hindert, wàt ze je in den weg hebben gelegd, en allerzeurigst willen hooren bevestigen, dat je nog van ze hóúdt, zooveel „als vroeger” — dan knik je — dan zeg je jà — dan draai je — dan lieg je met 'n strak gelaat en 'n klank in je stem die je pijn doet, omdat je 'n man die „goed” voor je is, die je verzorgt, die van je huis 'n verzameling cadeaux heeft gemaakt, die ieder andere vrouw — omdat ze nièt met 'm getrouwd is — 'n engel-van-'n-vent vindt, niet maar zoo bruut voor z'n hoofd kan stooten.

Geduldig papier, langzamerhand vol nerveuze halen, goedig luisterend papier, wat is 't benauwend en kwelend, dat je 't klaarste ding van je ziel opzettelijk vertroebelt, je liefste popeling onder de klamheid van gewoonte-leugens bevuilt!

Als 'n vrouw 'n man nièt meer dulden kan, als ze geen ander motief heeft, dan dat ze 'm door wrijvinkjes, kleine vervreemdingen niet meer màg, wat zoo dikwijls gebeurt, denk ik, zonder dat 'n schok van buitengewone ruwheid of afstooting plaats heeft gehad, dan spreekt ze niet uit, dan kàn ze niet openhartig zijn, dan went ze aan 'r situatie, dan gaat ze opgewekt en glimlachend en met *bonne contenance* in haar kring rond, te trotsch om ièmand tot vertrouwde te

nemen, zichzelf troostend met de gedachte, dat 't òveral wel zoo wezen zal, dat je niet ziekelijk moet doen.

Misschien overdrijf ik. Misschien heb 'k 'n eigen gebouwtje van onware observatie. Misschien ben 'k 'n uitzonderings-geval...

'k Heb nog niet volkomen gebiecht. 'k Geloof dat je eerst dan heelemaal merkt, hoe vreemd je tegenover je man ben geworden, als je gaat vergelijken, voor 'n ander 'n, laat 'k zeggen, klein tikje voelt.

Die ander is...

Zóó zwak en laf ben 'k, dat 'k den naam nog niet durf invullen. Als hij straks schoongeschoren van de soos thuiskomt, 't ongeluk mocht hebben de kladjes te vinden — 't gèlùk misschien — hoeveel mannen weten 't geheim van de teruggetrokkenheid van hun vrouw? — dan zou 't, wie weet?, vièr menschen tegelijk in gespannen verhouding brengen.

Dat hoeft niet. 'k Heb zoolang, bekwaam, komedie gespeeld, me zoo sekuur in 'n hardnekkige koelheid, waaraan ze àllemaal gewend zijn, opgesloten, dat 'k voor geen gril van Zondagmorgenstemming m'n dierbare rust wil verstoren.

We hebben dertig, veertig kennissen.

De luxe van 'n vage aanduiding, waarvan hij èn zij niet vermoeden, kan 'r mee door.

Als 'k laatst, bij 't zien van den soldaat en de dienstmeid, daar straks bij 't hooren van de stemmen beneden, niet zoo week was geworden, zou ik m'n tikje verliefdheid, m'n bakvischjes-getob, niet overschatten.

Lood om oud-ijzer. 'k Heb 'n bui om te hàten. 'n Vrouw, die 's morgens 'n uur noodig heeft, om zich

op te maken, na 't gebruik van 'n halve pot Crème Simon nog éven wrange lijnen om en bij 'r neus houdt, nee, 'n óúwe vrouw speelt geen glijbaantje meer.

'k Had nooit kunnen denken, dat 't leven met zoo'n váárt langs 'n helling ging.

't Geluk kòmt — 't kòmt niet, redeneer je, als je achttien ben, de knoopjes van je peignoir telt — 't komt zèker niet, taxeer je met bittere kalmte, als je diep in de acht-en-dertig, en 't liefde-zonnetje je 'n kouwe, opgeblazen, waterige pompoen lijkt.

'k Zou op 't oogenblik kunnen huilen en lachen — 'k doe geen van twee, omdat 't tot niets dient en omdat je 'r geen grein plezier in kan vinden, je in je eentje als 'n opgewonden malloot aan te stellen.

Bij twaalfen. Over 'n kwartier is-ie thuis. 'k Moet voor z'n kalfskotelet zorgen. 's Zondags staat-ie op wat bizonders bij 't tweede ontbijt. Ik krijg 'r geen boterham in.

Wat is 't duister heerlijk!

Van nacht, kláár-wakker, heb 'k aan donkere oogen liggen denken.

'k Zeg donker, zonder me te compromitteeren. De meeste kennissen, vrinden, hebben bruine of zwarte oogen. Willemsen niet, Van Aalst niet, Jansen met z'n hangbuikje niet. En m'n man niet.

M'n màn heeft blauwe oogen, die als-ie an z'n derde pommerans toe is, donkerder worden.

Twee donkere, mooie, sterke oogen.

Onder twee zwarte wenkbrauwen.

En 't duister van den nacht.

O, 't aanbiddelijk duister.

Wat heb je 's nachts, als niemand je bekijkt, niemand met je praat, niemand wat vraágt, niemand méér weten wil dan je te geven heb — wat heb je in dat heerlijk, genotrijk, nooit genoeg te prijzen duister, je eigen gelaat, met je eigen glimlach, je eigen genegenheden!

Vandaag, morgen ga 'k den lof van 't nachtdonker zingen, 't donker waarin je huilen kan, zonder dat iemand je tranen ziet, 't donker waarin je je lippen tot fluisteren kan bewegen, zonder dat hij òf 'n ander, of dè ander, je zot geprevel hooren, 't donker waarin je jezelf ben, waarin je oogen ànders kijken, je lach ànders is, je heel gelaat onherkenbaar . . .

'k Geloof dat 't donker verdrietloos is.

Maandagmorgen...

Den lof van 't nachtdonker zingen, zei 'k gister — de tirade is bij herlezing te gouteeren — wonderlijk dat je 'r, raak-schrijvend, plezier in vindt, je verdriet zóó als 'n deegje te kneeden, dat 'r 'n toonbare zin uit groeit.

Ze zeggen dat 'k 'n vrouw ben, die 'n lieven, leesbaren brief weet te knutselen: hoe zit 't met auteurs van naam?

Ik bedoel — 'k praat zoo suffig als iemand die op van slaap is — 'k meen, dat 't 'n onprettig verschijnsel wordt, als je merkt, dat leed, vreugde, genegenheid, vertoorndheid, hartstocht — ('t laatste woord glipt me uit de pen. 'k Had even goed „ontstemdheid” kunnen zetten. 'k Geloof niet aan hartstocht. Wat kunnen wij met hartstocht doen, wij lauwe, welberedeneerde, door onzen fatsoens-domper als tamme parkieten uit 't zaadbakje pikkende, gerangeerde burgermensen? 'k Hou van doorhalingen, nòch inktmoppen, nòch vingerdrukken op m'n oud-Hollandsch, anders krabde 'k 't door) — als je merkt, dat uit 'n gemoedsstemming, die je wáárlijk te pakken had, 'n soort prikkel, geur, bedwelming groeide, om je later de verlekkeerde voldoening van 'n rapvloeienden zin, die als 'n wilskrachtige vlieger naar de wolken-oneindigheid stormt, te geven! Wat moeten, in verhouding tegenover 'n vrouw-van-

allen-dag, die uit dwaze, òngroote, bijna trage pijniging schrijft, de èchte dichters grieved gekwetst worden, als ze, wat dan toch hun smàrt was, versatineerd, verpolijst zien, tot 'n schoonheid-van-woorden...

In vroeger dagen, heb 'k boven m'n aantekeningen wel 'ns zoo op m'n ivoren penhouder zitten bijten en knarsen, als 'k niet over m'n ònmachtig gevoel heen kon, als 'k bij den wachtenden inktkoker hijgde en snikte, dat m'n clows-van-tranen allerkoddigst op 't papier vielen. Wanneer die uiting na 'n poosje gedroogd was, de bladzij den schijn van 'n ongezellige morspartij kreeg, had 'k, geloof 'k, meer verteld, meer smàrtelijks gewrocht, dan 'k 't gister deed.

Vreemd. 'r Zit onzuivers in. 'k Denk, dat als je 'n dichter van nabij zag huilen, met rooie gezwollen oogen en 'n verleelijkten neus — de schoonste huilende god wòrdt leelijk — de meeste auteurs zijn 't van huis uit — 'k denk, dat als je z'n gezucht, z'n gejammer, z'n gekreun in dezelfde kamer aanhoorde, je 'm mogelijk 'n vervelenden treurwilg zou vinden, terwijl z'n verzen je te pakken nemen, inniger dan in douceur op 'n regenachtigen middag.

Pim, de lyrische tenor van de Opera, vooreergister op bezoek, is 'n diertje, een van die kwasten, die 'n wildvreemde vrouw denken te veroveren, door lodderig te kijken en naalden aan 'n snor te draaien — Pim, met z'n fluisterende moppen, waar de mannen om brullen van 't lachen, Pim, met z'n verliefdheid op lekker eten en belegen Bourgogne, z'n dure vesten en gouden ringen, Pim is in één woord 'n hoogst onsympathiek diertje — en toch, als ie zingt, je 't gouden-

randjes-geglim van z'n valsch gebit niet ziet, als-ie 'n berceuse voordraagt of 'n lied van Schubert, zitten wij vrouwen met vochtige oogen, zouen op zoo'n oogenblik dat beestje 'n zóén kunnen geven. 't Is ridikuul. En je ontkomt 'r niet aan.

't Nachtdonker heeft z'n hinderlijke zijden.

Vannacht ten minste, misschien onder de werking van 't opgewonden ge-pen, of van andere dingen, heb 'k geen oog dicht gedaan.

Al de ouwe middeljtjes, tellen van een tot honderd, 'n neusgat dichthouden, 't eindeloos citeeren van 'n zelfde, vervelend rijmsel — 't hielp geen zier.

Om half vier ben 'k opgestaan, zoo zachjes mogelijk om hèm niet te wekken.

Als-ie bij zoo'n gelegenheid wakker wordt, voelt-ie zich den heelen volgende dag martelaar, en omdat-ie tegen mij niet goed durft, wreekt-ie zich op de meid, die voor alles 'n standje krijgt.

In de voorkamer, bij 't raam, heb 'k 'n half uur gezeten, kijkend naar den zwaren dauw op 't veld, de zwak-aan-vagende, door mistige nevelen geslurpte boom-lichamen.

De groote, breede laan, met 'r grintweg en schulp-paden, leek van dichtbij 'n doolhof van schaduwen en zwellende dampen — naar de zij van 't bosch schimden de toppen der populieren, als zwakke rookwuingen boven een op aarde rustende wolk.

Alles was zóó doodelijk stil, zóó bijna dreigend van zwijgenis, zoo zonder gekende kleur of vorm, zóó ont-daan van de dingen, die den dàg maken, dat 't blauw-aarzlend gespreei van den adem op de ruit, 'n welkom beletsel werd langer te kijken.

'r Zijn menschen die zeggen — 'k meen 't gelezen te hebben — dat de hopelooze eenzaamheid van 'n landschap, bij 't heensluipen van den nacht, voor andere eenzamen 'n troost is. Misschien. Mogelijk als je iederen dag zoo schrikbarend vroeg uit je bed stapt. Op mij, met m'n op 't zeil ijskoud geworden voeten, drukte de verstarde tegenstand van veld en bosch, de grijs-leege druiling van takken en groen en hemel, als 'n lustelooze droefenis, als 'n wreede onverschilligheid van het Wezen, dat we niet kennen — ouwer gewoonte schrijf 'k 'n groote W! Sublime ce petit dieu! — voor de stoornissen en bewogenheden van onevenwichtige menschen.

Even ben 'k languit gaan liggen op de sofa, de handen gestrand onder 't loomzware hoofd.

Bij de trage aanzweving der kamervoorwerpen, de klok met 'n koper glimseltje, 't buffet met 'n glans op 'n pul, 't nokkend getroebel der judaspenningen in de vaas, den wijkenden schijn op 't glas van 'n portret, heb 'k 'n poosje liggen hijgen, de afmatting tusschen m'n oogen, als 'n drukkende, schrijnende wond in de hersenen, voelend. 'n Stuipende golving van sentimentaliteit — hoe moet 'k 't anders noemen? — dee de huid om m'n mond trillen.

'r Was niets in dat oogenblik, dat me warmte tot leven had kunnen hergeven.

Of 'k aan m'n man dacht of aan den ànder, 't bleef één, 'n ontevredenheid zonder grens, 'n vermoeid tobben over iets, dat geen vorm had.

Heelemaal koud, ben 'k weer naar de kamer gegaan.

Hij sliep. Sliep zonder 'n enkele hoorbare ademhaling. Z'n lippen bewogen niet, z'n neusvleugels bewogen niet. Z'n hand lei als vermarmerd in 't bleek, aanfilterend licht.

Wat zijn mannen leelijk als ze slapen, als ze bepaalde gelaatstrekken, die ze bij dag door wilskracht in bedwang houden, tot ongeweten stand laten gaan. Vastberadenheid, zorgeloosheid, innemendheid, alle bekende lijnen en rimpels lijken gevlucht. 'k Kan me niet voorstellen, dat 'n slapend mensch wreede of misdadige, geniepige of huichelachtige trekken behoudt. 'n Vrouw moet haar man niet in z'n slaap bekijken. En omgekeerd niet. 'r Is 'n volksbijgeloof, dat waarschuwt 't nooit bij 'n kind te doen. Wij moesten dat overnemen.

Eén oogenblik, in de overspanning, bij de schampere belichting, kreeg 'k de angst-sensatie, omdat ik z'n adem niet hoorde, dat 'm wat overkomen was, dat-ie dood lag. Dat schokte. Plots scheen om z'n oogen dierbaars te komen, 'n steun in de grauwe kilheid van den vroeg-morgen.

Als 'k hem niet had, had 'k niets. We waren zoo-lang bij mekaar. We kenden mekaar zoo. Eén heftig onzinnig oogenblik, bestormde me 't verlangen, iets tot 'm te zeggen, 'n dwaasheid, 'n malligheid, 't eerste 't beste, dat de klopping van m'n hersens me ingaf. Schrikachtig raakte 'k z'n hand aan. Dan, terwijl-ie zich in z'n slaap knorrend omkeerde, kreeg 'k meelij met m'n stupiditeit, stapte in bed. 't Piepen der stalen veeren deed 'm opschrikken.

„Wat is 'r? Wat doe je?“, vroeg-ie slaap-kregelig.

„Niks,“ zei 'k bot.

„Was je op?“

„Nee,“ loog 'k, uit m'n humeur.

„Waarvoor maak je me dan wakker?“, gromde-die, zich naar 't kamerdonker toewendend.

„Ik maak je niet wakker,” antwoordde 'k.

„Je maakt me wèl wakker,” gromde hij zwakker:
„jij heb niet de minste consideratie.”

'k Bewoog me niet.

De stevigheid van z'n ademhaling blies weer tegen 't hoofdkussen.

De oogen sluitend, mijn adem naar den zijne regelend, om geen geluid te hooren, blééf 'k klaar-wakker.

'k Kòn niet.

De stilte van 't huis, hitste me tot 'n zoo fel gedachten-leven, dat 'k op m'n lippen moest bijten, om niet te pràten.

Tegen de balletjes van 't gordijn begon 't zonlicht te gelen, 't kozijn bevlammend, de bloemen van 't midden-tapijt fleurend.

Telkens, brutaal uithalend, met zwaaienden slag en snijdende stijging, kraaide de haan in den ren. Overal joeg z'n geschreeuw echo's. Voor en achter en opzij van 't huis, antwoordden andere hanen, 't glanzen van 't licht met den koperen roep van hun keel beklinkend.

In de boomen ontwaakten de vogels, fluitend, jodelend, schaduwtjes op 't licht-daverend venster spelend.

Uit de greppels drensde kwekkerend kikkergeraas.

In 't bosch, op 't veld, in 't groen van den tuin, werd 't het lente-gerucht van 'n zonnigen Meidag.

In de ruimte van 't trappenhuis sloeg de klok zes dreunende slagen.

Ik, met gebalde vuisten, 'n vijandig-snuivenden adem, lag onbewogen te worstelen om te slàpen.

Vinnig-ontrustend drong zich de gedachte op, dat één enkele lieve, vrindelijke, gelùkkige befluistering in 'n moe mensche-hoofd, bij zulk 'n zonnig, lustig ont-

waken van den lentedag, 'n héérlijke wieging moest geven.

Om halfacht, toen de meid aan de kamerdeur klopte, lei 'k nog diepst-wrevelig wakker.

De eerste post bracht 'n briefje van hèm — z'n handschrift herkende 'k op 't couvert.

„Wat schrijft-ie?“, vroeg m'n man, slaperig opstuttend.

„Lees zelf,“ zei 'k onverschillig — met 'n afschuwelijke klopping van 't hart. O, wel afschuwelijk. 't Leidt tot niets. Met tralies aan twee kanten, is 't bonzen van 'n hart zulk 'n misère, zoo ongeoorloofd, dat 't geen glimlach waard is.

„Heb jij trek bij ze te eten?“, vroeg ie, zich uitrekken.

„Nee,“ loog 'k.

„Ik ook niet,“ sprak hij, geeuwend.

„Dan zullen we nièt gaan,“ zei 'k nog onverschilliger, beslist wetend, dat we 't wèl zouden doen.

Daarmee lag 't ochtendgesprek.

'k Heb 'm alleen laten ontbijten, lang over m'n toilet getreuzeld.

Wat wordt 'n dag die 'n dóél heeft — anders. De meid heeft 't briefje bezorgd, dàt we komen. Waarom niet?

We hebben mekaar geen woord gezegd — we zullen mekaar geen woord zeggen.

'k Voel me gekookt. Nog één zoo'n nacht en 'k laat Jansen roepen.

Dinsdag.

Gistermiddag, voor we gingen dineeren, 'n klein onweer.

De middag-editie van de krant kwam, toen we 't huis wouen verlaten.

Op de rustbank van 't trappenhuis zat-ie gejaagd de koersen in te kijken.

Hij spekuleert, en ik heb daar natuurlijk niets tegen, omdat alle kennissen en vrienden 't doen, omdat we — zegt hij — zonder spekuleeren onzen stand niet kunnen ophouden, èn omdat 'k niet alleen m'n diamanten knoppen, maar zoowat m'n heele garderobe aan 'n rijzing in fondsen te danken heb — verdienste zonder inspanning. 't Eenig gevaar is en blijft — dat z'n chef aan 't Ministerie 'r achter komt! Dan wordt 't congé...

De koersen lezend, werd-ie bleek. 'k Had z'n gezicht nog nooit zóó zien betrekken.

„Is 'r iets?“, vroeg 'k, de haarpennen door m'n hoed stekend.

„Nee. Nee,“ zei-ie, zonder van de krant op te zien.

„Je jukt, Eduard,“ zei 'k 'n weinig ongerust.

'r Is niet één man, die z'n eigen vrouw 'n onwaarheid kan wijsmaken — òf 'r om 'n zelfontdekte aardigheid kan doen lachen.

„Wàt jok 'k?“, zei-ie opstuivend.

„Nóú jok je júist,“ hield ik aan.

„Goed,“ zei-ie onaangenaam.

En de snel-toegevouwen krant stak-ie in z'n binnenzak. 'n Seconde later, naast mekaar door de laan wandelend, kon-ie 't niet onder zich houden.

„'k Dee liever alles dan nou te eten,” sprak-ie bedrukt.

„Waarom?”, vroeg 'k.

„Omdat, omdat,” haperde hij, de kiezelsteentjes van den weg met z'n wandelstok tippend: „omdat 't mis is.”

„Met de fondsen natuurlijk,” zei 'k, zonder geheel te begrijpen wát 'r gaande was.

„Ja,” sprak-ie stroef, en 'k voelde meelij met 'm, zoo rood-gespannen als z'n hoofd boven 't glimmend boord stak.

„Zijn ze èrg gedaald?” informeerde 'k.

„En hoe!”, begon-ie uit te leggen, met 'n vriendelijken glimlach z'n hoed afnemend voor de Willemsens, die achter hun tuinhek charmant groetten: „Dag meneer — Dag mevrouw.” — Ik zit vast, zoo gloeiend vast, als 'k 'r m'n heele leven niet voor gezeten heb. Da's 'n daling zonder eind. 'k Heb je de laatste drie weken niet ongerust willen maken — 'k verzeker je, dat àls 'k niet geholpen word, door God-weet-wie, 'r 'n ongeluk gebeurt.”

Z'n stem beefde van bedwongen ontroering. Met 'n aimabel gebaar nam-ie weer aller-correctst z'n pas-gestreken hoed voor de familie Jansen af, die in de serre, bij 'n apéritief, huiselijk en gezellig over ons en anderen zat kwaad te spreken. Ook ik groette innemend.

En terwijl 'k Eduard vroeg, waarom-ie me niet eerder ingelicht had, kreeg 'k 'n sympathiek gevoel, omdat 'k 'm nu sterker voor me zag, in de situatie van vannacht, toen-ie als schijndood lag...

„Jij ben geen vrouw,” zei-ie geprikkeld: „geen vrouw waaraan 'n man klagen kan. Je interesseert je tòch voor niets.”

„Dank je,” zei 'k.

Even liepen we zwijgend, hij, 'n gesoigneerd heer (z'n vetvlekken had de meid 'r met benzine uitgehaald) — ik, 'n vrouw tirée à quatre épingles.

„En jij ben geen vrouw, om armoe mee te lijden,” hernam-ie hard.

Voor 't eerst zoolang we getrouwd waren, antwoordde 'k verbitterd, toch met 'n glimlach, omdat we nieuwe kennissen passeerden, en 'k 't allernaarst burgermansgedoe vind, wanneer vreemden 'n ruzietje bemerken.

„'n Vrouw die van 'n man hòùdt,” zei 'k m'n parasol neerslaand: „voelt zich òveral gelukkig.”

„Dat wil zeggen?,” zei-ie vinnig.

„Dat wil nièts zeggen,” sprak 'k ontwijkend.

Weerwandelden we zwijgend tusschen de hooge boomen. 't Doffe geritsel der bladeren, 't zacht geknars van 't grint, zongen 'n lievige melodie.

Dicht bij hùn huis stond-ie stil.

„Wat zou je 'r van denken?,” zei-ie ineens: „als 'k Luuk Joosten te leen vroeg?”

„Dat zul je laten,” zei 'k verschrikt.

„Waarom niet?,” vroeg-ie gejaagd: „als 'k morgen geen surplus stort, ben ik foutu, ben jij foutu, is 't heele huishouden foutu.”

„Liever foutu,” zei 'k, en 'k voelde me bleek worden: „als je Luuk Joosten iets dūřft vragen, keer 'k terug.”

„Dan niet,” zei-ie nijdig.

Hèm geld vragen. Hèm. Wat 'n monsterachtige inval. 'k Ga net zoo lief uit werken, uit naaien, uit schoonmaken. Hèm.

Woensdag.

't Is 'n gedrukt dineetje geweest.

Lies en Joosten deeën zoo vrindelijk als wij.

We hadden voor mekander enkel lievigheidjes en gezellige redeneering.

We praatten over allemaal dingen, waarover je met lachende gezichten uithalen kan.

Soms schoot Joosten in 'n prettigen, schuddenden lach, soms bleef Lies wel 'n minuut aan 't woord, om 'n grappig incident te vertellen.

De zilveren vorken en lepels spartel-glansden in 't uitbundig zonlicht, dat door de zonneschermen voor de serre nauwelijks gekeerd werd. In 't damasten tafelkleed, versch van vouw, leken de blokjes zachtglijdend op de lieve bewogenheid van 't licht te schuiven. In de kristallen wijnglazen roodde Medoc, als 't scharlaken gestoei van papavers. (Dat heb 'k vrij aardig gezegd!) De bloemen in de geslepen vazen, door Lies en mij in 't tuintje geplukt, stonden zoo sappig, als in 't open veld...

Prettig-intiem hielden we mekaar bezig — de lippen proefden van 't eten, betastten de glazen, spraken 't een aangenaam discours na 't ander — tóch bleef 'n gedwongen stemming, die de wederzijdsche vriendelijkheid niet verjagen kon.

'k Dacht bij mezelf: die twee hebben gekibbeld of woorden gehad, zoowat op dezelfde manier als wij.

Je voelt dat. Je kùnt je daarin niet vergissen.

Menschen mogen als tortelduiven bij mekaar zitten, uren op de zachtzinnigste wijze babbelen, innemende onderwerpen na onderwerpen, als pralines en fondants besnoepen, kunnen toch aan mekaars gestes, gelaatsuitdrukking, intonatie, zonder 'n aarzeling speuren, dat 'r iets broeit of mokt.

Ik sprak druk met Joosten, Lies met Eduard.

En als wij vrouwen 't even met de èigen mannen hadden, om iets te vragen, of 'n schotel te passeeren, was 'r in ons beider toon iets zoo gedwongen beschaafds, zoo van den bon ton, die men in gezelschap pleegt aan te slaan, dat je je in de stemming niet vergissen kòn.

Wat zijn man en vrouw, die 'n rancune bebroeden, vreemdsoortige, huichelachtige hartjes, als ze recipieeren of te gast zijn!

Joosten zat over me. Telkens vatte z'n beringde hand den vollen baard bij de kin, zoog 't haar tot bij de gouden schakels van den horlogeketting. Als-ie iets heeft dat 'm hindert, doet-ie dat, heb 'k opgemerkt. Is-ie in z'n sas, dan kan-ie met 'n smakelijk genoegen den heelen baard op de palm van z'n hand omhoog wippen, om 'r den rook van z'n sigaar in te plassen. De baard staat 'm. De baard geeft z'n gelaat 'n bezonken-mannelijke uitdrukking. Bij uitzondering. Bij andere mannen vind 'k 'n baard of snor 'n onzindelijk aanhangsel.

In de looppaden van je tuintje laat je elke week 't onkruid wieden — je rokken neem je bij modderig weer op — je drinkt niet uit 'n glas waaruit 'n ander

gedronken heeft — en bij 'n mèn moet je 't aangenaam vinden, als z'n mond in 'n moestuin staat.

Ze maken eindelooze bezwaren tegen onze sleep-japonnen — ze sleepen d'r snor door koffie, thee, bier, bitter, soep, saus.

Als wij zulk een inconvenient hadden, we elk oogenblik met servet of zakdoek schoonmaak moesten houden, zouden we wat hooren.

Toen 'k pas met Eduard verloofd was, heb 'k 'm z'n snor laten afscheren. Later heb 'k 'm laten gaan. Aan dàt gezicht was niets te verbeteren.

Zònder snor zag-ie 'r als 'n verloopen komediant uit. Met 'n snor...

't Kan me nièts schelen.

De natuur is 'n raar ding. De man 'n individu.

Als 'n haan om 'n kip trippelt, verliefd in z'n vlerken trapt, om de aandacht te trekken, wordt ie 'r mooier op — je begrijpt dat 't zoo moet, omdat 'n kip aan 'n haan waarschijnlijk de statie en gratie van veeren observeert, d. w. z. het uiterlijk-schoon van den geliefde. Jaren bij mekaar blijft dat zoo.

Als 'k onze haan in den ren met de kippen in het warme zand zie wroeten, wanneer ze rustig in stofhoopen verwoeld liggen, geloof ik niet, dat ze mekaar wat te zeggen hebben, nòch dat er 'n uitwisseling plaats heeft.

Als 'n vrouw zich 'n hooger wezen dan 'n kip acht, wáárom verlaagt 'n man zich tot de ijdelheid van 'n haan?

Eens in de week ga 'k met Eduard naar 'n koffiehuis, eens in de veertien dagen bezoeken we de Societeit in 't Bosch.

Draait Eduard aan z'n snor als Pim, dat akelig

diertje van 'n lyrischen tenor, over wien 'k gister wat neerkrabbelde — even 'n tusschenzin: kijkt Pim je charmeerend aan, verliefd, veroverend, snoezig-coquet, dan zet-ie op elk van z'n oogen 'n point d'orgue, 'n heusche, echte point d'orgue! O, 'n beestje van aanstellerij! Tusschenzin exit — haalt-ie de rooie haren van z'n snor tusschen z'n vingers op, dan zeg 'k niets, vráág 'k niets, glimlach 'k enkel in de richting van z'n oogen mee.

Als 'n man in 'n koffiehuis of publieke gelegenheid z'n snor bedraait, meent-ie zich aantrekkelijk te maken voor 'n àndere vrouw.

'k Laat Eduard z'n gang gaan. 't Amuseert me. 'k Moet al schrijvend bij 't denkbeeld lachen, dat 'k op m'n man jaloersch zou kùnnen zijn.

Quant à moi mag-ie flirten zooveel-ie wil. Ça m'est égal.

Zie 'k ergens aan 'n koffiehuistafeltje dat 'n andere man als 'n maniak boven z'n mond te keer gaat, dan vermaak 'k me kostelijk.

Zou 'r op de wereld één vrouw bestaan, die zich geflatteerd voelt, door zulk onschoon, imbeciel gewriemel?

Waarom kurketrekken ze zich geen vlok in 't hoofdhaar, genre Napoléon?

Is ooit 'n vrouw, 'n echte, levende, voelende vrouw aangetrokken, gebiologeerd, bezwiken — de geliefde uitdrukking verleid gebruik 'k niet, omdat 'k niet geloof, dat 'n vrouw verleid wordt, als ze niet wil, wil, wil — voor 'n betoog, dat bij onsmakelijke snorharen begint?

Taxeert 'n man ons zóó laag?

Moeten we ze bij dat toiletmaken in de armen vliegen?

Eergister ben 'k, naast Eduard zittend, door 'n snor lastig gevallen — ik, vrouw op jaren.

Als 'k opkeek, zag 'k telkens twee oogen, twee wenkbrauwen, de ééne helft van 'n snor met 'n neergeknikte punt (als 'n verdord slingertje klimop) — en 'n werkende hand.

Onaangedaan door die geweldige hulde lepelde 'k van m'n advocaat, en na 'n poosje wéér opkijkend, herzag 'k de twee oogen, de twee wenkbrauwen, de andere werkende hand.

Het was 'n mal gezicht.

M'n hemel — (curieuze genoeglijkheid, dat nooit iemand „m'n hel!” zegt — terwijl toch 't begrip hemel zoo tergend van saaiheid en braafheid is. O, die „hemel” met z'n dominees, pastoors, spekslagers, kuisch gebleven bakers — hoe griezel 'k 'r van!) — m'n hemel (va!), heb 'k Fransch, Duitsch, Engelsch geleerd, ben 'k tot de kennis van Shelley, Keats, Georg, Verlaine, Perk, Kloos gekomen — 'k hou van realisme maar zoo-zoo — om door den rythmus en cadans van snorharen ingepalmd te worden?

'k Ben geëindigd met meelijden te glimlachen, kreeg toen nog — bespotting! — gekibbel met Eduard, die vond dat ik aanstoot gaf, derhalve den onrustigen snor begon te fixeeren.

De man, die 't in z'n snor zoekt, die z'n kuif opsteekt, als 'n haan of 'n doffer, die ons met z'n ongelukkige snorharen en z'n dierbare oogen-point-d'orgues embêteert, is 'n stumper, 'n stom, vervelend individu.

'r Is niet één getrouwde man, die den snor voor de eigen vrouw bedraait.

Eenmaal getrouwd, moeten ze gepord worden, zich elken dag te laten scheren.

Willen ze veroveren, dan draaien ze punten.

Hèbben ze veroverd, dan tracteeren ze op 'n kin
als 'n rasp.

't Is wee.

't Staat buiten alle intellect.

Donderdag.

Bij m'n laatste aantekeningen ben 'k door gegil in de keuken, waar de vlam in 't petroleumstel was geslagen, gestoord.

Honderd keer zeg je ze de stellen schoon te houden — telkens staan ze te walmen.

'k Kon eerst niets van schrik doen, toen 'k de vlammen zag.

De gordijntjes voor 't eene keukenraam hingen lustig te branden. En 'n rook zóó sterk, dat je in 'n hoestbui schoot, nauwlijks kon zien.

De meid, gillend en huilend, was op 't bordesje bij de tuindeur gevlucht.

Ineens stevig toestappend — waar haalt 'n laf mensch den moed vandaan? — greep 'k 't laaiend stel bij de ooren, en voorzichtig voor de aanzuigende vlammen wijkend, smeed 'k 't door 't ander geopend keukenvenster in den tuin, waar één oogenblik 'n heusche brandgloed om pas gestekte theerozen kwam.

De meid bezwoer, dat ze 't niet helpen kon, dat de wind — die 'r heelemaal niet was — de vlam in het réservoir had geploft — ik ging vinnig tegen 'r te keer, dubbel uit m'n humeur door de gemeene bijting van m'n vingertoppen, die leelijk gebrand waren, en door de miserabele nieuwsgierigheid van de villabewoners aan de achterzij, die met open mond uit

de ramen lagen te kijken, of 'r 'n moord was gebeurd. 'k Weet zelf niet, wat 'k 'r in m'n woede, terwijl 'k tegen m'n vingertoppen stond te blazen, heb uitgeflapt.

Wèl herinner 'k me, dat 'k háár voor de schade aansprakelijk stelde.

Dom van me. Aartsdom. Als je je pijn doet, wil je je altijd wreken. Als Eduard 'n graatje in z'n keel krijgt, komt 't door mijn praten — als-ie zich bij 't slijpen van 'n potlood in z'n vinger jaapt, kijkt-ie zoo valsch als 'n poes, waarvan je 'n jong uit 't nest neemt — als ik me aan 'n speld prik, heb 'k 'n kattigheidje voor hem over.

De mensch is normaal, als-ie pijnloos is.

We hebben behoefte aan zon, warmte, zondebokken.

Ongracicus in de keuken kijvend, met 't uitzicht op de open monden der overburen en de geroosterde thee-rozen, terug-bekeven door de meid, die zich geen cent van haar loon zou laten aftrekken, wikkelde 'k m'n vingers in lapjes zoete olie, en op de kamer boven, slordigde 'k m'n paperassen, met de versche, menschkundige opmerkingen over 't individu man, z'n snor, z'n point d'orgues, in de schrijf-nécessaire.

't Vandaag met de glibberige sporen van zoete olie herlezend, voel 'k grooten lust 't zaakje te verscheuren.

Als 'r weinig avontuur in je leven geschiedt, zit je, in je zoogenaamd Dagboek, gebeurtenisjes als 'n beschimmelden citroen uit te persen.

Wat moet 'k me eergister verveeld hebben, om zulke onbelangrijkheden uit te pluizen!

Kan één sterveling, achter zulk „typisch” gebabbel, 'n tikje van iets anders zoeken?

'k Geloof, dat 'k mezelf interessant maak, dat 'k op de meest geforceerde manier 't papier beknutsel.

Als 't huis afgebrand was, zou 't 'n ontzettende variatie zijn geweest, 'n prachtig gegeven voor 'n beschrijving — die ik niet m'n macht heb.

Meiden zijn eigenzinnige wezens. 'k Zit 'r zonder. Gister, 'r uitgaansavond, heeft ze de plaat gepoetst. Tot half twaalf hebben we op 'r gewacht. 'r Vandoorgegaan. Ze had pàs 'r drie maanden loon binnen. Over elven ben 'k met 'n kaars op de dienstboden-kamer wezen kijken. Eén Ansichtkaart achtergelaten — mèt 't gezellig afscheid: „Bejour, de groete van Jeanne Toerelejoer!” De rest, 'r koffertje, moet ze gistermorgen, terwijl wij nog sliepen, stilletjes an 'r brievenbesteller hebben meegegeven.

„Da's je eigen schuld,” zei Eduard kribbig van slaap: „je ben natuurlijk véél te heftig geweest, toen dat ongelukje gebeurde.”

'k Heb 'm niet geantwoord.

Als hij z'n vingers zóó zou branden, zou-ie 'r op staanden voet de deur uit hebben gezet — den dokter hebben laten halen. 'n Man is kleinzeeriger dan 'n kind.

Vanmorgen heb 'k zelf 't brood aangenomen, de deur nagereden, 't ontbijt klaargemaakt, de kamers geveegd, de stof afgenomen.

Om elf uur heb 'k de aardappels geschild, de spinazie uitgezocht, de kastjes onder de aanrecht uitgehaald, waarin ze den onmogelijksten rommel had gestopt.

Om twaalf uur was 't heele huis aan kant, heb 'k met opgestroopte mouwen, als 'n orthodoxe schoonmaakster, in 't stille huis 'n kopje koffie zitten drinken.

En met de kom in de handen, bij de suizelende

stilte rondom, 't ritselen der blaren, 't eentonig getjilp van de vogels in de boomen, ben 'k zonder reden zoo week geworden, zoo allermalst-onthutst, zoo vreemdelijk gejaagd, zoo geënerveerd-als-bij-opkomend-onweer, dat 'k bij de keukentafel moeite had 't niet uit te snikken.

Waarom?

'k Weet 't niet.

'k Ben altijd geëxalteerd geweest...

Vrijdag.

Vanmiddag was 'k wéér in de keuken bezig, om 't eten klaar te maken.

Hoe is de stilte in 'n huis drukkend.

Wat mis je 't rumoer, gepraat van 'n meid.

De bel ging. M'n handen haastig afdrogend — 'k kneedde 'n half pond runder-, 'n half pond kalfsgehakt (voor twee dagen, één middag warm, één koud) — liep 'k naar de huisdeur, in de bus kijkend, of 't de post was geweest.

Toen opende 'k nijdig, omdat 'r zoo gauw voor de tweede maal werd gescheld.

„Nou! nou!”, snauwde 'k zoo gemelijk, als 'n dienstbode tot 'n slagersjongen.

„Excuseer,” zei Joosten, buigend.

'k Had de deur voor z'n neus kunnen dichtslaan, zoo irritant als 'k kleurde om m'n keukenschort, m'n klamme handen vol vleesch- en beschuitpluisjes.

'n Kleur vind ik monsterachtig.

Menschen, die bleek worden, 'n kleur krijgen, op die manier 'n uitstalling van gemoedsstemminkjes vertoonen, taxeer 'k als minderwaardig.

'k Hou van stalen gezichten.

„Kom 'k ongelegen?”, vroeg-ie, 'n weinig verwonderd m'n ongewoon toilet opmerkend.

„Heelemaal niet,” zei 'k, 't keukenschort losknoopend: „Kom binnen.”

'k Ging 'm voor naar de huiskamer, liet 'm even alleen, om m'n handen bij 't fonteintje na te wasschen.

„Zoo,” praatte 'k, 'm 'n hand toestekend: „'k kon je geen gehakt-hand geven.”

„Ben je zóo 'n 't huishouen?”, vroeg-ie m'n hand vasthoudend.

„Ja,” zei 'k, 't warm glacé van z'n handschoen sterker door de frischheid van m'n huid voelend: „de meid is weggelopen. 'k Knoei nou zoo'n beetje zelf — met één hand. Da's lang niet makkelijk als je gehakt moet kneden.”

„Heb je je bezeerd?”, vroeg-ie hartelijk.

„Nog al,” lachte 'k.

„Toch niet erg?”, zei-ie nog altijd met mijn hand in de zijne, met zulk 'n toon van innemendheid, dat 'k 'r stug van werd en m'n hand terugtrok.

„'k Maal niet om 'n kleinigheid,” antwoordde 'k 'm 'n stoel toewijzend: „hoe maakt je vrouw 't?”

„Slapjes,” zei-ie koel.

Als je met 'n anderen getrouwd en man alléén ben, schijnt 't ze te hinderen, wanneer je naar de vrouw informeert.

„Je zult ontriefd zitten,” sprak-ie, om de gaping aan te vullen, „'k geloof dat ik zonder meid niet te eten kreeg.”

„Dan kom ik bij je koken,” zei 'k lachend: „gister hebben we aardappels zonder zout gehad en als 'k me niet vergis, heb 'k vandaag 't gehakt tweemaal gezouten.”

We lachten allebei.

Toch met 'n gêne.

't Was de eerste maal, dat we onder vier oogen waren.

'n Man en 'n vrouw, die bij mekaar vriendschap vóelen, nuchter over biefstuk en gehakt kouten, escamoteeren 'n ondergrond van gedachten...

„Waarom is Lies niet met je meegekomen?“, vroeg 'k zonder 'm aan te kijken.

„Lies voelt zich niet lekker,“ zei ie den hoogen hoed tusschen de vingers balanceerend: „Lies ligt te bed.“

„Ziek?“

„Wat zwak,“ praatte-ie zonder de hartelijkheid, waarmee-ie zoo straks naar m'n gebrande vingers geïnformeerd had.

Alle mannen 't zelfde. Pas de différence.

„Maak je je dan niet ongerust?“

„Ze heeft 't zoo lang,“ ontweek-ie: „'r longen zijn niet absoluut in orde. Sérieus is 't nièt“...

Hij zweeg. Ik zweeg.

Buiten was 't 'n kort oogenblik 't zwermend gejoel van musschen die 'n vondst bevochten.

Ik ben wrééd.

Als je zoo iets hoort vertellen van 'n vrouw, die je als vriendin ontmoet, met wie je babbelt en praat, bij wie je dineert, en die je toch niet kan zetten — als je zoo iets hoort, zonder innig meegevoel, zonder begaanheid, dan analyseer je in jezelf 'n vaagverschrikkende gemeenheid.

„Ga je zélf over Lies — of vertrouwt ze jou niet?“, vroeg 'k zoo stijf, alsof 'k 't over 't weer had.

„Soms zelf — mééstal 'n bevriend collega,“ zei-ie zonder verdere verklaring.

'n Vluchtig moment zagen we mekaar aan.

Toen keek hij naar den grond, ik naar het tafelkleed.

Het was 'n zeer behoorlijk gesprek.

Niemand had 'r iets op af kunnen dingen.

En toch...

'k Geloof aan de onschuld van nièmand.

Je moest kunnen lézen, wat 'r in de hersenen van 'n ander voor geheimzinnigs spookt....

„Moet je Eduard spreken?“, vroeg 'k 'n onderwerp zóékend.

„Ja,“ zei-ie.

„Over wat?“

„'k Weet niet of je 't weten mag,“ sprak-ie 'n beetje bevreemd.

„Hebben jullie 'n complot?“, vroeg 'k glimlachend.

„O, wel nee,“ antwoordde hij.

Net kwam Eduard binnen.

Omdat 'k merkte, dat 'k te veel was en omdat 't gehakt beneden wachtte, ging 'k de kamer uit.

Buiten deed 'k 'n laagheid.

'k Luisterde.

Joosten sprak. Z'n aangename donkere stem klonk.

„Hier heb je de drie duizend gulden, die je me te leen heb gevraagd. Op je eerewoord binnen 'n maand terug, niewaar?“

„Op m'n woord van éér,“ zei Eduard.

In de keuken kneep 'k verwoed 't gehakt.

Tòch. Hoe afschuwelijk.

'k Heb aan tafel geen woord gepraat.

'k Wou niet zeggen, dàt 'k geluisterd had.

Zondag.

Wat 'k gister, Zaterdag, heb opgeschreven — heb 'k gister verscheurd.

'r Stonden te gekke dingen.

Als je je even laat gáán, heusch gáán, zonder voorbehoud gáán — als je 'n oogenblik over dien angst van wit-op-zwart héén ben, schrik je.

Je durft niet.

'n Dagboek is leugen.

Niemand praat uit, ook niet met zich zelf.

Vanmorgen op 't mos liggend, in de schaduw van 'n reuze-populier dicht bij 't huis, de handen onder 't hoofd, heb 'k 'n stel gedachten liggen bedoezelen, die geen vrouw aan 'n ander zou willen over vertellen, géén man aan 'n anderen man.

Wie wil z'n intiemste biechten?

Als je begint, aarzel je...

Iemand die 'n Dagboek schrijft, schrijft 't onwillekeurig om „gelezen” te worden, ook al schijnt 'r geen kans te bestaan, dat 't óóit onder oogen van derden zal komen.

'k Heb mezelf al op franje betrapt — bij de Dagboeken van geniale mensen ruik 'k voor de helft minstens onwaarheid.

De mooiste verzameling Brieven van den een of anderen auteur is met berekening geschreven.

Je praat alleen onvoorwaardelijk uit met je voorstelling van een volkomen toegewijd-luisterende, je geloovende, in niets wantrouwende vriendin ¹⁾ — de rest zeg je in de gereserveerde vormen, die je van je jeugd af hebt geleerd.

Je liegt of verzwijgt altijd.

Als je nièt liegt, nièt verzwijgt, schrik je van 't resultaat.

Ik wou wel eens 'n enquête stellen.

'n Enquête over innerlijke aandoeningen, over den dúúr van 'n genegenheid, over 't aantal malen dat 'n man naar 'n vrouw of 'n vrouw naar 'n man heeft gekeken, over zooveel meer dingen, waarover in 'n beschaafde samenleving niet gesproken en (struisvogels!) ... niet gedacht wordt.

Als de menschen den moed zouden hebben, zulk

¹⁾ Die vriendin of vriend heet bij negen-en-negentig procent god. De gemakkelijkste methode, om 'r van af te zijn. 't God-de-looste van zoo'n verzamelsnaam is de beleediging, om iets of iemand, die met meer recht Doofpot kon heeten, Doofpot-van-angst, Doofpot-van-geweten, Doofpot-van-gedachten — als een gemeenschappelijke heiligheid-voor-iédereen aan te duiden, God, een troostende zalf, een redmiddel bij de treurigste domheid — merci. Ik doe er niet aan mee. God — de Heer. Zonder misplaatste grap: als 'k me 'n symbool vorm, denk 'k aan een vrouw, de vrouw in de natuur, de barende vrouw, de vermenigvuldiging. Zouden de aanbidders van den Doofpot niet schrééuwen, als men van God-de-Vróúw sprak?

een enquête klaar te beantwoorden, zou eene ont-
hutsende vervreemding ontstaan.

Wanneer zal ik ophouden te liegen — tegenover
Eduard?

Dinsdag.

Gistermorgen is de nieuwe meid in dienst getreden, Corrie, 'n fatsoenlijk, knap, èrg jong ding — door en door katholiek. Eéns in de week catechismus — Zondag naar de kerk — vasten etc. Goed dat 'r moeder niet weet, hoe wormstekig mevrouw is!

Ze is handig, bijzonder stil. De vorige, die van de Ansicht-kaart, vulde de keuken met 'r kabaal. Deze werkt, plast, schrobt, zonder geluid te geven. Omdat ze zoo jong is, aan neusbloedingen leed, heb 'k de schoonmaakster 'n dag meer in de week genomen.

Gister waren ze saam aan 't werk — gister hebben we geen prettigen dag gehad. Hemel (va!) nee. 'n Dag om niet licht te vergeten.

De Franschen hebben 'n spreekwoord, als 'k me niet vergis: „Pour manger un poulet, il faut être à deux, le poulet et soi-même.”

Juister, meer toepasselijk op den huislijken haard — 'n kip is in burgergezinnen geen spijs voor allen dag — vooral hier zijn de poeliers schandelijke afzetters (als 'k vanmiddag 'n jònge kip in plaats van 'n taaien haan had gekregen, zou de séance tusschen mij en Eduard betamelijker zijn geweest) — meer algemeen-menschelijk gezegd, zouden we van de leus kunnen maken: „Pour se disputer cordialement, il faut être à deux, le chéri et soi-même.”

'n Meid is 'n stoornis bij meenings-verschil tusschen man en vrouw.

Je weet nooit of ze lùistert, of ze al of niet 'n lieflijkheid heeft opgevangen.

Doet 'n meid na 'n kwestie buitengewoon vrindelijk, loopt ze op 'n draf om te doen wat je 'r verzoekt, dan geloof je dat ze weet.

Is ze nukkig, brutaal in 'r antwoorden (nà 'n kwestie), lacht ze onbehoorlijk, dan vermoed je absoluut-zeker, dat ze als facheux troisième achter de deur of in 'n kamer naastan was.

Om jezelf en je chérite sauveeren, maak je dan de wanhopigste praatjes om te vorschen.

Meestal zeg je als vrouw: „Meneer was 'n béétje uit z'n humeur” — of je babbelt: „Meneer is 'n béétje nerveus.”

In vertrouwen nemen kùn je niet.

Als je vertrouwt, krijg je 't later op je brood, misbruiken ze je confidenties.

'n Meid in 'n huis met dunne beschotten, is 'n rem, 'n veiligheidsklep.

Extra-ooren zijn gevaarlijk.

Tenzij je 'n idylle leeft.

Zoolang wij getrouwd zijn, is 't niet dàt geweest.

Waarom ook niet?

We zijn uitgepraat — wij tweeën.

Als 'n huwelijk 'n belangen-verhouding wordt, zoek je 't in-je-jeugd-verlangde in boeken, stilte, ongevaarlijke droomen.

Sinds ons diner bij Joosten is-ie onoprecht.

Half zes, kort voor 't eten, terwijl-ie z'n bittertje dronk, werd de krant gebracht.

Zonder Corrie te wachten, die de trap al opslofte, stoof-ie op de bus toe.

En bij de deur, koortsachtig-ongeduldig, las-ie de beurs-noteering.

Toen-ie weer binnenkwam, de hand in 't papier verknepen, vroeg 'k niets.

Aan z'n gezicht zag 'k dat-ie geprikkeld was.

Vraag je 'n geprikkelde, dan krijg je 'n minder heusch antwoord.

Zwijg je, dan werkt je stilte als 'n roode lap.

Man en vrouw weten dat.

Als ik 'n minder humanitaire bui heb, gebruik 'k hem als kop van Jut, leg 'k zout op elk van z'n gebaren, zoek 'k achter z'n lach, hindert me z'n redeneering — wij zielslieve tortels...

Hij schonk z'n derde bittertje, herlas de noteering, zat zich te échauffeeren.

Ik borduurde 'n tafellooper.

Als je 'n meid en 'n schoonmaakster aan 't werk heb, kun je niets beters doen.

'k Heb misschien drie dozijn kleedjes afgebordurd in de laatste jaren.

De ontvangkamer ligt 'r vol mee — de kennissen zijn voorzien.

In dat opzicht heb 'k 'n moderne opvoeding gehad.

Altijd bezige handen, altijd knutselwerk, waaraan niemand wat heeft.

Idealer kan 't niet.

Ook niet huishoudelijker.

Beschaafd-rustig bordurend, schrikte 'k.

Z'n nijdige hand had 't bitterglaasje zoo driftig neergezet, dat de voet knapte.

Met 't gebroken glas in de hand en 'n vuurroode kleur (dat hatelijk bitteren!) kwam-ie los.

„Dus 't gaat jou niet an?” vroeg-ie met 'n allermalst verwijt in z'n stem.

„Wat?” zei 'k, den tafellooper pluizend.

'k Begreep wat-ie bedoelde.

'k Zou 'n zottin geweest moeten zijn, als 'k 't gesprek van verleden week Maandag in 't portaal, daarna voor 't huis van Luuk Joosten, vergeten had.

'k Wóú niet begrijpen, wou 'r niets van hooren.

Als je man tegen je zin, van 'n anderen man, aan wien je geen verplichting wil hebben, geld leent om mee te spekuleeren, en 't àchter je rug doet, dan voel je 't als iets zoo minderwaardigs, dat je geen medeplichtige wil zijn, 'r geen woord over spreken kàn.

Met kippedrift (aardig, vlak vóór de kip!) opstaand, lei-ie de stukken van 't glas op 't presenteerblaadje en zenuwachtig op en neer loopend, de handen in de zakken, 't hoofd nog rooder dan straks, zei-ie:

„Jij ben 'n vrouw zoo zònder temperament, zoo onverschillig, zoo zonder 'n grèintje nadenken, dat je elken man uit z'n vel zou doen springen! Dàt borduurt! Dàt blijft rustig met wol knóeien! Dàt vráágt niks, terwijl ik op heete kolen zit!”

Ik bewoog niet.

Als 'k me voor de situatie interesseerde, zou 'k allicht in m'n verontwaardiging loslaten dat 'k geluisterd had, gehoord van de drie duizend gulden op éérewoord!

Popelend, ijselijk kalm, nam 'k 'n draad groene sajete voor 't blaadje naast 'n rozeknop.

Hij, geïrriteerd door m'n zwijgen, liep zich sterker op te winden.

Ineens stond-ie stil, stoof op, schreeuwde:

„Heb je me niet verstaan?”

„Ik heb je verstaan,” zei 'k scherp: „maar 'k geloof niet, dat 't noodig is, dat Corrie en de schoonmaakster je óók verstaan.”

„Da's mijn zaak!” zei-ie zoo driftig, dat de aeren aan z'n slapen zwollen, en opnieuw op en neer stappend, gaf-ie me 'n tweede laag:

„Dat maakt kleedjes! Lorren van kleedjes! Prullen van kleedjes, zonder te informeerden naar de noteering! Als je morgen op straat staat, blijf je dan nóg borduren om me te sàrren?”

„Ik sar je niet,” zei 'k alles in 't borduurmandje bergend — 'r moest gedekt worden —: „'k dènk 'r niet aan je te sarren, maar 'k wil niets meer van jouw verboden gespekuleer weten. Hou me 'r buiten. Dan doe je me 'n genoeg.”

De vuisten op de tafel steunend, keek-ie me aan.

„Dus 't raakt jou je kouwe kleeren niet, als we geruïneerd zijn?” —, sprak-ie ingehouden, bijna heesch.

'k Schrikte even.

Wel hebben mannen de gewoonte te overdrijven, maar z'n gezicht had zulke wanhoopstrekken, zulke gecerneerde oogen, dat 'k 'n kort oogenblik begaan was.

„Zijn we geruïneerd?”, vroeg 'k 'm raak aanzierend.

„Wor je eindelijk wakker?”, zei-ie opgewonden.

„Ik vraag óf we 't zijn?” herhaalde 'k, toch zonder hevige belangstelling.

„Misschien,” sprak-ie vinnig: „Dat wist je nou al 'n een week lang. En een week hou je je mond. Heb jij andere belangen dan ik? Kan jij 't geld uit den grond stàmpen! De heele week is alles gedaald, gedaald, gedaald, met schokken na benejen geloopt — vandaag weer! — de hééle week heb 'k geen oog toegedaan, gewacht of je vragen zou, of je over je apathie heen zou komen — jij houdt je mond — jij borduurt prullen, lorren! Jij ben geen vrouw, je ben nooit 'n vróúw geweest!”

Ik keek 'm enkel aan.

Nou was ik de kop van Jut.

En goeie hemel (va!) wat 'n overdrijving.

De heele week niet geslapen!

'k Moet den man leeren kennen, die snùrkt als-ie wakker ligt.

„Je plappert 'r 'n boel uit,” praatte 'k met de doodelijke kalmte, waarvan 'k weet dat ze 'n man driftiger maakt — toch dōe je 't! —: „en je gaat schrikkelijk te keer, maar 'n eerlijk antwoord geef je niet. Ben je àlles kwijt?”

„Alles!”

„Tant mieux,” zei 'k: „schulden behalve de huur, den kruidenier en nog 'n paar kleinigheden, hebben we niet — je salaris blijft. Dan moeten we ons enkel inkrimpen. Of, hèbben we schulden?”

'k Hield m'n oogen niet van de zijne af, innig verlangend te hooren, dat-ie zònder reserve dat van Joosten vertellen zou.

Als-ie verteld had, zou 'k minder koel zijn geweest. Hij draaide. Hij gaf geen direct antwoord.

„Ja, nee!”, zei-ie korzelig, zich achter onzinnige drift-

aanloopjes verbergend: „dat weet 'k nou zoo precies niet! Wat kijk je! Moet 'k à bout portant m'n balans overleggen? Geloof je me niet? De zaak is, dat we àlles kwijt zijn, alles en nog wat — als 'r nog één procent daling volgt! Ga jij maar borduren! Ga zitten als 'n stuk steen! Niet zóóveel steun heeft 'n man an jou! Nee, niet zóóveel!”

Aarzelend leunde 'k tegen de tafel, vluchtig overleggend of ik praten zou.

Dan, met 'n diepe minachting voor z'n zwijgen, drukte 'k op den knop van de electrische schel.

Wanneer we àlles kwijt waren, had Joosten z'n drie duizend gulden verloren — hij z'n krankzinnig éere-woord. Eere-woord. Om te lachen — nou toch wel triestig!

Terwijl Cor dekte, ik 'r hielp 't zilver op tafel te leggen, was er 'n ongenoeglijke stilte.

Soms zei 't meisje wat, maar omdat die natuurlijk voelde, dat 'r aan mevrouw en meneer iets haperde, begon ze met voorzichtige schuifel-pasjes te loopen.

En bij 'r vrijpostig gekijk naar 't gebroken bitterglas, dorst je geen opmerking te maken.

We aten. Kip, tuinboontjes, jonge aardappelen. 't Was geen kip — onweerspreekbaar 'n haan, die vele jaren den dageraad had bekraaid, 'n haan met zware knokels, niet te doorzagen pezen.

Me dunkt, dat als je in dièpste zorg over je hebben en houen zit, dat 't 'r dàn minder op aan komt, of je kip of haan eet.

'n Vrouw als ik, zal heelemaal geen behoefte hebben te dineeren.

'n Man — 'r gaat niets boven de zonderlingheid van

'n mèn — ergert zich nòg over wat 'm voorgezet wordt, als-ie den volgenden dag onder beulshanden komt.

Met 'n niet te beschrijven verwoedheid, mishandelde-ie den ongelukkigen ouwen haan, die waarschijnlijk nooit voor surplus bij speculatie z'n éérewoord had gegeven, op zulk 'n domme manier, dat de saus (die 'r prachtig uitzag) naar alle kanten op 't tafelkleed spette. Ook 'n nonchalance van Corrie, die niet scheen te weten, dat men de saus bij kip afzonderlijk serveert. Bij twist over beursnoteering, heeft geen vrouw lust zelf in de keuken op te doen.

Hoe ook geërgerd, keek 'k strak toe.

Toen gebeurde wat 'k voorzien had.

Bij 'n nieuwe knauwing van 't beest, dat 't zelfs in dezen toestand te kwaad kreeg, weerbarstigde de stuit over den rand op de tafel.

Weer werd 'k kop van Jut.

„Dat is niet te snijjen!”, sprak chéri ontstuimig 't voorsnijmes zwaaiend: „da's 'n karkas! Da's 'n mummie van vóór den zondvloed! Dat kan geen stèrveling eten!”

„Als je je minder op die kip wou wreken,” zei 'k ijzig: „zou dàt niet gebeurd zijn.”

„Jij laat je àlles in je handen stoppen!” zei-ie driftig, de saus van 't tafelkleed met 't plat van 't voorsnijmes lepelend, wat natuurlijk niet lukte, elk beraden mensch in kon zien. 't Liep 'r aan de andere zij met straaltjes af.

'k Heb schilders op die manier zien mengen.

Saus stelt andere eischen.

Om het sneue incident — sneu, 'n expressie van Joosten — niet te rekken (met gekibbel wordt 'n taaie haan geen malsche kip), schelde 'k de veiligheidsklep, die met 'n deemoeds-gezicht de portie kluiven voor de

keuken meenam, zonder iets van de verwoesting op 't tafelkleed op te letten.

Nog had de dag geen einde.

Want niet zoo had 't kind 'r hielen gelicht of Eduard, die eerst met zoo'n woede beweerd had, dat geen sterveling zulke kip éten kon, toch met dikke happen te slokken zat, had den nieuwen inval om ook mij tot eten te willen dwingen. Ik laat me niet dwingen. Zeker niet als 'k niet eten kàn. Hij dacht dat 'k zat te mokken. De inbeelding. Nu z'n maag zich 'n beetje aangenaam begon te voelen — 'n man of mijn man, drijft op z'n maag, — viel-ie in andere uitersten, begon-ie zich te excuseeren over z'n onhandigheid, naar-goedig te praten — alles om z'n zin te krijgen, om me te dwingen tot iets waartoe 'k me niet laat forceeren.

'n Man is 'n ding van uitersten.

Als ze 't eene oogenblik als 'n brieschende leeuw, met de ergste verwijtingen voor je hebben gestaan, willen ze 't ander oogenblik dat je alles vergeet, weer lief doet.

Wanneer anderen die goochelkunsten verstaan, mij wel, ik niet.

Zonder te boudeeren, blief 'k niet karakterloos te zijn.

'n Man, die op afschuwelijke manier, bang voor z'n post aan 't ministerie, dobbelt, in z'n drift de stuit van 'n kip op 't tafelkleed smijt, mag niet verlangen, dat 'n vrouw éét.

„Neem 'n kluijfe,” zei-ie dringend: „als je vast heb je na 'n uur hoofdpijn.”

„Als ik daar plezier in heb?”, zei 'k inderdaad ongezellig.

Dat liet-ie zich niet zeggen. 't Eene verbolgen woord

zijnerzijds, haalde 't andere rustige mijnerzijds uit, tot-ie in heftigheid of in ouwe onhandigheid, z'n mes zóó tegen 't bord stiet, dat 't graniet allerkeurigst in tweeën brak.

Toen, mijnerzijds driftig — 'r lagen met al die evolutiën meer saus, haan, tuinboontjes, jonge aardappelen op 't tafelkleed dan op de borden — zette ik me verstoord aan 't venster, in de glimming der ruit bespiedend, hoe-ie tòch z'n aardbeien suikerde, en hoe listige Corrie — 'k begin waarachtig van 'r te houen — niets zag.

'k Kan 'r geen woorden voor vinden.

Misschien nergens hebben ze de stilte weten te rangschikken, die op 'n storm tusschen man en vrouw volgt.

Na noodweer op zee, wil 't strand wel zoo lief als gekonfijte vruchten op 'n roomtaart liggen — na 't geraas van den wind in de stad, met de verwoesting van dakpannen, schuttingen, ruiten, hooge hoeden, krijg je de vroolijking van zon op tamme plasjes — na àlle geweld en gerucht, rumoer en razernij, pleegt het wezen, dat de geleerden (en Joosten) potentie noemen, frissche, onvervaarde kracht in verpoozing te zoeken — na een uiteenzetting tusschen man en vrouw, waarbij 'n bitterglas en 't toonbaar bord van 'n goed-geconserveerd dagelijksch stel, in 't gedrang zijn geraakt, schijnt de Natuur van de menschen die ze in mekaars armen heeft gedreven, meer te eischen dan redelijkerwijs toe is te staan.

Een man, een vrouw hebben krachten in zich die onlogisch van de natuurkrachten afwijken.

Als 'k te sterk generaliseer, ligt 't minder aan mijn

donkere stemming, dan aan de groepeerings der huwelijken om ons nestje, die waarlijk alle 'n tintje van 't zelfde te pakken hebben.

Na 'n storm of stormpje in 'n echtelijk tehuis, is de windstilte ondragelijker iets dan de ontzetting van den storm zelve.

De rancuneuze stilte na 'n kwestie neemt ijslijker verhouding aan, vervormt zich tot hooger essence, dan de oneenigheid op haar boertigst.

Of de man boudeert, of de vrouw.

In 't begin van 'n huwelijk, als 't hulkje nog drijft, neemt de vrouw op den man, of de man op de vrouw belangwekkende proefnemingen wie 't langst boudeert.

In die dagen wint 't doorgaans de vrouw.

En alleen daarom, omdat dan de man zich als een kat in 'n vreemd pakhuis voelt.

Later, als hij zich aan de zwijgenis der vrouw, die natuurlijk haar redenen heeft om te zwijgen, bot heeft geslepen, boudeert hij 't langst.

Chéri en ik zijn in dat stadium.

Een stilte bij ons duurt zóó onguur lang, dat 'n zenuwpatiënt 'r in op zou leven.

Wij willen géén van twee 't eerst toegeven, omdat we allebei — ça va sans dire — gelijk hebben.

Bij de familie Langelaan, in de villa Minerva, hebben meneer en mevrouw 'ns zès maanden geboudeerd.

Bij anderen duurde 't drie, vier weken.

't Moet.

Wanneer dikke vrienden mekaar de waarheid zeggen, hebben ze de vrijheid mekander 'n poos niet te zien.

Wij zijn elk uur van den dag vastgebakken.

In 'n deugdelijk huwelijk moest je om beurten vacantie nemen, 'n luchtje scheppen, om op verhaal te komen en te wachten op den groei van 't verlangen.

De beste huwelijken, zegt men, zijn die waar de man telkens lánge tijd voor zaken op reis moet — de slechtste waar de vrouw 'r man trouw in zaken helpt.

Joosten, die naast z'n studies als patholoog-anatoom (wat heeft 't me in 't begin moeite gekost z'n beangstigend studie-vak te begrijpen!) veel aan scheikunde doet, heeft me geëxpliceerd dat 'n oververzadigd vocht kristallen of neerslag afscheidt.

Van de duizend huwelijken is in negenhonderd negen en negentig 't vocht oververzadigd.

En in plaats kristallen of neerslag, krijg je weerzinwekkende stilten, met de ophitsing van klokke-getik en 't spreken in presentie der dienstboden, om zich een houding te geven.

De huislijke haard heeft voetangels. Wat de Schrift er van doceert, schijnt een erreur.

'k Zei dat Cor afruimde, terwijl wij na 't getwist zwegen.

Hij herlas de krant.

Ik in m'n stoel bij 't venster, wee omdat 'k niets gegeten had, praatte in bijster lieven toon met de meid.

Of ze de rest van de kip onder 'n vliegen-deksel in den kelder wou zetten?

Of ze 't zou onthouen, dat bij 't afruimen de messen niet bij de vorken en lepels gelegd mochten worden — 'k zei 't op de charmante manier van 'n huisvrouw die geen wéét van dispuutjes heeft — : messen en zilver tezaam geven ruzie.

Of ze als 't water goed kookte 't theegerij boven wou brengen?

Of ze benee genoeg te eten hadden gehad?

M'n stem klonk bij al die gezochte vragen — wat is 't moeilijk 't discours gaande te houden naast de getuigenis van 'n bevuild tafellaken en 'n gespleten bord — zoo innemend-huiselijk dat 'k mezelf 'n draai om m'n ooren had kunnen geven.

En niet zoo was ze met den dienbak de deur uit, of 'k zweeg in nieuw-wellende verbittering.

Hij boudeerde achter de krant, ik voor de ruit.

De klok tikte. Dee je bij zoo'n gelegenheid je zin, dan zette je den slingér vast.

'n Stilte van boudeeren ergert zich aan alles.

Toen kwam Cor met 't theewater, veegde 't tapijt, spràk 'k weer.

En toen ze héélemaal gereed was, om de schoonmaakster aan de vaten te helpen, ging 'k naar m'n kamer.

In de keuken klonk gefluister. Op m'n teenen toeslappend om te luisteren (wéér luistervink!), om te wèten of ze 't gesnapt hadden, hoorde 'k 'n stuk van 't gesprek.

„Ze krakeele hier telkes,” zei de schoonmaakster: „daar zel jij van luste. Hij is 'n goeie vent — zij 'n lastig kr...”

„Wat 'n zonde van 't bord,” fluisterde Cor: „ze doet asof 'r niks is gebeurd. Net as in me vorige dienst.”

Langzaam liep 'k de trap op.

Wat kon 't mij schelen!

Zooveel ervaring heb 'k, dat in elk huishouden de dienstboden meneer 'n goed mensch vinden... Zonder uitzondering.

De schoonmaakster gaat de laan uit.

Telkens als diè 'r geweest is, mis je thee en koffie uit de bussen, begrijp je niet waar de boter gebleven is.

'k Zal 't 'r inpeperen, dat ze 't kind tegen me opzet.

O, de vijanden in je huis, de vijanden waartegen je elk gebaar, elk woord moet verdedigen.

Woensdagavond.

'k Zit in de tuinkamer, de serredeuren wijd open. Cor profiteert van 'r eersten uitgaansavond — Chéri heeft me, na 'n wrokkigen dag van wederzijdsch boudeeren, alleen gelaten.

'k Zou willen zingen — 'k durf niet voor m'n eigen gevoel.

On ne chante pas dans la maison d'un pendu.

We zijn gehangen.

'k Heb zoo net de Beursnoteering, die potjeslatijn voor me is, ingekeken. Omdat 'k niet weet in welke fondsen hij spekuleert, ben 'k met m'n pink de kolommen afgeloopen.

Alles lager.

In 't overzicht stond dat 'r op de hoofdbeurzen een paniek heerschte, dat groote huizen waren gefailleerd, dat 't eind van de catastrofe niet te overzien was.

Als 'k dat allemaal niet gelezen had, zou 'k aan 't bedrukt gezicht van m'n man genoeg hebben gehad.

Redenen om wanhopend te zijn.

En 't is juist de gemeenheid dat 'k nièt wanhopend ben.

'k Word bang van mezelf als ik analyseer, als 'k mijn kansen en — koersen bereken, m'n eigen ik niet belieg.

Zoodra je van 'n man niet meer houdt, nee, niet meer hóúdt — 'k zou 't 'm bij tijden in z'n ooren kunnen schrééuwen, omdat-ie aan m'n heele doen en laten toch niets merkt! — zoodra je tot 't inzicht ben

gekomen, dat je bij mekaar blijft, omdat je — jij, als vrouw — afhankelijk ben; zoodra je dan — paskwillig gemoedsleven, parodie op zoete femelarij! — tot de ontdekking raakt, dat 'r 'n ding, 'n allerteerst levend gewasje-van-sentiment in je verstikt, dat je door je gevorderdheid van leeftijd nóóit meer de kans van èchte begrijpende genegenheid zal hebben, dat je als 'n niet meer slaand, niet meer trappend trampaard tusschen twee-lijnen-van-elken-dag trekt, dat je innerlijkste, beste ik 'n lastige bijzaak is geworden — dan lijkt 't je in stemmings-oogenblikken onaantastbaar-egaal, of je op 'n villa van zévenhonderd gulden, of op 'n boven-verdieping van 'n daalder in de week woont.

De menschen zijn struisvogels. Wat ze in den aarde-hoop zien, als ze de werkelijkheid mijden, bazuinen ze als het Ideaal.

Laatst zaten we in gezelschap van 'n vrouw met algrijzende haren en 'n jongen man, die 'r waarschijnlijk om 't geld had getrouwd.

Eduard zei toen, dat-ie als-ie geld genoeg had, graag in Parijs zou willen wonen.

Ik, die Parijs 'n gedrochtelijke stad vind, omdat 'k er altijd den indruk van 'n verzameling aller-diepst-ongelukkige vrouwen, die buiten alle gezondheid van leven en geluk staan, krijg, ik antwoordde met zekere scherpte van toon, dat-ie dan alléén kon gaan — dat 'k nooit buiten de grenzen zou kunnen wennen.

Toen zei de grijzende vrouw, en in 'r oogen lichtte 'n teerheid, die nooit in de mijne zal huizen, dat ze 'n jaar met 'r man in 'n woestenij bij Dusseldorf had

geleefd, twée jaar ergens in Bretanje, één jaar op 'n heide in Friesland — en sprak ze met vochtige oogen: nergens met aanspraak, nergens met conversatie... „Wo mein Mann geht, geh ich,” zei ze 'r wel tien maal tusschen door — 't was 'n Duitsche.

Als 'k me voor Eduard niet gegeneerd had, had 'k 'r 'n zoen gegeven.

'n Man en 'n vrouw, die geen kind hebben, zijn niet getrouwd.

'n Man en 'n vrouw die bezwaar maken met mekaar alléén te zijn, zònder kennissen of vrinden, ergens in 't buitenland, hebben geen advocaten-bemiddeling noodig om te scheiden.

Ze zijn gescheiden.

Vanmiddag ben 'k bij Joosten op bezoek geweest, omdat 'k me thuis verveelde, wat belangstelling moest toonen in de ongesteldheid van Lies, waarvan hij me verteld had, toen 'k 'm met m'n gehakt-handen ontving.

Hij was niet thuis.

Vóór de meid 't zei, wist 'k 't, omdat z'n lustre huisjasje aan den kapstok hing.

't Gaf mèt 'n gevoel van teleurstelling.

'k Had 'm willen spreken.

Boven op de slaapkamer, zoo pas uit bed gestapt, zat Lies voor 't raam. Ze zag 'r slecht uit, met zwaar-omkringde oogen en zùlke waswitte handen, dat 'k 'r van schrikte.

Ze zei dat ze èrg blij met m'n bezoek was — in 'r stem klonk 'n vreemde, koele terughouding.

'r Longtoppen waren héél licht aangetast.

De bevriende huisdokter Jansen had 'r dienzelfden morgen nog eens onderzocht.

Ze maakte zich niet bezorgd, lachte ze met matte vriendelijkheid, omdat 'r zuster voor 'n paar jaar 't zelfde beleefd had, en door te verhuizen naar de dennenbosschen, dicht aan zee, weer de ouwe geworden was.

't Was in geen enkel opzicht 'n èrnstig geval had Jansen gezegd.

„En je man?“, vroeg 'k onnadenkend: „wat zegt die?“

'n Kwartier hadden we over mekaar gezeten, zonder een van beiden over Joosten te spreken. Zij niet, ik niet.

Vrouwen zijn gevoeliger dan barometers.

„Die zegt natuurlijk 't zelfde,“ zei ze knikkend.

't Was natuurlijk. Hoe kon 'k zoo'n domheid vragen?

„Gek toch, dat de vrouw van 'n dokter 'n ànderen dokter neemt,“ sprak 'k in den toon-van 't-gesprek-ophouden, dien we zoo goed verstaan, als we over andere dingen dan waarover we denken, praten.

„Je weet hoe Luuk redeneert,“ zei ze lusteloos: „uren is-ie in 't Ziekenhuis aan de sectie-tafel bezig — dan neemt-ie liever geen practijk bij lévenden waar — 't allerminst bij z'n eigen vrouw. Daar voel 'k voor. En jij?“

„Ik ook.“

„En Jansen is specialiteit voor mijn ongestelheid...“

De meid bracht 'n glas melk, dat ze met verveelde slokjes dronk, en waartegen 'r handen nog geler dan straks leken.

Terwijl begon ik over ditjes en datjes te spreken, de kamer te veronaangenamen met m'n leeg gebabbel, om haar wat men noemt op te wekken.

Ze glimlachte over den rand van 't glas, antwoordde met ditjes en datjes, deed gelijkelijk 'r best.

Toen waagde 'k de vraag waarop 'k gebroed had — die zij scheen te wachten.

„Wáár gaan jullie heen, Lies-lief?“, zei 'k onverschillig — na 'n aanloop over de aigrettes op mijn hoed.

„Dat weet 'k nog niet,“ antwoordde ze, zich in terughoudendheid verschuilend: „we hebben nog geen besluit genomen.“

„'t Zal wel gauw wezen,“ aarzelde ik.

„Dat moet wel,“ sprak ze het raam toe.

„Wat zullen we mekaar missen,“ zei ik.

Toen kwam Joosten thuis.

Wij twee beluisterden dezelfde geluiden, 't overgaan van 't slot, 't neervallen van den stok in den bak, 't geschuijer der voeten, 't gepraat met de meid, die waarschijnlijk vertelde dat ik boven was, 't aanzwellend kraken der traptreden.

Zij ging achteruit in den stoel liggen.

Ik bukte voorover.

De kamer met z'n robuste gezondheid opvrolijkend, schoof-ie 'n tabouret bij, en nu met ons drieën hervatten we 't gesprek over haar ongesteldheid, over de dingen van den dag...

Het was 'n gaan van drie stemmen in vriendschappelijkheid, toch met ingehouden wrijving.

Hij liet me uit.

Bij de deur vroeg 'k nog eens dezelfde vraag, die me boven dwars had gezeten.

„Wáár gaan jullie heen, Joosten?“

„Hoe meen je?“, zei-ie kalm.

„Jullie verhuizen toch,“ sprak 'k zoo kalm, alsof ik 't over de laatste mode had.

„Verhuizen, verhuizen,“ zei-ie stug: „dat lap je niet

een, twee, drie. 'k Kan me betrekking aan 't Ziekenhuis niet opgeven. 'k Denk dat 't 't beste zal zijn, dat Lies zoolang bij 'r zuster intrekt. Wat zeg jij!"

„Ik? Ik? Wat moet ik daar van zeggen?", zei 'k stugger dan hij: „hoe moet je je huishouden voeren?"

„Heb jij niet beloofd te komen koken?", glimlachte hij.

„'k Heb aan één huishouden genoeg," lachte ik.

Zoo gingen we van mekaar.

Door 't deurlijkje keek-ie me na.

'k Kan 'r 'n ééd op doen.

Dat voel je.

Donderdagmorgen.

Je vóélt als iemand je nakijkt — niet van ieder.

't Geeft je 'n wonderlijk, zacht en bewogen gehuiver over je schouders, je rug, je borst — dat je onvast, bijna verlegen doet glimlachen, aan je gang de zekerheid ontnemt, alsof je in de volte van 'n koffiehuis alleen binnenkomt.

De meeste menschen loopen ànders, wanneer ze bekeken worden.

'n Vrouw die twee zwarte oogen achter zich wèet, de oogen van iemand, wandelt met 'n onaangename, beklemmende lichthoofdigheid — als in een dwaaswijkende ruimte.

Na 't schrijven van deze regels, heb 'k op de sofa liggen droomen.

Ze zeggen dat droomen bedrog is.

Bedrog...

Droomend, in je eentje, wàkker-droomend, bereik je de heerlijkste stijging, de klaarste ontleding, de ongestoordste nabijheid van ieder en alles, zonder dat je bespied wordt, zonder dat je verklaring van de blijde of smartelijke trekken op je gelaat behoeft te geven.

Hoe jammerlijk is 't, dat de natuur, die in hoofdzaak voor de uiterlijke hoedanigheden der soort zorgt —

Joosten heeft me Darwin geleend — de wèlgevormde exemplaren van den mensch 't eerst doet trouwen, alsof de fraaist-gelakte bussen de gaafste waar houden.

'k Weet dat dit een meer bezuchte verzuchting van oude sekse-genooten, die geen geld hebben om een man te kóópen, is — ze laten zich koopen door àlles, door gebochelden, misvormden, mismaakten... de onafhankelijken! — de waarheid wordt 'r niet geringer om.

Berouw, wijsheid komen te laat. Wijsheid vooral.

'k Ben met Eduard twéé jaar geëngageerd geweest, omdat-ie als adjunct-kommies niet in positie was te trouwen.

M'n vriendinnen in die dagen — vriendinnen! — vonden 't verschrikkelijk lang, ook mijn stupiede trots was 'r mee gemoeid, om de twee jaar vooral niet te rekken.

Dwaasheid!

De brave Schiller, van wien we op de Hoogere Burgerschool het Lied von der Glocke als kalveren moesten dreunen, deed zoo onwijs niet, toen-ie dichtte: „Drum prüfet wer sich ewig bindet, ob sich das Herz zum Herzen findet: der Wahn ist kurz die Reu' ist lang”...

Wagner was nog minder uit de buurt, toen-ie Hans Sachs liet zingen: „Wahn! Wahn! Ueberall Wahn! Wohin ich forschend blick!”...

Als 'k jong kon worden, me opnieuw in den oppervlakkigen onderzoeksstaat, dien men engagements-tijd noemt, moest begeven, zou 'k m'n aanstaanden compagnon minstens vijf jaar waarnemen, zooals 'k hem gelegenheid zou geven tot behoorlijke, welonderlegde studie. Wahn! Wahn!

De meeste kirrende menschen zijn 'n soort onmondigen.

Ze gelooven nooit van mekaars oogen, wangen, neus, ooren, lippen, handdrukken, kussen, genoeg te krijgen.

Ze maken zich 'n overspannen voorstelling van het tezamen wonen in één huis, 't eten aan één tafel, 't centjes-potten in één spaarvarken.

Ze hebben allemaal háást.

Ze lachen je uit, als je beweert, dat 'r in 't huwelijk 'n tijd komt, waarin je de aangebeden oogen, neuzen, tanden — wat 'r meer als lokaas in 'n verderflijke muizenval is geschapen — niet meer ziet, nauwlijks nog oplet, 'n tijd waarin je mekaar triestig begint te besnuffelen, om den reuk van iets, dat 'r misschien nooit is geweest, te speuren.

Als je dan nièts speurt, zooals ik en zoo veel meer vrouwen, krijg je 't aller-rampzaligst bedrog — gelijk 'k 't me voorstel — van iemand, niet geloovig genoeg om in 'n klooster te trekken, die toch op 'n goeien dag in diepste verlatenheid, de kilheid van kloostermuren betast.

Ik zou wel 'ns allerinnigst willen uitpraten, uitpraten zonder m'n gedachten te verbergen, met iemand die óók verlangt.

't Behoort tot 't meest-onverklaarbare der gedwongen keuze in de natuur, dat alle knappe of mooie (mooi, 'n woord om te rillen) mannen en vrouwen 't éérst aan de markt komen, om voor de Soort te zorgen, en dat de minder-knappe, of leelijke vrouwen-zonder-geld, zich dan ook gedwongen, en nièt zonder rancune, tot opvoeding en onderricht groepeeren.

Wahn! Wahn!

De welgevormde exemplaren vliegen in de vlam van 't uiterlijke — de minder-welgevormde krijgen de taak van het innerlijke...

Vrijdag.

'k Ben niet gelukkig.

'k Zou willen weten hoeveel, hoe weinig 'r voor
geluk noodig is.

Vandaag niets uitgevoerd — zóó als 't evenwicht heen is.

Zaterdag.

Wat 'n dag!

Half elf, net klaar met m'n toilet, werd 'r gebeld.

Corrie, 'n bèst kind — soms draait ze onrustig om me heen, vrouwelijk-voelend dat 'k tob — kwam met 'n raar gezicht zeggen, dat 'r drie heeren aan de deur waren.

'k Schrikte. 'k Kan niet zeggen waarom.

Ze stonden in 't portaal.

Die met den hoogen hoed, vroeg beleefd of 'k huisgenootte was.

Toen-ie dàt had gezegd, begreep 'k dat-ie deurwaarder was.

De deurwaarder van de belasting — we hebben de verkeerde gewoonte waarschuwing, aanmaning, dwangbevel te laten afkomen! stelt zich ook altijd voor met die vraag of je huisgenoot ben.

Toen 'k antwoordde dat 'k mevrouw zelf was, krabbelde-ie iets op 'n papier voor-ie 't gaf.

Rustig alsof 't me niets aanging, liet 'k de drie groetende heeren uit — en Cor achter de tochtdeur tegemoetkomend, zei 'k met 'n volkomen glimlach, dat 't taxateurs van de belasting geweest waren.

Met 'n misselijk sang froid verzocht 'k 'r voor ons tweetjes 'n kopje koffie te zetten.

In de serre las 'k.

'n Sommatie van 't kassiershuis om voor surplus op schandelijk-véél geprolongeerde effecten te zorgen, daar anders alles dien dag zou verkocht worden.

....„Op heden den derden Augustus 1902, ten verzoeken der Commanditaire Handels-Vennootschap Baalbergen & Co., commissionairs in effecten, ten deze domicilie kiezende...”

'k Heb de kwaadaardige letters nog voor m'n oogen!
Ook den hoogen hoed.

En de bedragen.

Hoe heeft-ie gedurfd met tienduizenden dollars te spekuleeren!

M'n cape omwerpend, ben 'k naar den comestible-winkel aan 't begin der laan gelopen — daar tusschen doozen Huntley & Palmers, bakken rijst en erwten, aangesneden worsten — daar beluisterd door den patroon en de bedienden — wèl verwonderd dat mevrouw zelf in den winkel kwam — heb ik dan eindelijk 't eerst, na 'n boudeeren van vier dagen, ik 't éérst, door de telefoon met 'm gesproken.

„Hallo! Wie daar?“, vroeg-ie

„Ik ben 't,“ zei 'k prettig-glimlachend voor de menschen in den winkel, die ijverig bezig, toch geen oog, geen oor van me afhadden: „ik, Gre! Wil je zoo vriendelijk zijn even thuis te komen?“

„Waarvoor? Voor wat?“, antwoordde-ie nòg in den bespottelijken boudeertoon.

„Omdat,“ sprak 'k lief — 'k zou z'n dom voorbeeld niet volgen — „parceque je viens de recevoir un billet-doux de l'Amérique. C'est absolument pressant.“

Waarom 'k 't ineens in 't Fransch zei, was mezelf niet duidelijk, maar omdat 'k 't zoo hoogst glimlachend beweerde, glimlachten de patroon en de bedienden smakelijk mee, om 't waarschijnlijk aangenaam nieuws, dat 'k m'n man meedeelde.

„'n Exploot?” klonk 't driftig door de telefoon.

„Oui, très pressant,” lachte 'k hideus.

O, de marteling van 't komediespel.

„Vervloekt, verdomd!”, driftigde hij, blijkbaar zonder getuigen: „ik kom dadelijk!”

„Dank u wel,” zei 'k tot den patroon, den haak aan het toestel hangend, en met m'n houding geen raad wetend, bang dat ze tòch zouden begrijpen, haperde 'k 'r op los: „wees u zoo goed binnen 't half uur 'n ons vermicelli en 'n bus kreeft te laten bezorgen.”

Hoe kwam 'k op de onzinnige bestelling! 'k Had vermicelli noch kreeft noodig. Afgezien van de onjuistheid, om op 'n boekje bij te bestellen, waarvan je vermoedt, dat 't nóóit zal betaald worden...

„'n Groote of 'n kleine bus, mevrouw?”, vroeg de patroon.

In comble van onbeholpenheid flesschentrek 'k 'r op los: „'n gróóte”.

Buiten den winkel, nòg oneleganter heupwiegelend dan toen Joosten me nakeek, voelde 'k dat 'k bleek werd.

Thuis, in de huiskamer, bracht Cor 't kopje koffie, zei dat de huisheer met z'n quitantie geweest was, morgen terug kwam. Natuurlijk. Op den dèrden betaalden we huur. Nog nooit uitgesteld...

Als 'n wildeman stoof-ie binnen. En met de sommatie in z'n hand, wou-ie weer dadelijk weg.

„Zouen we eerst niet 'ns praten?”, zei 'k dringend — met medelijden.

„Praten!”, sprak-ie verwilderd: „’k kan alleen uitstel van executie vragen! ’k Kan ze soebatten, de markt van vandaag af te wachten! Reken niet op me met eten! Bonjour!”

„De huur is geweest,” zei ’k aarzelend, bevreesd voor ’n uitbarsting.

„’k Heb geen rooien duit,” zei-ie dof: „geen tien gulden kontant.”

Z’n matte, energielooze toon dee me pijn.

Als-ie me op dat oogenblik, van de kwellende drie duizend gulden van Joosten had gesproken, zou ’k...

’k Weet niet wàt ’k gedaan zou hebben.

Geagiteerd ging-ie de deur uit.

Vrouwen zijn klein. Onwaar. Ze laten òns voor de kleinheden opdraaien.

In de huiskamer, hoofdpijn-achtig door de warmte van den dag, woog me, na den schrik van ’t exploot, de huishuur, de dreigende huishuur ’t zwaarst. Met ’t gezicht van den eigenaar — ’n christen — viel niet te spotten. Ik kon ’r voor zorgen.

Quasi-kalm schelde ’k Cor, begon ’n gesprek over ’r vader, ’r vrome moeder, ’r broertjes en zusjes — vroeg ’r of menschen die in nood zaten, niet door de lommerdjes werden afgezet — wáár die lommerdjes waren? — of ze zelf al ’ns in zoo’n lommerdje geweest was?... Ja, ’r moeder was ’r van ’t voorjaar dikwijls heengeloopen, toen ’r vader, opperman, in den harden winter zoo lang zonder werk bleef... Je had ’n gróóte in de Paardenstraat, een in de Zandsteeg, een op ’t Groenewegje... Piengelen, as ze deeën!

Tegen schemer, met 'n ouwe japon en 'n hoed dien 'k in geen jaren gedragen had, ben 'k naar de Paardenstraat gedrenteld.

Maar omdat 'n wagen met pruimen en peren voor de deur stond, dorst 'k niet voor de menschen, die om te koopen te hoop drongen.

En 't obscure huis op 't Groenewegje leek zoo angstig, dat 'k 'r 'n dozijn maal voorbijliep, schuw voor iedereen die passeerde, vóór 'k den moed had 't portaal in te schuifelen.

In 't vieze gangetje brandde 'n vleermuis. Nu 'k 'r over schrijf, vind 'k het typisch dat 'k 't beleefd heb, maar bij 't loketje met de kleverige aanrechtbank, zaten de zenuwen me zoo dwars, dat 'k schrikte van m'n geluid.

„Hoeveel schiet u hier op?“, zei 'k nauwelijks in de slappe oogen van de vrouw die me hielp, kijkend.

Ze nam 't in 'r zwart-nagelige handen, verdween.

Zeker 'n vijf minuten bleef 'k wachten. Toen kwam 'n jongetje met 'n pak kleeren, even later 'n vrouw met 'n verband om 't eene oog, die 'n vogelkooi onder 'r voorschoot verborgen hield.

't Jongetje peuterde geduldig in z'n neus — de vrouw, minder-geduldig, vroeg of 'k geholpe wier.

Ik zei doodelijk-beschaamd ja, stak 't hoofd door 't loketje, om te kijken waar de lommerd-juffrouw met m'n horloge, m'n collier, m'n armband, m'n ringen gebleven was.

Ook de trouwring was 'r bij.

De eeuwige ring.

Ik ben niet bijgeloovig.

De lommerd-juffrouw was bij 'n glasvlammetje bezig m'n gouden armband te toetsen. 't Licht vulde 'r tanig

gezicht — de weerschijn van 't bewogen goud spiegelketste 'n plasje rond 'r neus.

„Duurt 't nog làng?“, vroeg 'k met 'n krop in de keel — 'k stikte.

„Effe geduld,“ suste 't vrouwtje, waarschijnlijk gewend aan de onlogische overspanning van 'r patienten — en na den trouwring getoetst te hebben, lei ze alles op 'n weegschaaltje.

Ik bleef met 't hoofd tot de schouders in 't loketje, om me niet te laten bekijken door meer menschen die binnen waren gekomen.

Elke pieping van de deur was 'n klant en 'n stuk zorg. 'k Had 't nooit vermoed.

'r Gaat 'n nieuwe kijk op 't heerlijk leven voor me open.

Met 't goud, nawegend in 'r handen, alsof ze de weegschaal wou controleeren, liep de lommerd-juffrouw tusschen de stapels schoenen, de pakken linnen en kleeren, langs 'n paar fietsen, op me toe. Hardop, zonder zich te geneeren voor de luisteraars, zei ze: „Tachtig gulden.“

Ik marchandeerde niet.

't Had over de zeshonderd gekost.

't Zweet brak me uit — 'k voelde de ballen van m'n voeten niet meer.

„Goed,“ zei 'k fluisterend: „geef u maar 't reçu.“ Dat had de meid me geleerd.

Kalmpjes-bewegend beschreef ze 'n vodje papier, strooide daar zand op om den inkt te drogen, en uit 'n ruigen zak telde ze tachtig lósse guldens.

„Heb u 't niet grooter?“, praatte 'k verward.

Ze keek me verbaasd aan, overwoog beslist dat ze 'n nieuweling voor had.

„Nee dat doene me hier niet. Cente zijne cente,”
sprak ze lijsig.

Alleronhandigst vingerde 'k de vette guldens te zaam.

'k Deed 't zoo idioot-onzeker, dat 'r tweemaal 'n
gulden in 't bureautje rolde — 't menschje moest
bukken om me te helpen.

Met 'n zenuwachtige vaart, schoot 'k 't portaal door,
de kijkende menschen langs.

En op straat, krankzinnig-snel stappend, hield 'k de
heete hand in m'n zak met de tachtig gulden, om ze
niet te laten rinkelen.

In de laan van 't bosch werd 'k aangeroepen.

De stem van Joosten.

'k Kon 'm niet ontloopen.

Tegenover gevaren bevinden wij ons niet in de a a n -
g e n a a m s t e omstandigheden.

Als 'n egel gekweld wordt, built-ie zich op tot 'n
speldenkussen, doe je je pijn waar je 'm aanraakt. Z'n
heele leven is wèg in stekels...

'n Slak, 'n schildpad, 'n rups, 'n spinnekop hebben
middelen tot verweer...

In 'n aquarium moet je naar botjes en schollen zóéken,
zóo als ze in 't zand liggen verdoken — 'n slapende
poes heeft kunstmatige oogen in 'r vacht — 'n massa
dieren hebben 't privilege, zich naar keuze onzichtbaar
te kunnen maken...

'n Vrouw, buiten adem, transpireerend van 't snelle
loopen — 'n vrouw met 'n ouwe japon aan en 'n vodje
van 'n hoed op — 'n vrouw die 'r hand houdt geperst

om en in 'n hoop vieze, kleverige guldens, die ze zoo pas in 'n lommerd, tegen waarborgstelling van 'r horloge, 'r collier, 'r armband, 'r ringen, 'r trouwring, ontvangen heeft — 'n vrouw in die positie door 'n vriend aangeroepen, zou 'r 'n lief ding voor over hebben, om in egelvorm de weldaad van 't duister te bepeinzen.

Lot heeft dàt niet doorstaan.

M'n hand kneep 'n deel der guldens zoo wanhopig te zaam, om het verdacht geluid te beletten, dat de vochtige huid aan de gekartelde randen litteekens zoog en voorzeker afdrukken van de tachtigmaal God zij met ons'en droeg.

„Goeien avond,” zei Joosten, naast me stappend, aan de zij van den buidel.

„Goeienavond — hoe kom jij zoo laat uit?”, vroeg 'k geagiteerd, oprechtelijk, zonder te weten wat 'k vroeg. 'k Gaf 'm geen hand.

De rechter, die 'k 'm fatsoenshalve had dienen toe te steken, perste krampachtig 't geld.

„Datzelfde wou 'k jou vragen, als 't niet indiscreet is,” zei hij lachend.

„'k Ben boodschappen wezen doen,” hakkelde 'k 'r onhandig op los: „boodschappen hier en daar — bij de fijne waschvrouw — m'n naaister.”

Hoe kon 'k zoo volslagen-idioot liegen? En dat tegenover Joosten, die de onbegrijpelijke flair heeft te ruiken, als je 'n woord onwaarheid spreekt.

Twee-, driemaal heeft-ie me met 'n vermakelijke brutaliteit op leugens-om-bestwil geattrapeerd.

„Zoo,” sprak-ie spottend naar m'n hoed kijkend, terwijl we juist 'n lantaarn van 't bosch passeerden: „ben jij inkoopen wezen doen — bij je naaister?” ...

„Geloof je me niet?“, zei 'k schel.

Weer 'n domheid — domheid van de meeste menschen, die als ze onwaarheid spreken, verontwaardigd gelóófd willen worden.

„Nee,“ zei-ie bot.

„Merci,“ antwoordde 'k vinnig.

Zeldzaam, hoe die man je impertinente lompheden zegt, zonder dat je vat op 'm krijgt.

Even — den afstand van een lantaarn naar 'n andre — liepen we zwijgend.

In 't schemerdonker zag 'k z'n wit-flanellen broekspijpen naast m'n slordig fladderende rokken bewegen. 't Kiezel knerperde onder onze voeten, de heesters zuchtten, de boomblaren schuierden met vaag-deinend geritsel. En (idylle!) wat niet te omgrijpen guldens, geschokt en ver-smeten door m'n driftig gestap, tinkelden alsof 'n kassiersbediende aan 't tellen was...

Het was 'n kwelling.

Bij 'n nieuwe lantaarn bleef-ie ineens stilstaan.

„Ben je beleedigd?“, vroeg-ie.

„Beleedigd!“, zei 'k: „je moet 't voor je zelf weten, of 't gentlemanlike is aan de woorden van 'n vróúw te twijfelen.“

„'k Heb nooit beweerd 'n gentleman te zijn,“ schamperde hij, me sterk aankijkend: „en 'k zal 't wel nooit worden, zoolang 'k genoeglijk blief te zeggen wat 'k genoeglijk denk — Heb je zoo'n haast?“

„Nog al,“ zei 'k gebarend om voort te stappen.

„Wees dan zoo vriendelijk, Gre,“ zei-ie z'n plaats naast den geldbuidel hernemend — en me voor 't éérst bij m'n voornaam noemend — „wees dan zoo buitengewoon vriendelijk, om 'n beetje minder te racen.“

Ik hou je niet bij. Als 'k me niet vergis is 't warm."
 't Was warm. Ontegenzeggelijk. 'r Scheen onweer
 te broeien.

Zwijgend, langzamer, stapte 'k verder. Toen, als in
 'n roman, gebeurde 'n incident.

Voorbij 'n bocht in de laan, klonk 't schel getoeter
 van 'n auto, die we niet hadden hooren aankomen.
 De boomen, de struiken, de heesters, de takken en
 blaren werden zonderling-snel door 't ineens aandaverend
 licht der lantaarns, beplast. Verschrikt omkijkend, ver-
 blind door den striemenden schijn van 't acetyleenlicht,
 week 'k achteruit, struikelde, kwam onzacht op den
 berm te zitten.

De auto schoot voorbij, liet ons in 'n stofwolk.

„Heb je je bezeerd?“, vroeg-ie bukkend.

„Nee,“ zei 'k, me inhoudend.

't Was géén aangename gewaarwording geweest.

En daar niemand, zònder reflex-beweging der handen
 valt, produceerde m'n zak 'n saterend zilver-geraas,
 toen-ie me beleefd bij de rechterhand greep, om me
 te helpen.

Meer realistisch, zòtter dan in 'n roman.

„Dat is goed afgelopen,“ zei-ie, me bezorgd aan-
 kijkend.

Ik zweeg. Met m'n zakdoek bette 'k 'n kleine wond,
 door 'n doorn of splinter in m'n hand gescheurd.

„Tòch bezeerd?“, hernam-ie, moeite doend om zich
 te overtuigen.

„Niet de moeite waard,“ sprak 'k beslist.

'k Hou niet van belangstelling. Vooral niet als 'k
 me zeer doe.

„'k Heb pleister bij me,“ zei-ie.

„Dank je. De sop is de kool niet waard,” praatte 'k zachte stapjes nemend, om 't gekakel der guldens te temperen.

„Ben je zóo uit je humeur, dat je geen woord spreekt? Of hinder ik je?” vroeg-ie na 'n poos.

„Ik vind 't niet plezierig,” zei 'k na 'n aarzeling: „dat net jij me ontmoet, terwijl 'k 'r zoo raar uitzie. Je denkt natuurlijk malligheden.”

„'k Denk,” sprak-ie opnieuw spottend: „dat 't voor 'n vrouw minder gewenscht is 's avonds laat door 't bosch te kuieren met 'n zak vol rijksdaalders.”

Daar had je 't.

„'k Wou dat 't rijksdaalders waren,” lachte 'k, z'n toon vattend: „'t zijn simpele guldens, die niet in m'n beurs konden.”

„Je zou struikroovers verleiden,” spotte hij nog eens. Wat voelde ik me ellendig.

„Gre,” sprak-ie na 'n stilte — wéér de voornaam, zonder permissie — ik krijg 't niet in m'n hersens Lúúk te zeggen! — „'k heb 'n gevoel alsof jullie onoprecht met ons omgaat. Praat 'ns uit.”

„'k Begrijp je niet,” ontweek 'k, te best begrijpend.

„'k Bedoel,” praatte-ie, in zorgvuldige overweging van z'n woorden: „'k geloof dat jullie in sterker zorg zit, dan goed voor je is èn dan je weten wil.”

'k Gaf geen antwoord.

„Zeg je niets?”, zei-ie: „laten we dan over 't weer praten. We krijgen onweer.”

Stilstaand knipte-ie de punt van 'n sigaar, streek 'n lucifer af, hield dien in 't doosje. De vlam aanzwellend, weer terugwijkend in den rook, belichtte z'n oogleden, z'n neus, z'n mond, z'n volbaard.

'k Kreeg 'n gevoel om te huilen. Hilde natuurlijk nièt. Sterk de sigaar bezuigend, wandelde-ie voort.

„Hou jij van onweer?“, vroeg-ie.

„Nee,“ zei 'k bits.

„Ik wel.“

„Je verveelt me met je sigarenwinkel praatje,“ zei 'k bitser: „wáárom doen wij, wij, onoprecht?“

„Dat weet ik al niet meer,“ ontweek-ie.

„Ach kom!“

„Kwestie van sentiment,“ sprak-ie luchtig: „sentiment is altijd misplaats.“

„Da's weer zoo'n cynische opmerking van jóú,“ meende 'k.

De rook van z'n aangename sigaar woei in m'n gezicht.

Kalm naast me stappend, zei-ie vreemd-gevoelig: „'k ben 'r niet ver naast, als 'k jou zoo cynisch als mezelf taxeer. Of wou jij voor nièt cynisch doorgaan?“

„Ik bèn 't — dat weet 'k,“ zei 'k koel.

„Wat versta jij onder cynisme?“, spotte-ie, z'n wandelstok slingerend.

„'k Versta 'r nièts onder.“

„Ik wel,“ sprak-ie: „'n cynisch mensch is iemand die sterker dan 'n ander voelt. Omdat-ie met z'n gevoel telkens in 'n impasse raakt, telkens merkt dat de zoogenaamd-gevoelige menschen 'n soort opgezette beestjes zijn, met dingen te koop loopend, die je liever niet aan ièdereen laat zien, omdat-ie 'r den brui aan geeft om den haverklap z'n bol te stooten, zet-ie 'n masker op z'n neus. 'n Cynisch mensch is over de meeste kluchten héén. Die springt als 'n clown door den hoepel van z'n sentiment, omdat-ie 'r te veel van heeft. Voila! Dat heb 'k netjes gezegd, mevrouwtje“ ...

De guldens in mijn zak tinkelden sterker — 'n eerste zwakke weerlicht-beving besidderde het groen der boomen.

„We krijgen waarlijk onweer,” hernam-ie, omdat 'k niet antwoordde: „ben jij 'r bang voor?”

„Nee,” zei 'k geprikkeld: „wèl ben 'k bang, dat onze vriendschap den langsten tijd heeft geduurd — laat mij nou ook 'ns uitspreken — jij zegt onaangename beschuldigingen over onoprechtheid en meer van die dingen — en als men aandringt hou je je mond” ...

... „Pardon, Gre” — dèrde keer — „ik heb niet beschuldigd: ik vróég. En die vráág begreep je niet.”

Weer met m'n omwonden hand in den zak, om 't accompagnement der guldens te sussen, liep 'k met gedachtetjes als knettervonken te overwegen, òf 'k hem in vertrouwen zou nemen — òf 'k 't gebeurde zou biechten — òf 'k raad zou vragen...

Z'n sarcastische manier van praten drong de ingeving naar m'n lippen terug.

Twee cynische menschen hebben niets aan mekaar.

Die stooten elkander op 't punt van confidenties af.
Die railleeren.

De bliksemstralen schakelden sneller. 'r Bewoog geen blad in 't bosch.

„Laten we doorstappen,” zei 'k: „en niet in raad-selen spreken. Zoodra ik, versta je me: zoodra ik onoprecht tegenover jou doe, heb je 't vrienden-recht me 'r attent op te maken. Afsproken?”

„Uitstekend,” zei-ie: „mag 'k dan dadelijk op den man af 'n vraag doen?”

„Natuurlijk.”

„Van wiè ben je geld wezen leenen?”

„Van niemand. Hoe kom je op den komieken inval?”

„Op je woord niet?”

„Op me woord niet.”

„Dat lucht me,” zei-ie zoo goedgehartig, dat 'k 'm in z'n arm had kunnen knijpen.

„Jij heb vanavond 'n zonderling discours,” praatte 'k, 'n afleiding zoekend.

„Ik vroeg 't,” verontschuldigde hij zich: „omdat je man...”

Hij haperde.

De geweldig-oprechte, die als 'n spin op kleine onoprechtheden van 'n ander loerde, versprak zich.

„Wat heeft Eduard...?”, drong 'k aan.

„Niets.”

„Is dat je les in 't met-mekaar-uitpraten?”, spotte ditmaal ik.

„Je heb gelijk,” zei-ie snel en beslist: „wie a zegt moet b zeggen. Omdat 'k dacht dat jij wist, ben 'k zoo impertinent geweest te vragen van wiè jij geleend had. En wat drommel, 'k hou niet van geheimpjes! Op zoo'n manier wantrouw je mekaar om nonsens. Toen-ie vanmorgen bij me kwam, en me vertelde dat-ie geen tièn gulden contanten in huis had, kon 'k aannemen, dat jij op de hoogte was.”

„... Dat ben 'k niet!”

„Daar begrijp 'k niets van. Geen tien gulden in huis — en 's avonds de vrouw tegenkomen met 'n kapitaal op zak — na 'n bezoek bij de naaister — dat valt je op, en dan heb je, meen 'k, als goed vrind de besogne te informeerén.”

„Heeft Eduard vanmorgen wéer bij je geleend?“, vroeg 'k driftig.

„Wist je dat niet?“

„Nee.“

„Dat spijt me.“

„Dat is dan de twééde keer!“, zei 'k vinnig.

„Heeft-ie 't je dan wèl van den éérsten keer gezegd?“, vroeg-ie langzamer, nadenkend loopend.

„Nee. Dat ben ik door 'n toeval te weten gekomen. Van jóú zou ik nooit geleend hebben.“

„Waarom nièt?“, vroeg-ie verwonderd.

„Omdat,“ aarzelde 'k — 'k kòn 'm niet zeggen, dat ik aan hèm geen verplichtingen wou — : „omdat je 'r misschien geen cent van terugziet.“

't Was 'r uitgeflapt.

'k Schrikte van m'n verraad.

On lave ses sales finances en famille.

„In godsnaam,“ zei-ie angstig kalm.

„Als je mij 'r maar nooit op aanziet,“ sprak 'k verlegen — voor 't eerst verlegen sinds onheuglijke tijden — : „t is de twéé keeren tegen m'n zin en àchter m'n rug gebeurd.“

Hij zweeg. Even schrikten we van 'n blauwkeilende bliksemflits — zonder slag.

'n Plotseling aanzwiepemde wind schudde de boomtakken, joeg stofdampen op.

„'k Heb 'm 't laatste gegeven,“ zei-ie rustig: „meer dan 'k mocht, meer dan 'k voor m'n eigen vrouw verantwoord kan.“

„Dan had jij voor haar óók geheimen!“

„Die had 'k.“

„'k Wou dat-ie nooit gespekuleerd had,“ zei 'k triestig.

„Als-ie me dàdelyk had gezegd,” antwoordde Joosten ernstig: „waarvoor-ie leende, zou 'k 't 'm beslist nièt gegeven hebben.”

Zonder verder 'n woord te spreken, liepen we tot voor 't tuinhek. Door de tullen gordijnen, in de verlichte voorkamer, zagen we Eduard. Blauwe rookwolkjes walmden van z'n mond naar de lamp.

„Wip je binnen?”, vroeg 'k: „'r komt zoo dadelyk 'n stortbui los.”

„Liever niet. Nou niet,” sprak-ie bedrukt.

'k Stak 'm m'n linkerhand toe.

„Zeg nog één ding,” zei-ie die vasthoudend: „en wees niet boos às 'k 't vraag” . . .

„'k Zal niet boos zijn.”

„Je hebt nièt bij 'n twééde geleend! Hoe kom je dan aan dat geld — als je niet wist . . .”

„'k Heb,” zei 'k, ineens gul-van-vertrouwen, moeite doend om 't niet uit te proesten: „'k heb m'n goud naar de lommerd gebracht — voor de huur — me trouwring 'r bij. Sneu, wat?”

Toen begonnen we allebei zoo onbedaarlijk te lachen, dat Eduard — wantrouwend — aan de deur kwam . . .

Zondag.

Niet geslapen.

Eerst tegen vijf is 't gelukt.

'k Heb zoo'n dolle hoofdpijn, dat de letters op
't papier dansen...

Woensdag.

De draad hervatten?

'r Is geen draad.

Als 'k de aantekeningen van vorige weken herlees, schijnt 't alsof 'r iets komen moet.

'r Komt niets.

'k Hou van dingen, die geen pen inkt waard zijn, notitie.

'k Ben met 'n mezelf verwonderende langdradigheid, met de voorvoeling van iets, aan 't schrijven geweest — 'r gebeurt niets.

Wat zou kùnnen gebeuren?

Donderdag.

Stortregen.

De stilte in 't huis is zoo volkomen, dat 'k 'r weer op los broddel.

In de villa schuins-achter heeft 'n dame, in de verandah, van negen tot twaalf zitten haakwerken. Na 't koffiedrinken is ze opnieuw begonnen. Ze doet 't elken dag. Als haakwerken geen misdaad is — 'n moord van gezonden tijd — waarom zou ik dan geen uren met déze ongevaarlijke bezigheid mogen verdoen? Pourvu qu'on tue son temps!...

Zaterdagnacht geënerveerd gelegen.

't Onweer was niet van de lucht. In de benauwde slaapkamer — 't noodweer was tè erg om 'n venster open te houden — in de broeiende kamer schokte 't bed bij elken donderslag. Eduard sliep.

Ik, door de gebeurtenisjes van den avond, over m'n slaap heen, lag uren te woelen, opschrikkend als de kamer door den dagschijn van 'n bliksemflits werd belicht.

Zonder 'n woord te spreken waren we naar boven gegaan. Na m'n vróólijk thuiskomen, na m'n weigering explicatie te geven waar 'k geweest was — 'k zou gesproken hebben, als óók hij had verteld — hervatten we met prijzenswaardige eensgezindheid de stemming, om mekaar niet te vermoeien.

Alleen, na 't avond-boterhammetje, lei-ie zonder 'n woord toelichting, 't geld van de huur naast m'n bord!

't Weerlichten duurde tot over drieën. Zeldzaam lang. Zeker vier uur zag 'k de kamervoorwerpen in bevende aanzweving. Over m'n bed, in den spiegel der waschtafel, bekeek 'k telkens m'n angstig hoofd. En — als 'k naast me in 't ander deel van 't lit-jumeau keek, zag 'k bij iedere felle betoortsing 't doodsbleek, bijna ontvleescht gezicht van m'n man.

'k Had de gedachte, dat als de bliksem insloeg — we zijn voor tienduizend geassureerd — Joosten z'n geld zou terug krijgen...

'k Had de gedachte dat 't inééns pijnloos uitstappen, als je voor niemand en niets nuttig ben, bekoring heeft.

'k Lag 'r zonderling over te murmureeren, met wie hij hertrouwen zou, als 't mij overkwam.

Met den aangrijzenden dag hield 't onweer op.

Onaangenaam-gejaagd ben 'k opgestaan, heb onder 't gang-fonteintje m'n handen, m'n voorhoofd gewasschen, 'n paar glazen water gedronken — zonder opluchting.

Toen, weer in bed, ben 'k 'n onzinnige poos door 't glimmen van den loop der revolver op 't nachtkastje, gefascineerd gebleven.

't Ding ligt 'r elken nacht.

Zekerheidsmaatregel voor dieven. Alsof 'r bij 'n man, dik in de schuld, en 'n vrouw, die 'r kostbare zaken naar 'n lommerd gebracht heeft, te halen valt!

Waarom 't glinsterend voorwerp, met de zes zwarte nijldige oogjes me juist dien nacht zoo hanteerde is me 'n raadsel.

'k Moet overspannen zijn geweest. 'k Heb den aanleg.
 'k Lag allerwreedst te tobben. T'o be o r n o t t o be.
 Wat moet je 'n enorme levenswijsheid in je hebben —
 wat moet je ziek zijn om dàt te doen.

'n Gezond, wel-uitgerust mensch kan over den dood
 dènken.

'n Zieke, vermoeide niet.

Tenzij je gelooft. Ik, gelooven!

Als je, om 't zacht te zeggen, niet bijzonder-gelukkig
 ben en je wel zéker weet, dan geen machten in staat
 zijn, 't wel-geordende, onvermijdelijke van je leven te
 kenteren, ongedaan te maken, lust het je niet jezelf
 met boerenbedrog, Doofspot-zwering te foppen...

'r Is waars in de opmerkingen van Luuk Joosten
 over 'n cynisch mensch.

Strindberg, 'n cynicus, 'n hater? Welk 'n hart moet
 de man hebben — welk 'n wond-gelooopen leven!

Vanmorgen, in de serre, terwijl de regen tegen de ruiten
 sloeg, heb 'k den Mathilde-cyclus van Perk herlezen...

„En peinzend zie 'k uw zee-blauwe oogen pralen,
 „Waarin de deernis kwijnt, de liefde droomt,
 „En weet niet wat mij door mijn adren stroomt:
 „Ik zie naar u en kan niet ademhalen...”

'k Ben in 'n bui om te droogstoppelen. En 'k hóú
 van Perk.

Dichters, nà liefde-sonnetten, moesten áltijd sterven.
 'n Tot tranen bewegende zangvogel, dien je — bij
 't wijfje in de broedkooi zet, verliest z'n geluid.

Zaterdag.

We spreken weer.

Gisteravond is 't begonnen. Na de komst van de avondkrant. De markt is 'n paar procent gerezen.

Ineens stond-ie voor me, nam m'n hand, zonder den trouwring — 'k heb nog geen courage gehad 'n aflossings-bezoek aan 't Groenewegje te brengen — zei: „Moeten we nog lang zoo gezellig samenleven?”

„Dat hangt van jou af,” zei 'k, zonder op te zien.

„Ik begin toch 't eerst te praten,” zei-ie verrassend-deemoedig.

„Tant mieux.”

„Willen we mekaar afzoenen?”, vroeg-ie, z'n beide handen op m'n schouders leggend.

„Waarom?”, sprak 'k voort-bordurend: „laten we niet dadelijk in excessen vervallen.”

'k Ben niet zoenachtig.

Z'n voet trappelde even ongeduldig, alsof-ie de maat voor 'n nieuwe driftbui zocht.

„Waar is je trouwring?”, vroeg-ie zich bovenmatig bedwingend.

„In de la van de toilettafel,” loog 'k.

'k Gevoelde niet den minsten lust van 't Groenewegje te vertellen. De eenige dank kon 'n standje zijn.

„Dus géén zoen?”, zei-ie tam.

„Nee,” weerde 'k af: „drink je tweede bittertje — we eten visch — die kan niet wachten.”

Aan tafel kwam de aap-van-teerheid uit de mouw.

Of 'k 'r bezwaar tegen had, twee nachten alleen in huis te blijven? Hij moest voor dringende zaken naar Amsterdam — morgen bijtijds wou-ie weg.

'k Informeerde nauwelijks.

't Maakte me vroolijk, zèlf vacantie te krijgen.

Vroeger ging 'k mee. Vroeger.

Maandag.

Eergister heb 'k 'm naar 't station gebracht — den trein nagewuifd. 'r Waren kennissen op 't perron.

Den heelen dag in aangename luiheid verdroomd. 'r Scheen geen eind aan de stille uren te komen. Geen zorg of opmerkingen voor ontbijt en middageten — welk 'n dolce far niente!

Na de thee heb 'k in 't tuintje de bloemen water gegeven, de lamp opgestoken, ben aan 't bijschrijven van 't huishoudboekje en van de — aanteekeningen gegaan.

Langzaam pennend, niet te best op dreef, werd 'k van 'n vreemdsoortige ongerustheid, onzeker van m'n houding.

Opstaand, om de hanggordijnen, die me hinderden te laten vallen, zag 'k waarlijk iets buiten.

De tulle terzijschuivend, herkende 'k Joosten, die me bespiedde.

„Heb jij gebiologeerd?“, vroeg 'k de serredeuren openend.

„Ja,“ zei-ie gemoedelijk: „'k heb me de vrijheid genomen met m'n oogen aan te schellen. Zachter kan 't niet.“

„Ook niet onhebbelijker!“, antwoordde 'k: „hoelang heb je daar gestaan!“

„Vanaf 't oogenblik,” biechttte-ie lachend: „dat je je huishoudboekje dichtklapte en in dat cahier begon te schrijven.”

Met z'n oude poenigheid boog-ie zich over 't Dagboek.

Voor-ie 'n lettertje gezien had, rukte ik 't weg, borg 't in de nécessaire.

„Pardon voor m'n onbescheidenheid,” zei-ie neerzittend: „was je aan 'n roman of zoo iets bezig?”

„Nee.”

„Aan wat dan? Je dee zoo ernstig, zoo buitengewoon, zoo ongemeen.”

„Ça ne te regarde pas,” zei 'k ferm.

„Waar is je man?”, vroeg-ie z'n handschoenen ontknoopend.

„Uit de stad.”

„Dat treft,” praatte-ie lachend: „ik ben ook cavalier seul — Lies is naar 'r zuster.”

„Zonder goeien dag te zeggen?”

„Ja.”

„Da's beleefd.”

„Ze zou 'n woordje schrijven. 'k Heb 'r gister weggebracht. Bij niemand heeft ze visites afgelegd. Mag 'k rooken?”

„Je vraagt niet of je blijven mag,” zei 'k, quasi.

„Dat hoef 'k niet te vragen,” lachte hij impertinent: „'k wéét dat 'k aangenaam ben.”

„Ça c'est fort,” lachte 'k mee.

We hadden zoo'n beetje den flirttoon te pakken — wij ongevaarlijke ouwe mensen.

Hij knipte z'n sigaar. Ik schelde.

„Wil je wat gebruiken?”, vroeg 'k.

„Nee. 'k Zal niets gebruiken. Dat schellen had je

kunnen laten. Of heb je 't gedaan om de meid te laten zien dat je bezoek heb?"

„Precies."

„Dacht 'k wel."

Cor klopte, keek mal, omdat ze den meneer niet had hooren binnenkomen.

„Wil je thee zetten?", vroeg 'k.

„'k Drink geen thee," zei-ie obstinaat.

„Meneer drinkt thee — ga je gang," zei 'k.

„Jij ben 'n zonderlinge gastvrouw," viel-ie uit, nauwelijks wachtend tot we alleen waren.

„En jij 'n zonderling bezoeker," repliceerde 'k: „je kan toch thee voor den vorm drinken."

„Merci."

'k Ruimde de papieren, den inktkoker van tafel.

„Was Lies erger?", begon 'k weer — me herinnerend dat we op de wandeling door 't bosch bijna geen woord over 'r gesproken hadden — : „ze zag 'r niet te best uit."

„'t Zelfde, 't zelfde," zei-ie kort.

'k Keek 'm vluchtig van terzij aan, verwonderd over z'n toon. Want al praatte-ie, als man die de gruwelijkste dingen, als dag-werk onderzocht, meestal onverschillig over z'n „gevallen" — 't geval van je vróúw kon je hartelijker stemmen. Onbewogen leunde-ie achteruit. 't Lamplicht beet voegen in z'n gelaat, deed den volbaard sterker schijnen. Z'n hoofdhaar, verward, veelmaals doorstreken, krulde tot bij z'n wenkbrauwen. Met de oogen volgde-ie den wijd-kringelenden rook der sigaar.

„Weet je, Joosten?", sprak 'k, even met den rug naar 'm toe, bezig de hanggordijnen neer te laten: „weet je dat je je niet sympathiek uitlaat — over je vróúw?"

Zonder dadelijk te antwoorden keek-ie van z'n vingertoppen naar de patronen van 't tafelkleed.

„Waarom zeg je dat?“, antwoordde-ie met 'n vraag.

„Omdat 't me zoo invalt.“

„Dan moest je zoo iets nièt invallen,“ zei-ie ontwijkend.

„'t Maakt op dèrden den indruk,“ waagde 'k te analyseeren: „dat jullie niet goed harmonieert.“

„Wel, wel,“ zei-ie spottend: „wat zien dèrden buitengewoon scherp! En wat letten derden bij derden weer op! Most interesting.“

Cor kwam met de thee. En terwijl 'k de kopjes vulde, vroeg-ie: „Hoe zit 't — heb je 't goud van je lommerdje nog niet ingelost?“

„Nog niet.“

„Waarom niet?“

„Omdat 'k 'r niet goed voor 'n twééden keer heen durf te gaan.“

„Wil ik 't voor je doen?“

„Jij?“, lachte 'k.

„Waarom niet?“

„Die is kostelijk!“, schaterde 'k: „de patholoog-anatoom van 't Ziekenhuis in 'n lommerd — dat durf jij zoo min als ik.“

„Geef 't reçu,“ lachte hij: „'k ben als student in dozijnen oome-Jans dozijnen keeren geweest.“

„Als je wil, graag,“ zei 'k, 't papiertje uit m'n portemonnaie overreikend.

„En 't geld?“, vroeg-ie wantrouwend.

„Boter bij de visch,“ praatte 'k, 'm twee biljetten van veertig gevend.

„Je hebt 't vóór Maandag terug.“

„'k Zou wel om 't hoekje willen kijken, als jij dáár binnengaat,” zei 'k nog vroolijk.

Toen kwam 'n eerste hinderlijke stilte, 'n stilte die ons plots zonder reden overviel.

Hij dronk van de thee, die-ie niet drinken zou — ik school buiten den lichtkegel der lamp.

Als Eduard — en Lies — ons zoo hadden kunnen zien, volkomen behoorlijk, bij 'n onschuldig kopje!

Wat hebben gesprekken sous-entendus . . .

„Wanneer komt Lies terug?”, vroeg 'k m'n lepeltje zachtjes bewegend.

„Over 'n maand of drie.”

„Da's lang,” zei 'k: „ga jij 'r èlken Zondag opzoeken?”

„Hangt van m'n bezigheden af,” zei-ie opnieuw in dien kòrten toon.

Als 'n glans ging 'k 'r op in, plapperde 'r uit — wat 'n vrouw onder geen omstandigheden doen moet —: „'r Is iets tusschen jou en Lies — Joosten.”

„Wat 'n ontdekking!”, zei-ie vinnig.

„Dan heb jij natuurlijk schuld,” zei 'k.

„Waarom?”, vroeg-ie: „je mag 't wel weten — de laatste jaren is 't niet àlles geweest — omdat ik, onder méér, verlangen naar 'n kind had” . . .

„Wij ook,” zei 'k in opperste domheid.

Men voert zulke gesprekken niet.

Allerminst als getrouwde vrouw, die 'r gast voor den vorm thee opdringt.

Hij leunde achterover, begon met z'n stoel te wiebelen.

Ik schonk me 'n tweede kopje, pour sauver les apparences.

Niet zoodra zàt 'k, ongemakkelijk op 't randje der

causeuse, kolkjes in 't kopje draaiend, of hij ging met ongewenschte vertrouwelijkheid voort:

„Hebben jullie 'r wel 'ns minder aangenaam over geredeneerd — jij en je man — over dat niet komen van 'n kind in je huwelijk?”

„Waarom minder aangenaam?” vroeg 'k: „'k denk dat je met getwist 't geval niet verhelpt. Als jij en Lies mekaar daárover 't leven onmogelijk maakt, handelen jullie niet redelijk.”

„Dank je voor de philosophische les,” zei-ie 'n weinig spijtig: „ik had dolgraag 'n kind — dolgraag — Lies ook. Dat heeft, onder méer, langzamerhand 'n rancune gezet. Dixi.”

Hij dronk 't laatste slokje thee. Van onder de lamp keek 'k 'm aan. Z'n mannelijke kop kreeg zulk 'n zachtmoedige uitdrukking, dat 'k moeite had geen te hartelijke woorden te spreken, woorden waarvan je voorvoelt, dat ze gevaarlijk kunnen, belachelijk zullen worden.

Il faut être à son qui vive. 't Klipje van een tot niets dienende warmte mijdend, geen oogenblik verradend wat 'k dacht, zei 'k luchtig:

„Waar jullie mannen in zoo'n geval je tróóst in zoekt, weet 'k niet. Wij vrouwen hebben 'r — meer dan een.”

„Welke?” vroeg-ie.

„Wel,” zei 'k zonder poging te spotten: „neem mevrouw Mulder — die heeft in plaats van 'n kind 'n dozijn poesen geadopteerd — die is zoo van 'r poesen gaan houden, dat ze kinderen de afschuwelijkste diertjes van de wereld vindt. — Neem mevrouw Van Tuyll — die zoent 'r fox op z'n natten neus — die is 'n heelen morgen ondersteboven, als foxje z'n balletjes laat staan — die heeft laatst 'n half uur zitten

huilen, omdat ze bij 'r liefje 'n paar vlooiën vond. — Neem mevrouw Pietersen, die heele dagen 'r lorre vertroetelt... Over 'n jaar of wat, als we allemaal 'n tikje verstandiger zijn geworden, adopteert Lies 'n poes, jij 'n kees, fok ik muizen. Wanneer àl de menschen kinderen hadden, raakten de poesen, de honden, de papegaaien in 't gedrang. Voorloopig kan ik 't buiten alles stellen"...

Hij antwoordde niet, keek me met 'n akelig-bijzonderen glimlach aan.

„Wat lach je?“, zei 'k: „als je geen beter argumenten dan onwezenlijk gelach heb...”

„'k Zal jou Maandag, als 'k in de buurt van den lommerd ben, 'n span witte muizen, 'n dartel ventje met 'n gelukkig wijfje koopen,” viel-ie me in de rede: „dan ben je voldaan.”

„'k Hou je aan je belofte, — ik kwel mezelf niet. Si l'on n'a pas ce que l'on aime, il faut aimer ce que l'on a. Als je géén kinderen heb, hou je je vrijheid van bewegen. Vroeger hebben we 'r over gebabbeld 't kind van de een of andere verlaten vrouw aan te nemen — véél vroeger. Vandaag niemeer. C'est fini — ik verlang 'r niet na.”

„Vroeger?”

„Vroeger.”

„Waarom speel je komedie?”, vroeg-ie, z'n stoel verzettend, zoo dat-ie me recht in m'n gezicht keek: „vind jij 't zoo prèttig, om wat de menschen noemen, 'n stuk ijs te lijken?”

„'k Doe me niet anders voor dan 'k ben — 'k ben met niks, met alles tevreden.”

Hij scheen 'n aanloop te zoeken — 'k voelde 't aan

de onaangename verwachting van wàt-ie-zou-zeggen.

„Ook met je man?“, zei-ie ineens.

’t Was ’r weer — ’t impertinente.

„’k Praat niet over me man,” kwam ’k scherp los : „tenminste niet met ’n ànderen man.”

„Merci,” zei ie: „dat is ’n standpunt.”

„De eene man — de andere! Quelle différence?“, wilde ’k besluiten, om aan ’n minder wenschelijk discours ’n eind te maken.

Hij gaf ’t niet op.

„Precies wat ik over de vróúw denk,” zei-ie onge-manierd: „toen ’k zes maanden getrouwd was, was ’r al ’n verwijdering, eerste stadium, tusschen mij en — Lies. In die dagen, ’t is mal ’t te bekennen, dee ’k als ’n weerspannig jong veulen. ’k Had de eene driftbui na de andere. En welk ’n driftbui! Zou je dat an me zien? — (ik ontkende, ofschoon ’k ’m ’r vroeger op getaxeerd had). — ’k Overdrijf niet. ’k Kon loskomen om van te beven. Van ’s morgens tot ’s middags in ’t academisch ziekenhuis, waaraan ’k tóén was verbonden, over de sectie-tafel gebogen, altijd bij kadavers, altijd belust te weten aan wàt ze gestorven, welke organen aangetast waren — van ’s morgens tot schemer prepa-reerend, villend, kervend — hoor je daar over soms liever nièt?” ...

„Integendeel,” zei ’k gespannen-luisterend, blij als ie van dingen, die ik niet kende vertelde: „integendeel ’t interesseert me àlles” ...

„... Lies interesseerde zich voor niemendal, voor nièts,” vervolgde-ie: „uren over lijken gebogen, lijken van heel ’t uitschot van de maatschappij — jij weet niet wat ’r komt kijken! — lijken van vrouwen èn

mannen en kinderen, enkel lijken — had 'k als jòng patholoog-anatoom 'n niet uit te spreken behoefte — lach maar! — aan 'n intérieur, 'n toegenegen samenspraak, 'n kleinen huiselijken horizon. 'n Hoofd vol gedachten over 'n wetenschappelijk slagers-métier, over de worsteling van duizenden, duizenden, die vechten en ploeteren, om in ziekenhuizen uit te stappen, als onderzoek-materiaal te dienen, chair pour la science! — 'n hoofd vol twijfel, barstend van vraag, wil als grappige tegenstelling 'n lief, mee-voelend, mee-begrijpend gezicht. Snap je dat? Of druk 'k me te kort-enbondig uit? Vandaag ben 'k aan m'n kadavers rijkelijk gewend — vandaag heb 'k m'n eigen begrip over leven en dood — vandaag stoot, kwets 'k me niet meer aan dure hoeden, haastig-je-aankleeden voor concert of schouwburg, diamanten knoppen... Tóén was 'k misschien te zwaar op de hand. Als Lies me om m'n hals viel, om voor éindelijk gekochte steenen te danken, trok 'r iets wrangs om m'n mond, dàcht 'k dat twee maanden àrbèid aan 'r mooie oortje hingen, twéé maanden van mijn bijzonderen arbeid, zag 'k in 't blauw van de diamanten — 't lijk-blauw van 't een of ander kadaver, dat 'k onder handen had. Ik had de fout te ernstig, te aangehouden in m'n studie op te gaan — zij de vergissing te veel van 't leven op z'n smalst te willen „genieten”. Kwam 'k van ingespannen onderzoek thuis, dan moest 'k me vóór 't eten verkleeden — ze werd ziék bij de gedachte aan de lucht — van m'n werk. Ik van haar avondvermaak. Op m'n kamer, bezig met psychiatrische studie, kwam ze me bijv. storen, om 'n keus uit hors-d'oeuvre-schotels te doen. Pas getrouwd vond je dat kinderlijk, naïef, bekoorlijk — later verzette

je je — vroeg je respect voor je werk — respect. Dat heeft niet iedere vrouw te geven. Zoo trok ik me langzaam terug — zij zich langzaam terug. 't Gaat alles langzaam, langzaam — zonder schok. 'n Gewone bedaard-aanstappende verkoeling. Alleen 't verlangen naar 't kind bleef 't éénige verlangen — als 'n restant van 'n najaars-uitverkoop...

Ineens nam-ie z'n leeg kopje, deed of-ie dronk, en als in malle mannelijke schaamte den ernst van z'n weer òpstuttend lichaam schuddend, verlegen met de dor-pijnlijke confidenties, wipte-ie naar 't uitgangspunt van 't gepraat terug: „Ja, Gre — pardon mevrouw! — 't blijft 'n rarekiek! — In diè dagen van mekaar moreel plùkken, verwijten, ver-eenzaming — schenen de vrouwen uit de lucht te vallen, die me om dit of om dat aantrekkelijker dan m'n eigen vrouw leken. 'k Was af en toe verliefd op 'n andere. Nou kan 'k 'r om lachen. 't Duurde gelukkig nooit lang — 'k heb nooit wat „onvoegzaams” gedaan. Wil je dat 'k 'r me vingers bij opsteek?”...

„... Je hebt mij geen verantwoording af te leggen,” zei ik weifelend.

„Dan geen vingers omhoog,” lachte hij: „weet je hoe 'k mezelf heb genezen? Hoe 'k me 't getrippel afleerde? — Nee? — Veulentje, redeneerde 'k — als je mòrgen van je vrouw afgaat, van je vrouw wegloopt, nòg erger romantische dingen tot schandaal van de gemeente, die jou 'n achtenswaardig viller vindt, uit-haalt, dan komt 'r nà de roes, nà de dronkenschap: de herhaling. Met elke andere vrouw zit je weer an 't ontbijt, wèer an 'n gedekte tafel, weer in kleine ongemakkelijkheden over luxe-dingetjes, weer in regel-

maat. Veulen, schalk, overlegde 'k: aan diè zwarte oogen zitten stijf-geworden aardappelen — aan diè superbe-bruine visch rood op graat — aan diè staal-grauwe, overhemden zonder knoopjes — aan diè kinderlijk-blauwe, de wanhoop van 'n nat-geregende hoedever, vast... 'k Hecht niet aan lekker eten — 'k val niet over kleinigheden — 'k ben in de verste verte geen tyrannetje. Maar 'n huwelijk is 'n huwelijk, geen ding dat in wolken zweeft. Na de bruidsweken komt de herhaling — altijd de herhaling, altijd de jacht op mekaar's ik. Zonder angst voor den vòlgenden dag, was 'k 'n raar heer geworden. Dat ben 'k nou niet. Au contraire. Je ziet, dat we sympathiseeren. Zou jij tot — tot 'n nièuwe genegenheid — tot 'n nieuwen saut périlleux, in staat zijn?"

„Nee,” zei 'k, door z'n overgang van ernst in dàt, dat on-echte, dat doorschijnende, gedrukt.

„Wat zeg je dat nées — als 'n kraai in 'n begrafenisstoet,” vroolijkte-ie valsch — z'n heel cynisme maakte de gedachte aan z'n éigen verklaring-van-cynisme levendig —: „heb 'k je soms met m'n spookverhalen over gepelde kadavers en dood, bang gemaakt?"...

„In 't minst niet”..., antwoordde 'k, even de oogen sluitend. Welk 'n onderscheid van mannen. Wat 'n verschil met den mijne, enkel over leege, kinderachtige voorvalletjes aan 't Ministerie en de Amerikaansche markt los-ko-mend! Hoe snoof je 'n andere, hoogere wereld, bij 't kamergebabbel van den alles beglimlachenden geleerde, die zich maar voor 'n dúizendste aan de luisterende vrouw gaf, bang 'r met zijn weten-van-allen-dag te verschrikken. Hoe ver staan wij vrouwen van 't hoogste dat betast wordt...

„Joosten,” zei 'k, na 'n korte stilte, begeerig nog eens 'n echo op m'n onrijpe meeningen over sommige dingen te hooren: „ben jij, die zóóveel van dood ziet — hoort — ben jij bevreesd voor den dood?”

„Nee.”

„Waarom niet?”

„Omdat alle dood telkens nièuw leven geeft.”

„En — wat ze god noemen?”

„God,” zei-ie heerlijk-ernstig: „daar dacht 'k nog zoo straks aan, toen 'k hierheen kwam”...

„Hoe zoo?”

„In 'n zijstraat, dicht bij m'n huis, was 'n lamlendig gegil. Daar werd 'n varken geslacht. 'n Hoop kinderen, blij dat ze 't zien konden, verdrongen zich om 'n verlichten kelder, onder een uitstalling van hammen en worsten. De slager, 'n bonk van 'n kerel, had de voorpooten van 't dier vastgebonden, 'm omgesmeten — nou stond-ie met 'n zwaren hamer klaar 't zwijn 'n slag voor den kop te geven. Zoo doen ze 't. Ik, zoo zonderling-nieuwsgierig als de jongens en meisjes, keek 't schreeuwend beest — in z'n oogen. De slag kwam. Even lei-ie bewusteloos, maar mèt de handige snee door den strot, worstelde-ie in stuiptrekking, trok verwoed met de oogen, keek, kéék. Door 't Bosch wandelend, zag 'k die smeekende, krankzinnige oogen nog. De oogen van 'n stervend mensch zijn 't zelfde, absoluut 't zelfde, dezelfde hartstochtelijke vrees voor de zoogenaamde eeuwigheid. Zou je niet gesteenigd worden, Gre, als je van 'n kansel betoogde, dat 'r óók 'n god voor de zwijnen is, die voor 't breken van zwijne-oogen bij 't slagernesmes ontferming heeft? Vandaag 't zwijn, straks de slager. 't Onderscheid is, dat slagern 's Zondags psalmen zingen — 'n zwijn in

mesthoopen wroet. Ik geloof — dat's óók 'n geloof — dat 'n zwijn verstandiger doet"...

„Toch,” haperde 'k — niet voor 't eerst hoorde 'k z'n harde ontkenning —: „toch heb 'k angstige buien, buien dat 'k èrgens, èrgens troost zoek”...

„Met 'n beetje gélúk in je leven — geluk dat van héel andere dingen afhankelijk is — heb je geen troost noodig.”

„Heb jij dat beetje geluk?”

„Née.”

„Hoe red je jezelf dan — in sòmmige oogenblikken?”

„Door te glimlachen.”

„Enkel te glimlachen?”

„Enkel te glimlachen...”

Z'n mannelijke kop, in 't volle licht der lamp, bewoog niet — z'n lach school in den krachtigen baard — z'n oogen waren zonder uitdrukking.

„Spreek — sprak je vroeger met Lies op dezelfde manier?”

„Nee — Jij, met Eduard?”

„Nee.”

„Dat's sneu!”, riep-ie en gelijktijdig lachten we, zonder mekaar aan te kijken.

Om half tien ging-ie heen.

Bij de getemperde lamp, lag 'k in den fauteuil, over 't gesprek nadenkend.

Wat is 't prettig, als je gepraat heb, enkel gepráát...

In bed kon 'k niet slapen.

'k Heb 'r al 'n paar maal over geschreven — als 'k 'n roman knutselde, zou 'k in herhalingen vervallen.

'k Vind 't heerlijk wakker te liggen — met je oogen open in 't begrijpend donker.

En alleen.

Misschien heb 'k den slaap niet kunnen vatten, omdat 'k geen heldin ben, 't minst geluidje in huis me dee luisteren.

Als 'k iets hóór, iets hoor breken, laat 'k ze d'r gang gaan, praatte 'k tot mezelf onder 't dek.

Soms bij 'n ongekende krasing, 'n geritsel, 'n voorbarigen schreeuw van den haan in den ren, begon m'n hart te bonzen, hamerde 't zoo in m'n ooren, dat 'k benauwd opstutte.

Tegen drie schemerde 't door de gordijnen, zakte m'n vreesachtigheid. Geen slaap.

Toen heb 'k aan Joosten liggen denken. 'k Ben geen bakvisch. Malligheden en ik zijn water en vuur.

Wanneer je woelt, telkens op 't randje van den slaap, telkens wakker, in de gestemdheid om met iedereen te twisten, wil 't je door 't oprakelen van allerlei dingen, dingen die niet schokten, niet bewogen, dingen waarvan 'n rust bij is gebleven, lukken jezelf in slaap te wiegelen. Me traag 't gesprek van den avond herinnerend, herzag 'k de vroegere kleine gebeurtenissen — de eerste kennismaking bij 'n vijver, bij 'n troep spelende kinderen — hoe hij ze met 'n schepnet an 't helpen was — hoe-ie in 't gras zat geknield, bij 'n kom water, waarin aaltjes en jonge kikkers zwommen — hoe ik me nieuwsgierig naar de kom boog — voor 't eerst in z'n oogen keek.

Dat was de éérste kennismaking.

Mal, hoe je nièts vergeet.

En later bij mekaar aan huis.

Dien middag in 't bosch — toen we gezamenlijk op 'n hooiberg waren geklommen — mekander met hooisprieten plaagden.

En nòg later, weer op 'n wandeling, toen Lies en Eduard op den weg bleven — wij in 'n vastgemeerd bootje klommen, lachend in den waterspiegel keken.

Nog 'n anderen keer, 'n warmen zomerschen dag, toen 'k met hem en Lies had gekuierd, we op 't mos zaten. Lies sliep van vermoeienis, toen al zwak. Ik, voorovergebogen, school onder m'n strooien hoed, 'n hoed met 'n breeden rand. Hij keek naar me, kéeek met gespannen pupillen — ik, onder den strooien hoed, zag z'n kijken, voelde z'n kijken, onderging z'n kijken — keek terug. Niemand zag 't. Hij wist niet dàt 'k 't zag — 'k had geen reden 't te verbieden, omdat-ie naar m'n hoed keek. Lies werd wakker. Voelend dat 'r iets niet in den haak was, zei 'k midden in 'n gesprek, zoodat niemand — behalve hij, ik — den ondergrond begreep: „Kan jij óók door je strooien hoed héénkijken, Lies?” — Toen heb 'k 'm bleek zien worden.

Weer later — onverklaarbaar dat futiliteiten bijblijven! — kwam-ie na 'n reis van 'n paar maanden onverwacht bij ons binnen, zei terwijl we alleen waren: „'k Ben blij dat 'k je weer 'ns zie, mevrouw”... Dat blij zei-ie zoo bijzonder. En den laatsten keer — 't allerlaatste — toen-ie achter ons vrouwen in den schouwburg zat — 'k z'n adem bij m'n haar voelde — zitten bleef — 't behaaglijk vindend — 'n kwartier lang — 't zàcht beweeg van m'n haar door zijn adem...

'k Schrijf geen uren aaneen.

Soms finger 'k 'n datum — soms vervolg 'k na dagen.

Ook nu. Wat 'k hierboven babbelde, hindert me. Als 'k 't ergens anders zou lezen, zou 'k 'r geen Spielerei achter zoeken.

Wat nemen geschreven gezegden 'n anderen schijn — 'n schijn van romantiek aan.

Romantiek, idylle, ideaal, doen me in 't burgerbestaan aan 'n half pond Leidsche kaas, dat je op 'n warmen dag, ter conserveering voor vliegen en stof, onder 'n heldere kaasstolp zet, denken.

't Eerste uur, op de nette ontbijttafel, zie je 't symbool van romantiek, idylle, ideaal.

Den volgenden morgen is de stolp bleek, bezweet — 't halve pondje door spleetjes en schimmel besprongen.

'k Geloof dat 'k in m'n jeugd óók zoo ergens onder 'n stolp heb gestaan.

'n Katterig mensch moet niet denken, allerminst gedachtetjes stellen.

Zondag, nà Luuk Joosten's avondbezoek, heb 'k in 't leege huis — Corrie had vrij — 'n dag van doodelijke verveling doorgebracht. 't Regende. Reden om uit te gaan was 'r niet. 'k Heb gelezen, door 't venster gekeken. Telkens weer door 't venster. Wachtend, of 'r niet één bezoek kwam, onverschillig welk. De akeligste, miserabelste praatjes zouden 'n weldaad geweest zijn. Altijd door tekkerende regen op daken en in goten, geeft je 'n gevoel van rampzalige verveling! Wat hou 'k van Coenen, wat heb 'k 'n behoefte m'n handen te wasschen na 'n brok ideaal van Borel!

... Om vijf uur was 'r nog niemand geweest. Niemand. Als Joosten maar niet zoo mal doet, om nòg eens 'n

bezoek an 'n vrouw wier man op reis is, op te dringen — dacht 'k aan 't tweede ontbijt. Bij 't rekken van den middag, bij 't grijze, down-makend gedruil van wolken en boomen, begon 'k 't kwalijk te nemen dat-ie zich nièt liet zien. Zeker was-ie Lies bij 'r zuster Trees gaan opzoeken. Wat z'n plicht als getrouwd man — met 'n ongestelde vrouw — was. Kwart voor vijven hield 'k 't niet langer uit. 'n Hond van een van de burens, vastgelegd in z'n hok, begon lang, erbarmelijk te huilen. Voorteeiken van 'n dooie. Dat gerekt gehuil, 't gestadig neerdruipen van den regen, maakten me zoo zenuwachtig, dat 'k van m'n gezicht schrikte, toen 'k 't in den spiegel zag. Wat word 'k oud, dacht 'k, 'n paar witte haren uit-trekkend — wat word 'k wanhopig-oud, terwijl 'k pas acht-en-dertig ben. Toen 'n afleiding zoekend, ben 'k 'n glaasje Bénédictine gaan drinken. 'k Drink 't nooit. 'k Kan niet tegen drank. 'k Vind kunstmatig-opgewarmde hersenen de grootste, lafste vernedering voor 'n mènsch... Na m'n eerste Bénédictine, heb 'k 'n tweede gedronken, toen 'n halfje. Hoe kunnen ze daar vróólijk onder worden? Om zes uur zat 'k te huilen, te huilen... En al huilend ben 'k in slaap gevallen, loom, gedrochtelijk droomend, tot 'k bij achten door de schel werd gewekt. Hoofdpijnachtig ging 'k naar de deur, de onaangename lucht van 't stukje lenden, dat benee in de keuken lustig stond aan te branden, ruikend.

Vóór 'k open dee hing 'k den ketting in den haak, bevreesd in 't eenzaam huis door den een of ander overvallen te worden — Cor had tot tien uur vrij. Dan, nõg 'n weinig angstig, vroeg 'k door den kier: „Wie daar?”...

„Ik,” zei 'n stem.

De stem. De stem, waarna 'k den heelen middag verlangd had, die m'n hart in bonzing zette, die me op dit oogenblik ergerde.

In 'n raadselachtig-snelle aanstooting van gedachten, bewaaid door de frissche lucht die den kier doortochtte, voelde 'k dat-ie bezig was me te compromitteeren.

'k Had 'm gister niet uitgenoodigd — vandaag niet.

Dat komen bij 'n vrouw alleen — tweemaal achter-een — tegen schemer — kreeg den schijn van 'n unfairheid.

„Wiè is ik?“, vroeg 'k nog eens — niet goed wetend wat te zeggen.

„Ik,” antwoordde-ie lachend.

„'k Kan je nou niet binnenlaten, Joosten,” zei 'k, verward pratend: „'k ben niet gekleed — 'k heb nog niet gegeten — de meid is uit. Wees zoo vrindelijk om . . .”

„. . . Om wat?“, viel-ie me verwonderd in de rede.

„Om wèg te gaan en morgen terug te komen.”

„Doe je wolf gerust open, Roodkapje,” drong-ie aan: „'k ben voor je naar den lommerd geweest. 'k Kan 't je toch moeilijk geven waar je man bij is.”

„Da's lief van je,” zei 'k onnadenkend den ketting uit den haak lichtend. Hij kwam binnen.

„Zit je in 't donker?“, sprak-ie verbaasd.

„'k Heb me verslapen,” lei 'k uit: „steek de lichten an, terwijl 'k naar boven ga.”

'k Beholde de trap, om op de slaapkamer 'n beetje toilet te maken.

Voor de tweede maal schrikte 'k van m'n gezicht, dat niet de minste kleur had.

Wat 'n ellendig goed, die Bénédictine!

Haastig kamde 'k m'n haar, poederde m'n oogen, die door 't mallootig gehuil rood waren geworden.

In de voorkamer benee, bij de opgestoken lamp, zat Joosten à son aise, de beenen gekruist, 'n lekker-ruikende sigaar in den mond.

Toch zag 'k dat-ie uit z'n humeur was.

Zonder me den tijd tot antwoord te gunnen, nam-ie me — in verhoor.

„Heb je nog niet gegeten?”

„Nee.”

„Maar dan toch wel gedronken?”

„Wel nee.”

„Wel ja! Bénédictine! De flesch staat op tafel. Hoe kun je dan nee zeggen? 't Heele huis ruikt naar aan-gebrand eten! En kwart over achten! Wat heb je uit-gevoerd? Je ziet 'r heelemaal zoo raar uit. 'k Begrijp van jou geen sikkepit. 'k Zit gewoon gebluft.”

'k Kreeg 'n oogenblik de ridikule drift van menschen die ongelijk hebben.

„Wat doe jij toch meer dan bespottelijk!”, zei 'k beslist-vinnig: „nou kom je nòg grover uit den hoek, dan 'k 't van m'n eigen man gewend ben. Da's bijzonder wellevend en charmant van je geweest.”

Spijtig zette 'k de likeurflesch in de kast, bonsde de deur zoo wrevelig toe, dat de glazen rinkelden, scharrelde in 'n quasi-houding van verontwaardiging, wachtend op wat-ie zou antwoorden.

Hij antwoordde niet.

In de vrijwel zonderlinge gesprek-gaping, opende-ie 'n toetje krantepapier, lei m'n collier, m'n broche, m'n ringen onder de lamp.

'k Dee of 'k 't niet zag, liep de kamer uit naar de keuken.

't Rook 'r om wee te worden.

De pan met water, die 'k voor de aardappelen op had gezet, was drooggestookt — 't vleesch naastan, verkoold, zonder saus, dampte als 'n smeulende turf.

Geprikkeld draaide 'k de gaskraan dicht, opende 't keukenraam.

't Was me onverschillig. 'k Had niet kùnnen eten. 't Liefst was 'k in de keuken gebleven, om 'n tweede, smakelijker deuntje te huilen. 't Ging niet. 'k Kon me niet héélemaal belachelijk maken.

'k Zette nieuw water voor thee, en licht-duizelig de trap op-aarzelend, balde 'k verwoed de vuisten, me voornemend 'm de volle laag te geven, als-ie weer met hâtelijkheden begon.

Hij stond, met den hoed in de hand, toen 'k binnenkwam.

„Je neemt me niet kwalijk,” zei-ie irriteerend-rustig: „als 'k je gestoord heb? De zaakjes liggen op tafel. 'k Heb vier gulden rente betaald. 'k Loop van de week wel 'ns op.”

„Da's goed.”

Bij de deur keerde-ie zich om, zei bijna zacht: „Als je je nièt gelukkig voelt, Gre — 't béétje geluk, waarover we gisteravond gedaasd hebben, nièt te pakken krijgt — moet je geen troost bij zùlke vuiligheid zoeken.”

„Wie zegt jóú dat ik nièt gelukkig ben?”, antwoordde 'k driftig, onredelijk-nijdig — alsof we geen vier en twintig uur geleden, over 't zelfde gesproken hadden. — O, hoe maakt drank je krankzinnig!

„Ik,” zei-ie vertrouwelijk als 'n vader: „ik, die 'n uitstekend geheugen heb...”

De tranen schoten in m'n oogen. Gezegend, dat 'k aan de zij van den schemer stond. 'k Had moeite me in te houden. Of 't het opgekropt gevoel van den heelen dag was, 'k weet 't niet — 'k moest de nagels in 't vleesch persen, om m'n wrok niet uit te razen — om 't den vriend, die met z'n eigen gevoel 'n loopje nam, niet toe te gillen, hoe verlaten, hoe eenzaam, hoe over 't wanhopige heen 'n getrouwde vrouw wordt, die 'r man nog enkel terug hoopt te zien, omdat ze met eten, drinken, kleeren, welstand, afhankelijk is.

'k Raasde niet, gilde niet.

Onderhield hij Lies niet op dezelfde manier? Had-ie niet pas verteld, hoe-ie zich 't veulen-gedoe afleerde?

Wat hadden wij aan mekaar? Wij! Wij, met onze doodgeklopte harten?

„Joosten,” zei 'k met een hinderlijke beving in de stem: „da's de tweede maal dat je op bezoek komt — met 'n vrindschappelijke bedoeling — 'k ding 'r niet op af — je zult me 'n plezier doen 't bij die twee keer te lāten.”

't Was 'r uit — 'k had 'r dadelijk spijt van.

„Waarom?”, vroeg-ie me strak aankijkend.

„Dat weet 'k zelf niet. Da's zoo'n ingaving.”

'k Brabbelde, had geen argumenten.

„Is dat,” zei-ie, z'n hoed op tafel leggend en bedaard neerzittend: „is dat omdat 'k 'n ongevraagde opinie gaf?”

„Nee.”

„Niet dààrom?”

„Nee.”

„Waarom dan?”, insisterde hij.

„Omdat . . . Omdat jij 'n toon van vertrouwelijkheid aanslaat, die voor geen van twee goed is.”

In eens begon-ie te lachen.

„Lach 'r niet om, Joosten — je voelt dat 'k gelijk heb — jij heb 'n ongestelde vrouw, van wie je niet houdt — ik, 'n buitengewoon-gezonden man — van wien 'k nog minder hou. — Je ben de eerste die 't 'r uit krijgt — de laatste. In die situatie doen we beter geen onderwerpjes aan te roeren, waarvoor jij en ik 'n dagje te oud zijn.”

Terwijl 'k sprak bleef-ie me zonder 'n beweging aankijken.

„Dan zullen we diè onderwerpjes laten rusten — als ze je hinderlijk zijn,” zei-ie glimlachend: „maar dàt is dan toch geen reden, Gre, om me à bout portant 't gat van de deur te wijzen. Vind je niet? De overgang is wat sterk.”

„We zien mekaar te druk,” zei 'k mat — retireerend.

„'k Geloof,” antwoordde hij, de handschoenen met 't rustig voornemen om nu eerst zeker te blijven, uittrekkend: „dat we mekaar veel te wèinig zien. Als de gevallen zoo zijn als jij daar gezegd heb, kunnen we toch af en toe 'n opbeurend praatje maken. Ik ben geen galant, 'n charmeur allerm minst, jij geen coquette — geen van twee zijn we bang met vuur, dat geen vúúr is te spelen, nietwaar? — Zou je niet wat eten? Of vast je vandaag?”

„'r Is niks te eten,” zei 'k, waarlijk verheugd dat we er overheen waren — 'n grens hadden gesteld: „'k heb alles laten verbranden — en geen trek. Wil je 'n kopje thee?”

„Als 'k blijven mag, ja,” zei-ie.

'k Zette thee in de keuken, en boven allerhuiselijkst over mekaar, at 'k 'r 'n gesmeerd boterhammetje met kaas bij.

„Doe je ring aan je vinger,” zei-ie den trouwring toestekend.

'k Hield lachend m'n vinger onder de lamp — hij, met 'n zacht-vaderlijk gebaar, schoof 'm 'r om.

„Als wij ons — in onze jéúgd hadden gekend,” sprak-ie zoo kalm alsof-ie met 'n kind praatte: „zouen we mekaar dan genomen hebben?”

„Misschien wel — misschien niet,” zei 'k, de vette duimen van de lommerdjuffrouw van den ring wrijvend: „'t Is mogelijk voor ons hònderdmaal beter, dat we geen wandelingetjes bij maneschijn hebben gedaan, omdat we op 't oogenblik net zooveel van mekaar weten en houen — als goed voor ons is.”

„Ik zou je zeker nièt hebben genomen,” praatte-ie genoeglijk: „we zouen 't al in 't eerste jaar aan den stok hebben gekregen — niet met zulke gezichten-zònder-verleden over mekaar zitten.”

„'n Reden om te zorgen, dat 'r geen verleden op kòmt,” zei 'k van de boterham happend.

Om tien schelde Cor. Voor 't hek meende 'k 't smakkend geluid van 'n zoen te hooren.

„Vrij jij?” — vroeg 'k verbaasd.

„Nee, mevrouw.”

„Wie was daar dan bij 't hek?”

„Me moeder,” hakte ze, vuurrood.

„Geef jij je móéder àltijd zulke klinkende zoenen, kind?”

„Ja, mevrouw” ...

Ze jukt. Niet aardig.

Maar welk recht heb ik 'r geheimen te kennen?
Hoeft ze voor 'r loon op alles te antwoorden?

Tot diep in den nacht ben 'k op gebleven, bang
wéér niet in te slapen. En 'k heb niet geslapen.

Dinsdag.

Gister is Eduard teruggekeerd, zoo bijzonder opgeruimd dat 'k 'r niets van begrijp. Na 't diner werd-ie uitbundig — de beursnoteering staat 'n procentje hooger.

Om acht is-ie naar de societeit gegaan, waar-ie tot half twaalf bleef.

Al dien tijd heb 'k energieloos op de sofa gelegen.

Soms met de oogen dicht, soms met de oogen open.

De eene schuldige gedachte volgde op de andere.

Ik zeg schuldig, omdat 'r schuldiger is dan de daad...

Als de markt naar beneden blijft gaan, droomde 'k, 'r géén redding komt, zal Eduard blij zijn wanneer 'k 'm vrijlaat. 'k Ben 'n dñre vrouw...

Als Lies nièt herstelt, Joosten weduwnaar wordt, is 'n twééde weg open...

Op die grove fantasieën voort-bordurend, lei 'k 'n toekomst te bespinnen, 'n reeks dagen en avonden, in met mekaar meegaan, zonder heftigheid, zonder invretende kalmte-van-elk-uur.

'k Zag z'n zwarte oogen bij de lamp, bij de tafel, bij de stoelen — 'k zag ze in wandeling rond de kamer — 'k zag ze over me, bij me, naast me. 't Maakte me angstig. Nooit heb 'k in m'n langen engagementstijd de oogen van Eduard zoo gezien. Nooit.

Wat ben 'k 'n zottin, 'n belachelijk schepsel, 'n mensch om meelijden mee te hebben, dat 'k op mijn leeftijd —

'k kon 'n groote dochter hebben! — dat 'k op mijn leeftijd, met 'n begin van witte haren, uren, uren twee oogen vóór me zie!

Wáar begint schuld?

Op 't oogenblik dat je niet meer van je man houdt? Née. Genegenheid is niet te dwingen.

Begint ze, wanneer je te laat nieuwe illusies maakt?

Is schuld 'n ding van gedachte — of dáád?

Van gedachte.

Als je met 'n glimlach op je gelaat, 'n glimlach van maatschappelijkheid, 'n glimlach van onbesproken naam door de wereld gaat — maar vól van gedachten zooals ik had, heb, houden zal — 'k kom 'r nóóit meer van los! — voel je dan niet méér verachting voor je leugens en oneerlijkheid, dan anderen je bij 'n dáád minachten kùnnen?

Is 'r verschil tusschen gedachte en daad?...

Zijn we niet àllen schuldig — wij die wilskracht genoeg hebben om correct te blijven — wij, die zonder onderscheid een of meer verlangens bevechten?

Ik geloof niet in de èchte levenslijn, van wien ook — van binnen bekeken.

Als 'k 't me uit m'n jeugd wèl herinner, staat 'r geschreven: „Gij zult niet verlangen... uws naasten dit of dat.” En we verlangen. Hopeloos.

Ik voel me zoo schuldig als wie gedaan heeft.

'k Zal nooit meer 'n vrouw verachten.

Als 'k den eenvoudigen moed had Eduard te zeggen, dat-ie me afstoot, dat 'k op 't punt ben 'm te hâten — om twee zwarte oogen — als 'k zoo iets menschelijks, oprechts, dèrfde bekennen, dèrfde uiten, dèrfde beweren, zou 'k me goddelijk vrij voelen — om elk schuld-begrip schateren, schateren!

Donderdag.

De fondsenmarkt is låger — ruim 'n half procent.

'n Excuus-briefje van Lies, uit Baarn — 'n slordig-bekrabbeld briefje. Ze vindt 't spijtig dat ze niet goeiendag heeft gezegd. Ze gaat achteruit. Ze houdt koorts. Of 'k niet 'ns overwip?

Voor geen geld. 'k Zal 'r druiven, ananas sturen. Met 'r pràten — nee, nee, nee!

Vrijdag.
... Wat 'n inerte, wanhopig-leege week!

Vandaag, Zaterdag, is Joosten bij Eduard op bezoek geweest — over „zaken”.

Vreemd — als-ie me nièt aankijkt, kijkt-ie tòch.

Ik zat bij 't raam. Hij redeneerde met Eduard, hield z'n oogen geen moment in mijn richting. En toch... toch...

Welk 'n mysterie in oogen!

Welk 'n mysterie dat niet twée paar 't zèlfde zijn.

Welk 'n mysterie dat je, wandelend, wandelend tusschen duizenden, schrikt door juist diè.

'k Ga 't vannacht met chloral probeeren.

Zondag.

Van uit de verte, met slaaprig-dommlende slaagjes, opgeslurpt door 't ijlblauw der lucht en met aarzling bestervend in 't zware, beweeglooze loof, hoor 'k 't klokkengelui in de stad.

Angst, angst, — 't is of de ontroering der kind-jaren in teeren weemoed herleeft.

'k Ben veertien dagen ongesteld geweest.

Eduard heeft Jansen, die Lies ook behandelde, laten komen.

Koorts, weer koorts. Braaf, accuraat heeft-ie me onderzocht, beklopt.

„'n Gestel om honderd jaar mee te worden,” zei-ie lachend. Als 'k me onlekker voelde, moest 'k blijven liggen — in elk geval 'n paar dagen thuis. 'k Bèn in bed gebleven, te moe, te loom om me met iets te bemoeien.

Tweemaal heb 'k geprobeerd me 'r tegen te verzetten — zonder resultaat. En als Jansen met 'n wijs gezicht de temperatuur opnam, om te constateeren dat de koorts aanhield, luisterde 'k geduldig naar z'n geruststelling.

Eduard, die de eerste dagen waarlijk bezorgd was, al kon je op z'n gezicht lezen, dat-ie de verstoring der huislijke regelmaat niet bijzonder prettig vond, werd na de herhaalde verzekeringen van den dokter, dat-ie bij geen mogelijkheid iets ernstigs kon waarnemen, ongeduldig, kort-aangebonden.

Of 'k niet beter dee op te staan? Of 'k mezelf niet ziek maaakte door te blijven liggen? Of 'k, als 'k dan nergens pijn voelde, niet verstandiger handelde, beneden in de huiskamer bij 't raam te gaan zitten, en 'n oogje op de meid te houden? De eerste dagen kwam-ie met druiven thuis — de latere met onaangename opmerkingen.

Nu 'k koortsvrij ben, schijnbaar de ouwe, verwonder 'k me over m'n downheid, m'n lusteloosheid. Heele ochtenden, heele middagen, heb 'k met gesloten oogen gelegen, zonder te slapen, de dingen, de menschen om me heen — hatend. Vooral de menschen. Zonder één uitzondering. Cor, 't goeie, beste schepsel, bracht beschuitjes, kopjes bouillon, en als ze dan met 'r jong gezicht bij m'n bed zat, met de neiging tot vertrouwelijkheid, die bij alle vrouwen groeit, wanneer ze in 'n ziekekamer zijn — voelde 'k soms den lust 'r leelijke werkhanden beet te pakken, de handen met de dikke, eeltige vingers — den lust met 'r uit te praten, te babbelen, te vragen, te antwoorden, te snikken...

De eenzaamheid, 't niemand-om-je-heen-hebben, geen zuster, geen broer, geen genegenheid, maken je verfoeilijk-slap.

De domheid is, dat je niet aan jezelf genoeg heb.

Op 'n middag heb 'k Jansen gevraagd — terloops — hoe 't met Lies Joosten ging — of 'r reden tot ongerustheid was? Hij antwoordde ontwijkend.

„Als u 'r zóo over praat,” zei 'k aanhoudend: „is ze misschien ernstiger dan we weten.”

„Bij aanleg tot tuber,” antwoordde hij: „is nooit iets met

zekerheid te zeggen. Maar in elk geval — en dat heb 'k collega Joosten meer dan eens gezegd — is 't 'n eerste vereischte, dat hij mèt z'n vrouw naar 'n gezonde streek verhuist. Wat ze nu doen, zij bij 'r zuster, hij hier, deugt niet."

„Waarom niet?"

„Omdat 'n vrouw met licht-aangedane longtoppen geen dingen moet hebben die 'r hinderen. U begrijpt dat ze 'r op 't oogenblik over tobben moet hoe 't thuis gaat — en omdat ze hiër in de eerste jaren niet terug mag, doet Joosten verkeerd wanneer-ie geen beslissing neemt."

„Hij kan z'n betrekking in 't Ziekenhuis toch niet in den steek laten," zei ik.

„Kom," zei Jansen opstaand, „als ie solliciteert, krijgt 'n man van zijn capaciteiten, die uitnemende dingen in de tijdschriften publiceert, makkelijk dezelfde of 'n andere positie wáár-ie 'r hebben wil."

„Doet u uw best 'm te overtuigen," zei 'k kalm.

„Dat doe 'k," antwoordde-ie.

Opnieuw in de stilte der kamer, lei 'k m'n woorden te herhalen. Waarom niet? Wat deed-ie te blijven? Welke man bleef jaren afzonderlijk? Je kon zoo iets volslagen harteloos niet tegenover je vrouw doen.

Half-sluimerend, half-wakker, te moe om over wat ook dieper te denken, was 't me op dat oogenblik onmogelijk, z'n gelaat in 'n zuiver beeld voor me te halen. 'k Balde m'n vuisten om 'm te zièn, te zièn — om me z'n neus, z'n mond, z'n baard, z'n oogen zoo voor te stellen, als 'k ze in werkelijkheid kende. 't Wou niet in m'n moe hoofd. 't Liet me koud. In geen veertien dagen had-ie geïnformeerd. Taal noch teeken. Je zou tegenover 'n vreemde vriendelijker handelen.

Woensdag.

Gister ben 'k met Eduard naar 't concert in 't Bosch geweest. 'n Zachte, heerlijke zomeravond. Toch was 'k blij dat 'k weer thuis was. Na de stilte, 't verlatene der slaapkamer, deed 't drukke geloop van de menschen om de muziektent, allerhinderlijkst aan. Ook Eduard was stil. Op z'n gezicht kun je den stand der fondsenmarkt lézen. 't Blijft tusschen hangen en wurgen.

Iéts is me van den avond bijgebleven. Over ons aan 'n tafeltje, ver van de tent, bij 'n glas bier en 'n kopje koffie, zaten 'n man en 'n vrouw. Hij, 'n stevig, onverschillig type, met de kleur van iemand die den heelen dag in de buitenlucht werkt — zij, 'n bleek, oud, toch jong menschje. Hij dronk — zij lepelde 'r koffie. Ze spraken geen woord, keken mekaar niet aan, schenen niet te weten dat ze over mekaar zaten. Hij bedraaide z'n snor, keek, òmdàt-ie dat dee, natuurlijk naar andere vrouwen — zij lièt 'm kijken, zonder verzet. Twee uur lang hebben we naast ze gezeten — twee uur zijn de oogen dier twee zoo dóód voor mekaar gebleven, alsof ze mekander niet kenden. Zij zag enkel 't grint, de schuifelende voeten, de parade der muziekliefhebbers. Als ze 't hoofd links bewoog, bewoog hij 't zijne rechts.

„Interesseeren jou die menschen zoo?“, vroeg Eduard uit z'n humeur, omdat 'k zoo stil bleef.

„Ze interesseeren me bijzonder,” zei 'k oprecht.

„Da's zot genoeg,” antwoordde hij verveeld: „wie let 'r in 's hemelsnaam, op twee koffiehustypen?”

'k Blééf kijken. 'k Kon m'n oogen niet van 'r gezicht afhouden — 'r banaal gezicht, zooals je 'r elken dag ziet. Maar die trekken. Dat onzegbaarsmartelijke van oogwallen, jukken, mondhoeken, die zich door lang leed en verdriet, als tot gestadige weening hebben vervormd.

'n Vrouw die veel in 'r eentje huilt, krijgt 'n masker.

En in dat masker oogen, waarin voor vreemden 'n benauwend verwijt ligt.

De man ziet dat niet meer.

Over 'n jaar of tien, denk 'k, zal 'r over ons ook zoo iets gekomen zijn — zoo iets...

Uit wrevel, wanhoopsgevoel, om dàt van me te houden, die pijnbank, dat ontzettende, ben 'k toen we thuis voor de avondboterham zaten, zoo opgewonden-vroolijk geworden, zoo verlangend me weer jeugdig te voelen, dat Eduard niet wist hoe-ie 't met me had. 'k Begon met 'm te dollen, grapjes te vertellen, lachte onzinniglang om 'n beetje boter dat op z'n kin was verzeild, schaterde 't uit om 'n kever, die telkens om 'm heen vloog, niet van 'm af was te slaan. 'k Had de kamer met rumoer kunnen vullen, met uitbundig rumoer, met kwinkslagen en levenslust. Maar toen hij door mijn vroolijkheid aangestoken, z'n effecten-zorgen vergat en hartstochtelijk, zooals-ie plòtseling meer wordt — 'n hartstocht die 'k háát — m'n hand over de tafel greep, die al stoeiend niet los wou laten, kreeg 'k als 'n gekkin tranen in de oogen.

„Wat is dàt?”, vroeg-ie gebluft.

„Zenuwen,” zei 'k, me bedwingend om niet erger los te komen.

Hij begreep 'r niets van, deed lief, wou me zoenen — ik werd koel.

Toen nam-ie uit z'n humeur de krant, las, las slaperig en geeuwend, als gewoonlijk tegen bedtijd — en ik, meegeeuwend, 't hoofd op de handen, keek suffig in 't lamplicht, naar de lampekap, die 'n kerkhof van dooie, stuiptrekkende diertjes geel.

'k Zou meer van de smal-bleeke vrouw, die 'k lepeltjes koffie zag tippen, willen weten.

Vrijdag.

De verloopende kermis is begonnen. Wat tenten, spullen, kramen en 'n paar draaimolens. 'k Had 'r niet op gelet, zou 'r niet van geweten hebben, als Eduard gister niet met Joosten was komen binnenvallen — vlak voor 't eten. Of 'k lust had mee naar den schouwburg te gaan? 'r Werd 'n aardige klucht gespeeld, zei Joosten. 'n Goeie afleiding, zei Eduard. 'k Nam 't koeltjes aan, nauwelijks met Joosten pratend. Z'n houding om in geen drie weken aan te komen, terwijl ik te bed lag, was zoo buitengewoon geweest, dat 'k 'm niet meer zetten kon. Aan tafel begon-ie ongevraagd explicaties te geven. Lies had getelegrafeerd. Ze was zoo nerveus, zoo angstig door allemaal neurasthenische verschijnselen, ze kon 't zoo weinig bij 'r zuster Trees, met wie ze vroeger best harmonieerde, die nu om kleinigheden twist zocht, aarden, dat-ie om 'r gerust te stellen en om kwesties te mijden, kamers voor 'r in 'n familie-pension had genomen. Overigens had-ie 'r nòg eens sèriëus onderzocht — en 'n verrassende vooruitgang!

Nou was-ie weer vrijgezel. In geen tijd had-ie zoo smakelijk gegeten. Zoo'n lekker toebereiden burgerpot van gesmoorde lapjes met jonge capucijners, vond-ie 'n délice vergeleken bij den hotelkost, dien-ie de laatste maand dag aan dag had geslikt. Als-ie als 'n beer toetastte, moesten we consideratie met 'm gebruiken. Etend

met 'n gezonden honger, nòg eens nemend — toeval dat we genoeg hadden! — hield hij 't gesprek op. Bij 't mager dessertje van peren en pruimen — in den fruitwinkel staat 'n rekening van maanden — zei Eduard langs z'n neus weg, dat 'k 'n kleine veertien dagen te bed had gelegen. Behoedzaam 'n peertje schillend, keek Joosten op: „Ben jij ziek geweest?” zei ie, in onplezierigen koffiehuijstoon: „Jij ziek? Allons donc! Je ziet 'r als Hollandsch welvaren uit!”

„Precies mijn idee,” plaagde Eduard: „ze weet zelf niet wat 'r mankeerde — en Jansen nog minder.”

„'k Heb komedie gespeeld,” lachte 'k beschaafd 't klokhuis uit de peer wippend — innerlijk ontstemd.

Kwart voor achten kwam 't rijtuig voor, 'n kleine coupé.

Joosten leunde over ons op 't achterbankje, knie aan knie.

„We zitten niet makkelijk,” zei hij.

„Knietjestoestand,” lachte Eduard, die aan tafel 'n stevig glas wijn had gedronken.

„'k Hinder je toch niet?”, vroeg Joosten, allermalst doend om zich mager te maken.

„'n Beetje,” zei 'k stug — en met overleg liegend — : „'k raak de pajetten van m'n japon kwijt.”

„Wil 'k bij den koetsier op den bok klimmen?”, vroeg-ie nog eens.

„Ben je dol!”, lachte Eduard onbehagelijk: „'k heb wel 'ns gepakter gezeten, hahaha!”

't Rijtuig reed door de schemering van 't Bosch. Gewiegd door de schommeling na 't eten, zwegen we 'n poos. Af en toe dook 't licht van 'n lantaarn in de donzige kleinheid van den coupé, de gelaten traagjes

be-gelend, de boorden aanbleekend, de handen bekleurend, alsof ze in was waren gekneed. 'k Leunde achterover. Als 'k opkeek, zag 'k de oogen van Joosten, die me ontweken, die niet van 't venster van den coupé af waren. We behoefden mekaar niet aan te kijken. Z'n knie rustte tegen de mijne, onhinderlijk, comme-il-faut. Als 't rijtuig schokte, stiet-ie me aan. Zonder opzet. We hadden nog nooit zoo vertrouwelijk gezeten.

De avond vloog.

't Was 'n doller klucht van bedrog, huwelijksbreuk, zooals door-en-door fatsoenlijken ze graag zien, graag hooren, graag savoureeeren, terwijl de werkelijkheid voor 'n geval van éérlijk over-spel niets dan achterklap en rotte appelen over heeft.

We stapten weer in den wachtenden coupé — wir drei.

En 'n klein intermezzo . . .

Juist wou de koetsier oprijden, toen Eduard merkte dat-ie z'n demi in de vestiaire vergeten had — z'n demi met papieren van . . . Baalbergen & Co. in den binnenzak.

Uit 't rijtuigje slippend, verdween-ie in de volte, liet ons alleen.

We zaten — of liever ik zat — in onaangename gêne.

M'n knie retireerend, begon 'k voor 't eerst van den avond drùk te praten.

„Heb je je geamuseerd, Joosten?”

„Zoo. Zoo.”

„Vond je Laroche niet grappig?”

„Zoo. Zoo.”

„Zoo-zoo? Ik vond 'm vrééselijk aardig. Alleen 't slot had 'k anders gewild. En jij?”

„Jawel. Jawel.”

„De zaal was warm — vond je niet?”

„Jawel.”

„Hoe kan Eduard zoo vergeetachtig zijn. Dat gebeurt 'm telkens.”

„Ja. Ja.”

„Heb jij je niet geamuseerd, dat je zoo stil ben?”

„O, jawel.”

'k Hield op — niet wetend wat verder te vragen, te zeggen.

Hij keek uit 't eene raampje, ik uit 't andere.

Langs de vensters van 't rijtuigje schuifelden voorbijgangers, naar binnen kijkend. Dichtbij klonk 't gekerm van het orgel uit 'n draaimolen.

Toen schrikte 'k. Hij had m'n hand genomen, vroeg ongewoon zacht:

„Ben je die veertien dagen héúsch ongesteld geweest — Gre? — Hoor je niet?”

„Je kon dat wel vragen,” antwoordde 'k onnoodig scherp: „zonder zoo lief te doen — als hij 'r niet bij is...”

Dadelijk liet-ie de hand los, die in m'n schoot teruggetrokken, een zacht-trillende warmte behield.

„Pardon,” zei-ie enkel.

'k Dacht dat-ie méér zou zeggen, maar met 'n nijldigen trek op z'n gezicht, leunde-ie achteruit. 't Licht van de lantaarn bekwijnde z'n mond, z'n baard, liet z'n oogen in 't duister. 'k Wist niet of-ie me ankeek. Drie weken lang niëts van je laten hooren, geen boodschap sturen, geen briefkaartje — aan tafel hinderlijk spotten — dan opeens frech doen in 'n coupé, als je meent 'n gentleman voor je te hebben... Merci.

We zwegen. 'n Troep warm-klittende jongens en meiden, paarsrood, bezweet, hoste de straat af, joelde — uit-

wijkend voor 'n ander rijtuig — krijschend en lachend tegen 't onze op. De coupé schommelde door 't gedrang. 'n Kerel, met 'n hoofd als 'n baviaan en 'n lachenden mond met gele tanden, waartusschen 'n sigaarprop geklemd zat, stak z'n kop door 't geopend portier, lodderlachte ons toe, schreeuwde „Pak d'r maar is lekker!” en alsof die geestigheid niet voldoende was, flapte-ie 'r 'n geslachts-gemeenheid uit, die 'k voor geen goud zou durven herhalen. Wat loopen 'r 'n béésten rond, 'n dieren-van-mannen, die geen vrouw kunnen zien, zonder obsceene dingen te roepen!

Verwoed was Joosten opgestoven en z'n in den lantaarnschijn bleek-wittende vuist zou den lafbek getroffen hebben, als niet door 't gedrang der andere jongens en meiden, de heele bende was voortgestuwd. Driftig haalde-ie 't venster op, plonsde op z'n plaats.

Nog zwegen we. Door de andere opening zwol 't kermisgeraas, 't getoeter van trompetjes, 't gejuil van vrouwen en meiden — àls ze in Holland feesten, hoor je enkel hysterische vrouwe-gillen, jenever-luidruchtigheid — 't georgel van 'n draaimolen, 't dreunen van straatkeien onder klossende voeten.

'k Bewoog m'n zakdoek om den walm te verwaaien.

„Ben je nog boos?“, vroeg-ie zich plots vooroverbuigend.

„'k Ben niet boos geweest.”

„'k Dacht niet dat 'k je beleedigde,” sprak-ie, zonderling-hard om in 't gejoel te worden verstaan: „'k dacht niet dat je zóó spijtig uit den hoek zou komen, om 'n gebaar van hartelijkheid — zonder meer.”

„Jouw gebaar van hartelijkheid is zoo bijzonder,” zei 'k even luid: „tè bijzonder. 'k Heb veertien dagen

te bed gelegen, zonder dat iemand naar me omkeek — jij net zoo min. En nou — 'k hóú niet van lief doen..."

Sterker vooroverbuigend, zachter pratend, antwoordde-ie iets heel gewoons, dat me koud deed worden.

„Dien avond, Gre, dat je bij Bénédictine was ingeslapen, — herinner je? — ben jij de wijste geweest, toen je tegen onzen toon van vertrouwelijkheid bezwaar maakte. 'r Over denkend, vond 'k dat je gelijk had. Dat is alles. Daarnet toen 'k badineerend — enkel badineerend je hand nam, dee 'k 't omdat je bij 't licht van de lantaarn zoo bleek was. Dat is álweer alles. En als je 'r me niet ad rem op attent had gemaakt, dat 'k iets onwelvoegelijks dee — iets tegen de goede vormen! — zou 'k van 't enfin seul gelijkertijd geprofitteerd hebben, om je te zeggen, wat 'k vanmiddag nièt gezegd heb — omdat hij 'r bij was — dat 'k 't advies van Jansen volg"...

„... Welk advies?“, zei 'k snel.

„'t Advies om"... — sprak-ie aarzelender, zachter: ... „om ontslag te nemen, naar Amsterdam, waar 'n positie in 't Gasthuis voor me open staat, over te steken. Met 'n spoor-abonnement kan 'k de avonden in Bussum doorbrengen — bij Lies. 'n Man hoort bij z'n vrouw — 'n vrouw bij 'r man. De bekende regel — 't zou 'n anarchie worden — niewaar?"

De laatste woorden sprak-ie zóó ironisch, toch zoo weemoedig, dat 't mezelf 'n wreedheid toescheen, toen 'k wanhopig-ingehouden antwoordde:

„Daar doe je verstandig aan, Joosten."

Ineens werd-ie van 'n hartstochtelijkheid, waartegen 'k me niet verweerde — niet verweerde — omdat

wat-ie in één radheid sprak, slechts de echo van wat 'k zelf voelde, was:

„Dat lieg je, Gre! Neem me niet kwalijk dat 't woord me uit m'n mond valt! Maar je liegt, je liegt! Je liegt zoo afschuwelijk als je maar liegen kan! Je liegt zooals je nog nooit heb gelogen...”

„Joosten,” zei 'k angstig.

Zóo gebogen dat 'k z'n gelaat niet zien kon, bewreef-ie driftig de handen.

Dan opkijkend, bleek maar glimlachend — de óúwe cynische lach — z'n troost! praatte-ie snel:

„'k Moet om excuus vragen, dat 'k zoo extragrof ben geweest, zoo weinig héér. Jij mag mij. Dat weet je. Ik mag jou. Dat weet je ook. En we krijgen mekaar niet. Dat weten we allebei. Jij wordt onderhouden. Ik onderhou. Per contract — zwart op wit. Ik kan niet scheiden — 'k heb voor één vrouw te eten, 'n kwakkelende vrouw, die als 'k 'r loslaat — verloren is! En jij? Als jij je vrijheid neémt, sta je op straat. Da's de logica. De eenige logica. Maar 'n gemeenheid. 'n Geméénheid van mezelf tegenover Lies. 'n Geméénheid van jou tegenover hèm — 'n geméénheid tusschen ons twee, geméénheid naar alle kanten! Behalve voor de wereld. Laat me je complimenteeren, dat we zooveel achting voor mekaar hebben, om niet te doen wat anderen in stilte doen. 'k Ga over veertien dagen. — Nou jij!” ...

In dezelfde houding, zonder op te kijken, bleef-ie zitten.

Ik, aangeleund tegen de kussens van den coupé, bewoog evenmin.

'r Viel niets te antwoorden.

We hadden zonder ons te branden met vuur gespeeld.

Alle onstuimigheid was 'r naast.

Op de lippen bijtend, ademde 'k zoo zwaar dat 't geslepen glas van 't rijtuigdeurtje in troebeling nevelde. 'k Had geen geluid kunnen geven.

Toen, in de knersende stilte die geen stilte was, in 't geschok en gewarrel van stemmen en klanken rondom 't koetsje, werd 't portier door m'n man opengesmeten.

Lachend, druk, hevig-gestikuleerend om 't geval te verduidelijken, vertelde-ie ons, nauwelijks-luisterenden, hoe-ie net op stond te spelen tegen de juffrouw van de vestiaire over de verdwenen demi, toen 'r nog 'n meneer met 'n verkeerde demi kwam en nog 'n derde. 't Was 'n verwarring geweest om bij te schateren. En nou-ie eindelijk zoo geboft had, z'n eigen jas van 'n vreemde terug te krijgen, had-ie 'r voor schade-loosstelling in den binnenzak, 'n paar versleten heerehandschoenen op toe gekregen.

Al doorbabbelen kwam-ie naast me zitten, en 't spel der knieën — de knietjestoestand — begon opnieuw. Joosten's knie rustte tegen de mijne — onschuldig, week-aandringend — 'n marteling.

't Snikte in me, Eduard te verzoeken naar huis te loópen, in de vrije lucht, weg uit 't warm coupeetje — maar omdat 'k wist dat-ie 't toch niet zou doen, dat-ie niet hield van 'n wandeling door 't donkere Bosch, zweeg 'k.

En Joosten zweeg.

Alleen Eduard was babbelziek. Z'n stem, 't gekletter der wielen over de hobbelkeien beschreeuwend, sloeg als 'n moker op onze onbeweeglijke hoofden — z'n lach, geketst, gewenteld van ruit naar ruit, kreeg zulke ophitsende echo's, dat m'n slapen 'r van klopten.

Soms lachte Joosten flauwtjes mee.

Licht-transpireerend, tegen de zijkussens aanleunend, voelde 'k niets dan de warmte der knie, der met elke rijtuig-dompings meedeinende knie.

De huizen, ramen, deuren, vlogen in gelijken cadans van lampschijn en schemer.

Dan langzamer door de kermisvolte, 't licht van tenten, spullen en kramen rijdend, kreeg Eduard 'n zotten inval.

„Wat denken jullie 'r van?” sprak-ie vroolijk „om bij de Beignetkraam van Conseil te stoppen?”

„Liever niet,” zei Joosten.

„Graag,” verzocht ik — voor 't eerst Joosten aanstootend.

'k Kòn niet naar huis. Naar huis — de huiskamer met de lamp — 't avondboterhammetje — de nacht — de oneindige nacht — de folterende nacht — terwijl m'n hersens gloeiden.

We stapten uit, zochten 'n plaats in een van de kamertjes, zaten in de woeling van menschen, de vreemdheid van licht. Eduard bestelde beignets en 'n flesch wijn. Aan de lange tafel met 't witte kleed, met akelig-ongegeeneerd vrijende juffrouwen en zondagsheertjes, die met mekaars poffertjes knoeiden, voor tafelenooten, bleven we 'n tijdje wachten tot we bediend werden. Bij de dampende beignets, de glazen Rijnwijn, klaarden we — Joosten en ik — zonderling op. Vooral ik.

In dezelfde niet-te-verklaren stemming van den Dinsdagavond nà 't concert in 't Bosch, de nerveus-opgewonden stemming die in waterlanders eindigde, schaterlachte 'k om 't geringste, om 'n dikke dame-van-de-overzij, die zich aan 'n beignet brandde, om 'n struikelenden meneer — om alles, alles.

'k Lachte zoo, zoo mal en opzichtig, dat de menschen in de andere kamertjes naar ons begonnen te kijken. Hoe meer ze keken, hoe luider, onbedaarlijker 'k lachte.

Dat maakte Eduard — die kleine oogen had gekregen prikkelbaar.

Of 'k me niet zoo wou aanstellen? Of 'k 'r aan wou denken dat 'r ook kennissen waren? Of 'r één reden was zóó dol-vroolijk te doen?

Joosten zei niets. Die rookte.

„Jij wordt oud,” zei 'k tot Eduard, „bestel nog 'n flesch — we zitten sneu.”

„'k Denk 'r niet an — 't rijtuig wacht.”

„Nog één,” hielp Joosten: „we vieren in geen jaren meer kermis. Aannemen!”

De tweede flesch werd gebracht. Joosten en ik dronken — Eduard, die de pret aan had gehaald, werd vermoeid, slurpte met geeuwrige slokjes.

Bij 't laatste glas, met 'n intonatie die alleen voor mij duidelijk was, zei Joosten me zachtjes toeklinkend:

„'t Is bij eenen, kinderen. Zou 't niet tijd worden zoetjes aan 'n resoluut afscheid nemen? Tot afscheid, mevrouw”...

„Au revoir,” zei 'k aanstootend.

„Nee,” lachte hij, „laten we vánáavond liever adieu zeggen, adieu — zonder één teeken en zònder protest. Adieu, mevrouw.”

Over de gevulde glazen heen, keken we mekaar als beschaafde tafelgenooten in de smartlooze oogen.

„Rij je dan niet met ons op?”, vroeg Eduard, z'n demi toeknoopend.

„Nee.”

„We gaan toch langs je huis! Hoe kom je op den inval om te willen loopen?”

„'k Heb behoefte 'n luchtje te happen.”

„Jij smakker!”, lachte Eduard grof, 'm op den schouder kloppend en 'm met pratende oogjes toeknippend: „jij smakker — jij heer! Profiteer je nou Lies 'r niet is?”

„Misschien,” glimlachte Joosten.

O, die glimlach!

Hij hielp ons instijgen, sloot 't portier.

Even krankzinnigde 't denkbeeld in me, 't deurtje open te smijten, iets te doen — iets bezetens — iets over 't redelooze heen.

Maar 't rijtuigje schommelde in beweging, langs razend-hossende mensen, langs razend-verlichte kramen, langs razend-tollende, razend-draaiende, razend-rond-zwiepende gekken, ontredderden. De rood-bevlamde koppen, handen, lichamen, de dansende lantaarns, de jouwende, bulkende orgels, de grauw-ophuilende stofwolken, kolkten in zulk 'n drift om ons heen, dat 'k duizelig, doodelijk-uitgeput achterover leunde, enkel met de visie van een glimlach.

Thuis, in de ouwe huiskamer — bij de nuchterheid van 't avondboterhammetje, dat opgeborgen kon worden — was Eduard uit z'n humeur omdat 't zoo laat was geworden.

„Doe je je hoed en mantel niet uit?”, vroeg-ie omdat 'k suffig in 'n stoel bleef zitten.

„Zeker,” zei 'k te op, om me te bewegen.

„'k Zou maar gauw naar bed gaan”, hartelijkte-ie zelf zwaar geeuwend: „je ziet zoo wit als 't tafelkleed. Dat komt 'r van als je te veel licht — als je meer Rijnwijn drinkt dan goed voor je is.”

Nog bleef 'k inert.

„Hoe heb 'k 't met je?“, zei-ie ongeduldig: „ben je van plan hier te blijven? 't Is welletjes!”

Loopend als iemand die te veel gedronken heeft — misschien heelemaal dronken — ging 'k naar boven, ontkleedde me — kamde m'n haar — keek in den toiletspiegel naar 'n oud gelaat dat 'k niet kende. Lång voor 'k klaar was, lei hij onder dek.

En toen 'k eindelijk, eindelijk — bang voor 't monsterachtige van den nacht — waarom zijn 'r verfoeilijke, desperaat-donkere nachten? — èindelijk 't gas afdraaide — nog even besluiteloos op 'n stoel sufte — klonk z'n gesnurk, z'n gezond gesnurk, als 'n zoo wrokkend, brutoot ding van werkelijkheid, dat 'k 't niet uithouden kon, in de voorkamer op de sofa ging liggen, om dat te ontvluchten — stilte te hooren.

Daar ben 'k ingeslapen. Zonder aarzeling, zonder droom. 'k Moet 'r bewusteloos hebben gelegen — ik — ik, die worstel om 'n úúrtje te rusten.

Om half zeven werd 'k door Eduard's woedende stem gewekt.

„Gre! Greta!”

„Ja?”

Wezenloos, bekleumd door de kilheid der kamer — 't raam had den heelen nacht opengestaan — zat 'k op.

„Ben jij dol?”, barstte-ie bleek van woede los: „de meid, die daar net als 'n slappe vadoek thuis is gekomen, waarschuwt dat je hièr ligt! Wat zijn dat voor kuren? Wat mot de meid 'r van denken?”

Zonder bezinning keek 'k voor me.

„Waarom ben je hièr gaan liggen? Nou? Nou!”

„'k Weet 't niet.”

„Da's 'n grapje dat je geen tweeden keer uithaalt! Versta je? 'k Heb geen lust de risée van 'n meid te worden! De kuren! De krankzinnige kuren!”

Bol-opgewonden liep-ie naar de slaapkamer terug, dreunde de deur zoo achter zich toe, dat er kalk van 't plafond schilferde.

M'n verkleumde voeten op de sofa trekkend, luisterend naar Corrie's geloop, kreeg 'k de eerste herinnering aan den avond.

Zondag.

Als 'k even tijd heb, ga 'k liggen. Wat is m'n hoofd leeg, rampzalig-leeg, diepst-ellendig leeg! Hoe kun je dagen en weken, als in pijn-doende levenloosheid voortbewegen. Wat 'n doode, doode uren, waarin je praat zonder 'r bij te zijn...

Woensdag.

An tafel leest-ie z'n krant. Pas getrouwd — wat doet de klank tróúw, opgelegd, gedwongen, als 'n ding dat 'r bij behoort, je zonderling aan! — getrouwd, werd 'k zenuwachtig, wanneer-ie bij 't middageten iets inkeek.

Nu doet-ie 'r me 'n genoegen mee. 'k Leg 'r zelf bij z'n bord. Zonder meid in huis zou 'k niet aan tafel komen. 't Gekwel, de ophitsing — als twee vijanden over mekaar te zitten, zwijgend, elk met gedachten.

Zoolang je van 'n man houdt, zie je lieve, onuitsprekelijke bewogenheden in z'n pupillen. Zoolang. 'n Stervende bloem laat 'r blaren vallen — 'n doode genegenheid schroeit allen glans.

Vannacht, eindeloos wakker gelegen, zonder gedachte aan iets, iemand. 't Was in de kamer zoo donker, zoo zonder 'n zweving bij de gordijnen, zoo verrukkelijk, dat 'k me als 'n onbegrensdheid voelde. Hij ademde, ik ademde. Slapen dee-ie bij uitzondering niet. Als iemand slaapt overgegeven slaapt, bérékent-ie geen adems slag, ligt-ie in hoorbare regelmaat. Je kan je 'r nooit in bedriegen. Niet in 't volkomenste duister, niet in de bedriegelijkste stilte, niet bij den schijn van 't ademgerucht. Je weet, benadert, tast 't. M'n lust om te woelen bedwingend, in één zelfde ongemakkelijke hou-

ding, dacht 'k 'r over, hoe erbarmelijk 't is, wanneer twee menschen, man en vrouw — getrouwd — getrouwd — beiden 't nachtdonker liggen te bestaren — beiden met zacht-knipperende oogleden — onverschillig voor wat er in mekaar omgaat.

Ziel. Heeft 't niet van een grap, dat theosofen zich door 't geloof aan 't voortbestaan eener ziel, de ziel van 'n gestorvene op aarde, gelukkig voelen, en dat je in 't leven zelf de ziel van 'n levende — in één kamer — in 't onrustigst donker — door geenerlei aandoening speurt?

Vrijdag.

De kerkdeur van het „Heilige Hart” stond aan —
'n stroom schoof 't portaal in.

Je zal zoo krankzinnig niet zijn, zei 'k. Ik in 'n kerk, ik.

Wanneer was 't de laatste maal? Eeuwen geleden,
toen 'k 'n blaag, 'n ding met korte rokken, onrijpe
hersens was.

Heeft 'n zinkende aan water houvast?...

'n Twijfelaar-aan-god, erger!, kàn-ie baat in zoo'n
huis vinden?

Gelooven 'n troost. Je hoeft 'r niet aan te tornen.

De een drinkt, de ander dobbelt, 'n derde bidt.

De bidders hebben de meerderheid — weinigen
glimlachen.

'k Kan me niet herinneren gebeden te hebben.

Hij — kon 'r nijdig om worden, als 'k lospakte —
't wolken-mensch 'n fossiel noemde.

Licht dat ièmand den moed heeft met 'n sneer
te sterven, zei 'k.

Licht dat ièmand met hartelijke minachting voor de
soorten clownerie, die je in 't openbaar niet beleedigen
mag, uit-stapt, zei 'k.

Licht dat-ie ééns op 'n mènschelijk mensch stuit,
zei 'k.

En wanneer-ie — m'n mán — dan boos werd,
zooals méérderen met 'm, die geen vroolijkheid bij

weerlicht noch spot als ze bang zijn kunnen velen,
vroeg 'k respect voor m'n overtuiging.

Waarom respect voor de overtuiging van den eersten
den beste, die zich katholiek, jood heet, om 'n paar
overtuigingen te noemen — waarom géén respect voor
het wijs Ongeloof, dat zich geen knollen voor citroenen
laat verkoopen?

Waarom de Domheid als iets eerbaars te huldigen,
te sparen, en de Waarheid als 'n alkoofverschijnsel te
omliegen?

Zoo schetterde 'k 'r op los.

Gaf dat geschetter niet de eerste sympathie tusschen
mij — en Luuk Joosten?

De zaligste levenszekerheid...

La vie est brève.
Un peu d'amour,
Un peu de rêve
Et puis bonjour!

.

Zaterdag.

Gisteravond, haast niet wetend wat 'k schreef, kwam hij binnen.

Als op 'n misdaad betrapt, heb 'k de paperassen in de nécessaire gesmeten.

Vandaag herlees 'k de ontboezemingen met wrevel.

Op den laten nacht, als 'n band van moeheid je hoofd omspant, moet je geen pen opnemen. Je flapt 'r nonsens uit.

De eenige opbeuring is, dat waar zóóveel kerken de angstige torenspitsen in de wolken boren, 't koel staren van twee vrouwenoogen, in niëts geloovend, allermint in 'n macht die bij alles onmachtig is, 'r wel bij kan...

Un peu de rêve... et puis bonjour!...

Geen macht, geen onzienlijke, kan 't veranderen.

En het „un peu d'amour” — je kunt 'r buiten, behalve in de romans.

Ja, dien Vrijdagmiddag, toen de deur van 't „Heilige Hart” aanstond, ben 'k ridikuul geweest. Als Joosten geziën had! Van de vischmarkt met schol terugkeerend, voelde 'k me ineens zoo gejaagd, zoo op-snikken-af, dat 'k moeite had voort te loopen. Als 'k thuis kom, dacht 'k, laat 'k in de slaapkamer de gordijnen neer, ga 'k onder de dekens liggen huilen. Waarom? 'k Had

't niet kunnen zeggen. Soms overvalt 't je, ben je door 'n kleinigheid van de wanhopigste uitgeputheid, zou je jezelf van kant kunnen maken — als je gelegenheid had — en de dood niet zoo eindeloos duurde...

Met 'n drukkend gevoel van afmatting, vochtige oogen die 't licht niet verdroegen, heb 'k 't geprobeerd — in die kerk.

'r Is niets van gekomen.

Bidden is 'n ding dat je moet leeren.

Als je 't geleerd heb, moet je je blijven oefenen.

'n Acrobaat oefent zich — 'n danseuse — 'n roeier.

Je krijgt 't onmogelijkste door training.

Misschien óók 't gebed, — mèt de voorstelling van 'n god, die 'n mensch in z'n kort leven als 'n gelukloos dier laat vegeteeren.

Uit 't „Heilige Hart” in 't daglicht terug, had 'k voor eenige verluchting 'n paar in hartstochtelijke bitterheid gescheurde, gespleten glacees.

Je moet niet bidden met handschoenen aan.

Zondag.

Eindelijk 'n breuk — welk een!

't Heeft zoo gespannen, dat 't me moeite kost, 't voor mezelf klaar te maken.

De helft van de dingen, die je mekaar in drift, overspanning zegt, reconstrueer je met moeite, als je ze uit de herinnering opdiepen wil.

's Middags aan tafel, 'k praat van gister, was-ie van 'n ongewone opgewektheid. De koersen moesten buitengewoon zijn afgekomen. Na de soep, leunde-ie ineens achterover, begon — zooals hij zei — ernstig met me te praten.

„Heb jij 'r plezier in?“, vroeg-ie, de servet naast z'n bord leggend; „nòg langer te boudeeren? Schieten we daarmee één van twee op? Heb 'k je zóóveel in den weg gelegd?“

„Wie beweert dat?“, antwoordde 'k onverschillig.

„'t Maakt den indruk,“ glimlachte hij, me z'n hand toestekend: „zoo erg is de laatste scène niet geweest! En ongelijk kan nièmand me geven, dat je je voor 'n dienstbode, die nog thuis moest komen, in acht behoorde te nemen. 'n Meid, die 'r mevrouw 's morgens over zessen, uitgekleeëd op de kanapee vindt! Erken 'ns één keer je ongelijk! Krijg 'k 'n hand, ja of neen?“

Besluiteloos — 'k was net zoo lief kwaad gebleven — stak 'k 'n hand over tafel toe. Maar nauwelijks was die

eerste teederheid 'r, of Corrie kwam met de opgebraden kip. Als in reflex trok 'k m'n hand terug. Dat hoefde 't kind niet te zien. Ze keek al verwonderd genoeg, dat Eduard, na 't ontwaken der verzoenende stemming, weer met me sprak. Meneer en mevrouw hadden zoolang stommetje gespeeld, dat 't gepraat over dingen-van-den-dag, 't enkel opklinken der stemmen, 'r naar me deed kijken — goedig-vertrouwelijk, toch onaangenaam.

„Nou zal 'k probeeren 't wit keurig voor jóú uit te snijden,” sprak-ie in poging de hartelijkheid van toon, alsof 'r niets was gebeurd, aan te houden: „of wil je liever 'n vlerk, goed, oud wijf? Al wor je 'r boos om: óúd wor je, vreeselijk oud!”

Met de handen onder de kin, zat 'k toe te kijken, hoe-ie de kip voorsnee. 't Was beter zoo. De stilte in 't huis was onhoudbaar, drukte op je hersens, matte je af.

Zóó als je weer met mekaar práátte, na 'n gewrok van anderhalve week, voelde je verluchting, kregen de kamer-voorwerpen 'n andere kleur, minder hard, minder bits van lijn.

„Je heb 't zeker an m'n gezicht gemerkt,” lei-ie vergenoegd uit, en over de reepjes kippe-vleesch lepelde-ie de saus: „dat 'k financiëel uit de klem begin te raken. Ik ben geen komediant — ik kan niet tegen zorg — jij ook niet. Misschien ben ik prikkelbaar geweest — misschien jij. Leege kisten maken twisten. Heb je rancune?”

„Nee,” zei 'k rustig: „'k voel me alleen niet lekker.”

„Je ziet 'r anders patent uit, óúwe,” sprak-ie plagerig: „en às je 'n beetje van je vet verliest, kun je 'r hoogstens knapper op worden. Mag 'k je afzoenen, nou 't weer botertje tot an den boom is?”

Ik knikte slap, laf van spanning aan m'n lichaam. De wandeling langs de tafel makend, trok-ie m'n hoofd achterover, zoende me op m'n mond. Mal stemmingschepsel, kreeg 'k tranen in de oogen.

We aten. En praatten over de beurs-noteering. En dronken theë in den aandoezelenden schemer. Half acht ging-ie de deur uit, naar de Zaterdagavond-societeit, en toen 'k 'm uitliet, omdat 'k in den tuin moest wezen, sloeg-ie in de vestibule z'n arm om m'n middel, gaf me 'n zoen op m'n oor, zei: „Ik kom van avond 'n uur vroeger thuis, Gre — begrijp je, óúwe?”

Ik knikte.

Tot aan 't hek drentelde 'k mee — zonder hersens, gejaagd-hijgend.

De avond was 'r al, vaal-zwart en stil.

Tusschen de dreigend-zwarte boomstammen, monsterachtig van kruin, schoof de weg als 'n melk-troebele mist, plomp afbrekend waar 't bosch begon. Den hemel zag je niet. 't Was overal 'n troostloos aandampen van zwart, schor gepraat van blaren die door den wind werden beschud.

Met de handen om de spijlen van 't hek, stond 'k als 'n radelooze gekkin.

Nog suisde m'n oor door z'n hatelijke liefkoozing.

En misschien voor 't allereerst van m'n leven, kreeg 'k 'n gevoel van angst voor de eenzaamheid.

Achter in 't tuintje, bij 't licht van de keuken, trok 'k 't valdeurtje van 't kippenhok open — bezigheid van elken avond — beluisterde 't melankoliek zingen der meid, die de laatste dingen naruimde.

Wat moest iemand, die bij al zulke slaafsche bezig-

heden zòng, 'n teedere hoop met zich omdragen.

Weer bij de voordeur, willoos, doelloos, bang voor de duisternis buiten, 't niet willen denken binnen, keek 'k nog eens den weg af.

In de verte, dan heen, dan wiegelend-opkwijnend, naderde 'n lichtje. Of 'n fiets, of de postbode. Misschien bracht-ie iets — 't eenige dat 't donker kòn brengen. Soms was de schijn verdwenen, soms geluwde 'n lichtstrook, soms bewogen de blaren. 'n Tak kraakte, 't grint hamerde de echo van twee voeten, de lantaarn bleekte 'n cirkel op 't schulppad, sloeg vonken in de scherfjes van den weg, belei 't leer der brievenstasch met 'n rustigen gloed.

„Niets voor mij?“, vroeg 'k, zonder zin.

„Niks, mevrouw,“ zei-ie aantikkend, en de walm van z'n tabakspijp dreef zoetelijk na, terwijl-ie voortstapte.

Dof-lauwe moedeloosheid droop uit m'n ontspannende armen, m'n handen zoo bloed-vol bezwarend, dat 'k haast geen kracht had de voordeur te sluiten.

In de huiskamer, zat nog van etenslucht, ging 'k op de sofa liggen, rampzalig-moe.

De klokke tikte, prikkelend van egaalheid, tergend langzaam. Cor zong. 'r Hoog uithalen trok gele flarden in m'n hoofd — 'n niet te verduren pijniging. Driftig schelde 'k, hoorde 'r de trap besloffen.

„Doe me 't genoegen, Corrie,“ vroeg 'k, 't wit vierkant van 'r voorschoot toesprekend: „en zing niet zoo hard. 'k Heb hoofdpijn.“

„Zal 'k 't licht ansteken?“, babbelde ze: „en de gordijnen neerlaten?“

„Nee, als je maar nièt zingt,“ praatte 'k achter m'n gesloten oogleden.

Half in de gang riep 'k 'r terug. 'k Had medelijden met 'r. 'r Eenig genoeg — 't beetje gezang in 'n stille keuken — ontnam 'k 'r als de mevrouw, die niet tegengesproken mag worden.

„Als je 'n boodschap voor jezelf wil doen,” zei 'k mat: „maak dan dat je om tien uur binnen ben.”

Ze weigerde, wou me niet met hoofdpijn alleen laten, was natuurlijk 'n kwartier later 't huis uit. 'k Sliep, toen ze goeien avond kwam zeggen.

De deur bonsde dicht. De klok alleen had 't woord.

Toen, in losbarstende herinnering — de eerste — aan wat 'r in 't rijtuig gebeurd was — gebeurd! gebeurd! — lei 'k den kamer-schemer te bekoortsigen. Na den nacht van bewusteloosheid, voort-bewegend, voort-handelend, voort-tastend, voort-pratend in 'n niet te zeggen leegheid, 'n leegte zonder grenzen, 'n leegte zonder smartelijks of aandringende oorzaak, 'n leegte die je geen behoefte had te peilen, blij dat 't zoo was, enkel zoo, gelijk je in vermoeidheid geen lust heb je te verwonderen, moeilijk te maken — nà dien nacht, diepst-onverschillig voor alles, alles, alles, voor hem, voor anderen, had 'k niet gerakeld...

't Was gestorven.

Als 't bestond, bestond 't niet meer.

'n Vrouw, over de acht-en-dertig, in 't graf van 'n liefdeloos huwelijk, had 'n oogenblikje fatsoenlijk geflirt.

Bij 't opduwen der zerk was 'n beetje zonnearmte langs den steen gegleden.

Toen was de zerk in 'r voegen hervallen, zonder geraas, zonder misbaar, zonder kwaadspreken van andere menschen-onder-andere-zerken.

Je leeft één keer. Eénmaal heb je kans op geluk.

Eenmaal sterf je — terwijl je schijnbaar leeft.

De beste, bezonnenste opstanding daartegen was de leegte, 't willoos doen, 't machinaal den groentenboer betalen, machinaal de trap op en af gaan, machinaal de meid controleeren, machinaal met open oogen in 't donker liggen.

Hartstocht is leugen.

Hartstocht is 'n passe-temps voor onafhankelijken.

Gezonde, eerlijke, echt vlammeende, innigst-gevoelde passie — noem 't liefde, genegenheid, wat anders! — van stumpers die voor anker liggen, die van 't anker los op de keien staan, 'n derde 't eten ontfutselen — zulk 'n hartstocht is 'n kunst-voorwerp, dat deuken, krassen, noch duim-afdrukken verdragen kan — 'n grijnzende, diklippige wassepap — 'n paljas met rheumatiek — 'n buikige pagode — nog liever de dorre vreugdelooze mysterie van alkoof en bedstee-deuren, met 'n horizon van deurwaarders-explooten en advocaterij.

Hartstocht vandaag!

Schoone, rijpe hartstocht!

Alsof die bij zóóveel verlepts te fantaseeren ware!...

Dit is verstandelijk overleg. Later, véel later tracht je aan stemmingen, die geen bedenking dulden, die ziften noch meten, 'n gedachten-vorm te geven.

Voor 't eerst in de drukkende eenzaamheid van 't huis, besloop me de herinnering, zag 'k zijn gezicht dat 'k niet meer herzien had, zijn oogen, zijn glimlach, zijn lippen zooals ze in 't Bosch, in de kamer, in 't rijtuig gesproken hadden.

Hij is voor goed weg — zeur niet — wat schiet je 'r mee op?, redeneerde 'k plat.

Je ben 'n spook, 'n overspannen schepsel, 'n vrouw op leeftijd met jonge-meisjes-ziekelijkheid — dacht 'k ruw, pogend den klauw van 't beest melankolie, de nadering der wanhoops-bui te ontvluchten.

Bedrog! Al zet je de lompste hak op je sentiment, al lukt 't je dagen en weken voort te zeulen, zonder getob, zonder uitbarstend verdriet, zonder dàdelijke gedachte aan den man, waarmee je razend, dol, tien-dubbel-gek ben — in 'n onverwacht uur brandt elk woord, elk gebaar, elke intonatie van z'n stem zoo woest, rauw, desperaat in je op, dat je 'n moord zou begaan om 'm 'n duizendste van 'n seconde te zien, te zien...

O, de stilte om je heen in zoo'n laaiend, klaterend, tandknarsend moment — de stilte èn de duisternis van 'n avond die z'n loomen, doffen, onverstoorbaren gang gaat...

O, 't dreigende zwart, de stugheid der voorwerpen, de gaping der ruimte, 't hatelijk-onverschillige van je heele omgeving voor de woeling in je hersens, de karning van je gedachten, de aanstuwung van dierbaarste herinneringen!

Van iemand zoo te houen dat-ie 'n deel, 'n onscheidbaar deel van je denken, je verlangen, je droomen, je rust en je wakker-zijn, is geworden — en 't als 'n dievegge te verbergen.

Zóo 'n man in je waarachtigste ziel te hebben opgenomen, in-gedronken, in-geschreid, in-geleefd, in-gesmart — en je gelaat verleugenen!

De schande, 't misdadige, de gruwel erger dan 't ergste, dat je 'n genegenheid, de voldragene vrucht van je innerlijk bestaan voor 'n dwang moet offeren.

„Gij zult niet verlangen”. Tèlkens denk 'k 'r aan, telkens, telkens — „Gij zult nièt ver-lan-gen”.

Spot. Leugen, leugen, leugen!

Alsof 't verlangen, wanneer je hart onherstelbaar-dood, geen frissche bloesem-met-recht-op-leven is! Alsof 't lichaam hoofdzaak, de ziel aanhangsel! Je lichaam, je maatschappelijke verhouding, behoort aan dien of dien — hij kan z'n „droits” laten gelden — je ziel mag niet verlangen, wanneer de man iemand, die te eten, te drinken geeft, is geworden.

Gij zult niet verlangen.

Gij zult van uw beste (innerlijk) leven 'n voeten-veeg, 'n aan bijbelsche en fatsoens-voorschriften verknochte kameleon maken.

Gij zult, eenmaal levend begraven, den god der testamenten voor uw zerk, waarop zich uw middagmaal, uw kleeding, uw onderdak bevindt, van geslacht op geslacht danken.

Gij zult geen nieuwe lente in de leugens van 't dagelijksch-doen verlangen.

Gij zult uw man, onvoorwaardelijk lichamelijk toebehooren — en wanneer, door een niet geoorloofden opstand, dat wat in uw lichaam huist, wat er de lichtgevende lamp van is, dien man niet meer duldt, háát, zult gij lijdzaamheid betrachten, hem blijven toebehooren, gelijk het een huisvrouw betaamt, gelijk de eeuwige — die een man is — het wil.

Gij zult niet verlangen.

Joosten, hoe verlang ik — hoe verlang ik je te zien — te hooren — de streeling van je oogen te voelen — met je te spreken...

Maandag.

Vannacht heb 'k aan één stuk doorgeraasd, onsamenhangend, me verwarrend in 't vele dat 'k wou zeggen.

Zoo moedeloos en gebroken als in geen maanden, had 'k in den schemer liggen denken, verwenschen, zonder 'n traan. Schreien is zotternij. Menschen die pijn hebben schreien niet...

Tegen negen uur opstaan — 'k dacht dat 't later was, dat Cor me zou verrassen — stak 'k de lamp aan, liet de gordijnen neer, keek in den spiegel. 'n Geel gelaat, 'n haarwring die — romantische speling — los was gegaan. M'n heele kapotte stemming dreef 'r me toe bladzijden-van-'t-dagboek, die me interesseerden, te herlezen. Onder de lamp, met een onzinnig behagen de kleine gebeurtenissen nog ééns te zien, verslond 'k enkele fragmenten van m'n povere biecht — alsof 'k van 'n ander las. Corrie kwam thuis. 'k Zond 'r naar bed. De klok tikte, ik ademde, las, las. Toen, bij 't hooren van stappen in den tuin, nog voor de sleutel 't slot had geraakt, borg 'k de papieren in de nécessaire. Bijtjids. In de vestibule klikte z'n stok als 'n beitel-slag in den standaard — de tochtdeur kraakte — de kamerdeur werd geopend.

Frisch van de buitenlucht, met opgewekte oogen, 'n vroolijk gezicht trad-ie binnen.

„Dag, Gre,” zei-ie monter : „heb 'k woord gehouden?”

„Woord gehouden?”, herhaalde 'k, niet begrijpend. M'n gedachten waren in zulk 'n àndere richting geweest.

„'k Heb je toch beloofd vroeger thuis te komen,” sprak-ie met 'n tikje teleurstelling, omdat ik 'r zoo afwezig bijstond.

„O jà,” zei 'k lichtelijk-schrikkend : „da's lief van je.”

Om me 'n houding te geven — 'k had moeite in 't licht van de lamp te kijken, vouwde 'k 't tafelkleed, bukte naar 't buffet, om voor 't boterhammetje te dekken.

'k Voelde z'n ontstemming — als 'k 'r niet had gevoeld, zou-ie me op weg hebben geholpen.

„Je bent bijzonder attent,” verweet-ie ingehouden : „'k maak je m'n compliment.”

„Hoezoo?”, vroeg 'k, terwijl 't bloed naar m'n hersens dreunde.

„Hoezoo!”, herhaalde hij in driftiger tempo, maar zich dadelijk bedwingend, zei-ie-kalm : „hoezoo vraag je? 'k Dacht dat alles gezellig klaar zou staan, zooals elken avond — en vanavond in 't bijzonder...”

„'k Heb wat lang zitten lezen,” excuseerde 'k me.

Naast 't buffet bukkend, om de dingen die noodig waren te krijgen, onderging 'k 't ge-ren van m'n gedachten.

Daar bewoog 'k opnieuw als leugenaarster. Daar zette 'k 't souper als toegewijde huishoudster gereed. Daar droeg 'k ontschuldigingen aan, in plaats te spreken. Daar trachtte 'k m'n gezicht uit den schijn der lamp te houden. Daar ging 'k opnieuw, altijd opnieuw, in de intimiteit van 'n kamer met 'n man aan de avond-tafel zitten, om na wat happen de intimiteit van 'n slaapkamer te betreden. Daar wist 'k uit den aard van z'n woorden, door de ongemeene vrindelijkheid

van z'n doen, dat-ie me straks boven de afstootendste teederheid zou vragen.

De porceleinen bordjes glansden in 't licht. De kaasstolp lachte in 't licht. De messen vroolijkten in 't licht. 't Brood, 't schoteltje met ham donkerkleurden in 't licht. 't Nikkel peper- en zoutstel sloeg vonkjes in 't licht. De aangebroken flesch wijn stond naast 'r roode schaduw in 't licht. Hij, met de witte manchetten om de grotjes schaduw van z'n polsen, zat bij 't licht. Ik, de vrouw die zijn vrouw was, bewoog van 't buffet naar de tafel, huiselijk van gebaar in den lichtkegel, doodelijk ziek in een binnenst wezen — dat niet meetelt.

De ham, de jonge kaas, ook de wijn waarvan-ie te veel dronk, deden 'm z'n korte ongenoegelijkheid vergeten. Z'n stem werd hartelijk.

„Je hebt te ingespannen zitten lezen, oud wijf,” zei-ie me fixeierend: „je ziet 'r 'n beetje betrokken uit. Wàt heb je gelezen?

„'n Boek dat me interesseerde.”

„Welk boek?”

„Les derniers jours d'un condamné,” zei 'k haperend, omdat 't bandje in de kamer slingerde.

„Hoe kun je in godsnaam 't geduld hebben,” sprak-ie verwonderd: „'n boek dat je van buiten ken — 'k heb 'r je wel tienmaal in zien snuffelen — nòg eens op te nemen. Je moet 't wel haast kunnen reciteeren.”

„Ja,” glimlachte ik.

Met z'n mond vol hield-ie 't gesprek gaande.

„'k Heb op de soos 'n leuke mop gehoord, Gre — 'n verduiveld leuke. Ben je in de stemming?” — Ik knikte. — „Nou dan,” vertelde-ie, z'n glas nog eens

bijschenkend: „’r was eens iemand boven op ’n toren, en die wou net na beneden gaan, toen ’n krankzinnige de trap opholt. Meneer, zegt die krankzinnige: Eer ’k tot drie heb geteld, spring jij na beneden, of ik smijt je na beneden! Daar sta ’k leelijk voor, denkt de man die boven is. Ineens krijgt-ie ’n pracht van ’n inval. Amice, zegt-ie tot den krankzinnige: van ’n toren na beneden springen, is geen kunst — dat ken iedereen — ik ken iets dat niemand kent, u niet, niemand niet! Wat dan?, vraagt de krankzinnige. Ik ken, als ’k op den beganen grond sta, in één zet òp den toren wippen! Zouen we dat niet ’ns liever probeeren? De krankzinnige vliegt ’r in, loopt met den slimmen rakker de trap af, om diè tour d’adresse te zien! Is-ie goed?”

Onwillekeurig schoot ’k in den lach — hij schaterde. We schenen in de aangenaamste stemming, toen-ie vooruit naar de slaapkamer ging. Ik, den boel naruimend — ’n prétexte — hurkte in den leunstoel, zoo ellendig, zoo afgebeeld, zoo onbeschrijfelijk armoedig van lichaamsaanvoeling, dat m’n hart als in doodsschrik bonsde, toen-ie, ’t portaal boven bestampte, om te waarschuwen dat-ie uitgekleeed was, ongeduldig werd.

Nooit had ’k m’n gezicht zóo bleek in den spiegel gezien, terwijl m’n hand zich naar de kraan van ’t gaslicht bewoog. In ’t plots-tuimelend duister, had ’k moeite mezelf te dwingen de trap op te gaan.

„Wat heb jij vanavond ’n werk,” zei ie zich rekkend in ’t bed.

„’k Laat den boel liever niet staan,” antwoordde ’k lusteloos.

„Haast je dan wat,” spoorde hij aan, en de sigaar weer van ’t nachtkastje nemend, blies-ie rustige krinkels.

In de badkamer begon 'k me te ontkleeden, langzaam aan, wrokkend bij elk kledingstuk. Als 'k de strikken met weerzin ontknoopt had, lei 'k rok voor rok netjes gevouwen op 'n stoel, waarvoor 'k anders geen geduld had.

Voor 't kapspiegeltje bekeek 'k me met zulk 'n verachting, zulk 'n uitgesproken woede, dat 'k m'n oogen neersloeg.

Geen sterveling kan je zóó vernederen, zóó neerzetten, als je 't jezelf doet.

„Nou?“, riep de stem in 't bed.

„Ik kom,“ antwoordde 'k, de oogen in de oogen van 't spiegelbeeld — niet verwikkend.

De vrouw die 'k voor me zag, de vrouw met 't zorgvol gelaat, de gespannen lippen, de angstig-vergroote pupillen, de vrouw met 'r in adem stootende hals en borst, de ontkleede vrouw met 'r naakte armen — 'r leed — stond voor de zooveelste maal bereid, zich in de armen van 'n man, 'r man, 'r rechthebbende, aan 'n lichamelijke marteling over te geven.

Niet van 'n man houen — en dàt — de functie die 'n zalige opgang in mekaar dient te zijn, door den plicht, de gewoonte, 't vanzelf-sprekende, 't bij 'n ordelijk-huwelijk-behoorende, bevuild.

Wanneer 'n man kon begripen.

Wanneer 'n man de offering vermoedde.

Wanneer 'n man in je ziël las, terwijl je met weerzin z'n drift — z'n liefde — met gesloten oogen — om 'm niet te ziën — onderging... Zou-ie dan nog?

Natuurlijk.

'r Zijn bordeelen.

Doen ze niet bestiaal — met gèld 'n lichaam nemend, nièt vragend wat 't bezit-van-een-nacht vóélt?

Ik kàn hier niet kort over praten. 'k Dwaal af, ga zijpaden in. Om 't even. Ik schrijf geen verhaal. O nee. 't Blijft van 't begin tot 't eind, 'n met ruwe nagels openhouden van wonden.

Iedere keer dat 'k voor m'n éindelijk moed-vattend, wàkker-wordend Dagboek zit, heb 'k de visie van 'n huis, waarin 'k, na nieuwe idealen op de gangmat te hebben verschuierd, angstvalliger binnentree.

Den avond waarvan 'k spreek — waarvan de beschrijving niet tot een eind schijnt te komen — moet 'r iets in me gebroken òf open zijn gegaan.

Klaar van hoofd, zoo helder alsof 'k pas wakker was geworden, keerde 'k me brusk van den spiegel, toen-ie voor de derde maal, nu beslist-ongeduldig, riep of 'k kwam.

Met steenkoude voeten, nerveus, aarzelend, liep 'k in 't donker — 't licht van de badkamer had 'k uitgedraaid — over 't zeil, bleef dicht bij 't bed staan.

't Vurig puntje van de sigaar, die-ie nog in z'n hand hield — ouwe gewoonte als-ie zich aangenaam voelde — was 't eenig-waarneembare.

„Als je nog langer getreuzeld had,” zei-ie, bedekt uit z'n humeur, omdat man en vrouw op zóó'n oogenblik geen kwestie mogen hebben: „was 'k ingemaft. Hoe is 't godsmogelijk zooveel toilet te maken terwijl geen sterveling je ziet! 'k Heb je plekje warm gehouen...”

„Ben je erg boos?” vroeg 'k, m'n stem dempend, nog altijd in vrees: „als 'k liever slapen ga? 'k Heb je an tafel gezegd, dat 'k me niet erg prettig voel.”

De roode lichting der sigaar boog in 'n driftigen zwaai naar 't nachtkastje — de stalen veeren van 't

matras piepten onder z'n ruk om op te zitten. Toen sprak-ie nog schijnbaar rustig:

„Laat je uitlachen, Gre! Nou weer inééns niet in orde? En daarnet nog zoo'n vroolijk gezicht, toen 'k die mop vertelde! Een, twee, drie, in bed! Dan zul je je wel prèttiger voelen!”

M'n vuisten om z'n grove toespeling ballend, bleef 'k onoprecht bazelen.

't Is moeilijk eerlijk te zijn.

„Heusch, Eduard,” zei 'k op 't voeteneind neerzettend: „je doet me 'n groot genoegen, door 't nou niet, nou niet te willen. Ik voel me nerveus. Ik weet zelf niet wat me scheelt. Ik ben slap en ellendig...”

„Wel allemachtig!” barstte z'n stem los, en z'n bovenlijf schokte zoo nijdig in 't kussen terug, dat 't lit-jumeau 'r van kraakte. Meer zei-ie niet.

In 't drukkend vijandig donker, greep z'n hand de sigaar weer en aan 't wrokkend gebeits van 't vuur, kon 'k zien hoe driftig-ie zoog.

Bang voor de woede van z'n woorden en verwijtingen, die 'k voorvoelde, stond 'k onhoorbaar op, om in de andere helft van 't bed te stappen.

Nog voor 'k twee passen had gedaan, kreeg-ie 'n lachbui, die me sterker beangstigde dan z'n kwaadaardigheid 't had gekund.

Ineens bonsde-ie 't bed uit, greep me in z'n armen, tilde me van den grond, en 'r 'n grap van makend, telkens tusschen z'n woorden door lachend, riep-ie in stoeiing:

„'k Geloof 'r geen sikkepit van! Dan maar 'n schaking! Die wiederspenstige Zähmung! 't Recht van den sterkste! Hahaha! 'k Zal 'ns 'n àndere methode toepassen! Hahaha!

De Sabijnsche maagdenroof! Hahaha! Doe jij 'r wat tegen! Hahaha!..."

Met 'n zachten smak viel 'k op 't bed, maar nog vóór z'n lippen m'n mond hadden aangeraakt, gestriemd door z'n ruwheid, z'n hinderlijke vroolijkheid — bij de avondboterham had 'k me al over z'n luidruchtigheid verwonderd — societeit-stemming — nu óók driftig, omdat-ie met geweld wou, wat ik wou ontwijken, duwde 'k 'm terug, en alsof dat gebaar niet genoeg zei, sprak 'k heftig:

„Nee — 'k wil niet — 'k wil niet — da's toch duidelijk!”

„Zoo,” zei-ie bedwongen: „waarom niet?”

„Dat hèb 'k je al gezeid.”

„Wát heb je me gezeid?” vroeg-ie bot.

„Dat 'k niet goed in orde ben. Dat moest je respecteren — niet zoo ungentlemanlike tekeer gaan.”

Verwoed, doldriftig, greep-ie den lucifers-standaard, streek tweemaal mis tot 't vlammetje z'n hand door-roodde, opnieuw doofde.

'n Oogenblik later rammelde de gaskroon aan de kettingen, overplaste ons 't licht.

De handen om de knieën slaand, zat 'k onbewogen op de peluw, terwijl z'n dreigende oogen niet van me af waren. Nu ging 't komen. Met 'n blanke onverschilligheid wist 'k dat 'k zonder verdere uitvluchten, antwoorden zou. Toch, halfheid van 'n vrouw, voelde 'k nog iets dat op meelijden leek.

„'t Moet voor eens en voor altijd uit zijn,” sprak-ie snijdend, en z'n hand die in stupiede boosheid den lucifers-standaard in 'n hoek had gesmeten, dat de lucifers tegen 't behang regenden, bemokerde 't eikenhout van 't bed.

„Goed,” zei 'k.

„Denk je,” raasde-ie hartstochtelijk — toch bedwongen door de nabijheid van 't meisje dat boven sliep: „denk je dat 'k me nòg langer op die krankzinnige manier laat behandelen? Waarom heb jij de laatste maanden, 't zijn 'r haast drie, telkens 'n andere leugen bij de hand? Waarom doe je alsof je vies van me ben? Leg 'k je iets in den weg, jij met je gezicht waarvan geen spier vertrekt, met je humeur dat goed is om 'n man 't water in te jagen! Waarom zoek je nou weer 'n nieuwe uitvlucht, terwijl ik toch vanmiddag als 'n kalf na je toe ben gekomen! — Waarom? — Versta je niet? — Waarom, waarom?”

't Hoofd gebogen, gehinderd door 't scherpe licht der gloeikous, zei 'k alleen:

„De meid hoeft 't niet te hooren.”

„'k Heb je lessen niet noodig,” zei-ie luider, om z'n superioriteit te toonen: „'k vraag wáárom? Wáárom! Denk je dat 'k blind ben? 'k Zie al láng, langer dan jij 't in de gaten heb, langer dan je lief is...”

„... Wàt zie je?”, viel 'k 'm schrikkend in de rede.

„Je — je —,” hakkelde-ie, maar z'n vertoorndheid niet meester, flapte-ie 'r in één zet uit: „...je bezopen doen met Joosten, je als 'n poes zoo lievig aaien als Joosten in de buurt is, je lachen met Joosten, je...”

„... Bah!”, interrompeerde 'k met diepen weerzin, toch trillend, omdat-ie dien naam zoo plomp bij de dégoutante bedscène, in m'n gezicht smeed: „bah — heb je dáárom tweemaal van 'm geleend?”

In m'n geprikkeldheid, den lust om kwetsende dingen te zeggen — de zotte gemeenheid van elk driftig dispuut — had 'k 'm zoo venijnig geraakt, zoo uitgezocht

en wreed, dat 'k bang werd van z'n krijtwit gezicht, waarin nauwlijks de oogen opleefden.

't Scheen zoo erg te zijn aangekomen, dat z'n verwoedheid, z'n verbolgenheid over m'n weigering, zonder overgang uitgeput was.

„'t Is wel,” antwoordde-ie na 'n zwijgen: „goeien nacht.”

Z'n hand had de gaskraan al beet, toen 'k, vastbesloten, door de obsessie van dien nacht gedréven gejaagd den knoop door te hakken, zùlke afschuwelijke scènes voor de toekomst te vermijden, 'm tegenhield.

„Laat 't licht nog even op. Je heb me vier-, vijfmaal gevraagd waarom, waarom. Als je niet opstuift, wil 'k je voor den eersten tijd 't antwoord geven...”

„... Dank je,” zei-ie vinnig: „je heb me genóég gezegd. 'k Kan 't 'r voor vannacht mee stellen.”

De kamer verdween in 't plotse duister — de andere helft van 't lit-jumeau gromde onder den val van z'n lichaam.

In m'n gehurkte houding verstard, de handen als klampen onder de knie-schijven, praatte 'k voor me uit, den man toe-sprekend, dien 'k in z'n verlangen, z'n omarming, door m'n — kuren gestoord had.

Misschien had 'k in 't volle licht, bij de bespieding van z'n oogen niet diè vrijmoedigheid gevonden.

Slaan zou-ie niet.

„Men dwingt 'n vrouw niet — ook niet z'n eigen, Eduard. — Zooveel fijngevoeligheid heeft toch haast iedereen — zou 'k denken. 't Was beter geweest, als 'k je — vanmiddag in de vestibule of aan tafel — ruiterlijk geantwoord, dadelijk geweigerd had. Den

laatstén tìjd hêb 'k uitvluchten gezocht. Da's waar. Dat zeg 'k eerlijk. Ik wóú niet meer bij je — wóú niet meer. Toen je me voor twee maanden lachend dwong, letterlijk dwong, heb 'k in bed moeite gehad — 't niet uit te schreeuwen, zóó als 't me tegenstond, zóó als 'k me als 'n dier behandeld voelde. Van m'n hijgen, m'n volle oogen heb je in 't donker niets gemerkt, zoo min als je weken lang bij klaarlichten dag — bij klaarlichten dag, nièt in 't donker — iets, iets, van wat 'r in me omging voelde, zag, begreep. Als 'n vrouw niet langer van 'n man houdt — wat ik hóúen noem — en 'r man 'r 's nachts toch wil, tòch in datzelfde donker waarin we nou als onverzoenlijke vijanden zitten, dan heeft ze oogenblikken van zoo'n diepe verachting voor zichzelf en vooral voor 'r màn, dat als ze 'n uitweg wist, 'n uitweg..."

'n Bruute vloek coupeerde m'n overdwaze biecht. Opdriftigend in 't bed, zoo dicht bij me dat 'k de vlam van z'n adem voelde, schreeuwde-ie bijna:

„... Ben je klaar? Mot 'k je waanzinnig geleuter nòg langer aanhooren? Drijf me tot geen uiterste, gekkin die 'r man de vlegelachtigste dingen durft zeggen! 'r Is 'n grens voor me geduld! Pas op! Pas op!"...

Waarschijnlijk dreigde-ie. Z'n heele woede, in antwoord op wat 'k begon te zeggen, z'n verbolgen stem, 't kort gekreuk van 't nachthemd, alsof-ie 'n arm hief, duiden 't aan.

„Neem je in acht," maande 'k met de oogleden knipperend:... „als dàt je argumenten worden, dàt je houding in 'n gevoelszaak, loop 'k 't huis uit — op slag. Je hand opheffen — 't ontbrak 'r aan"...

„Dat doe 'k niet — dat fantaseer je!", praatte-ie,

zich achter 't kamerduister verschuilend — gezien had 'k natuurlijk niets — „maar àls 'k 't dee, zou niemand aan wien je de finesses zou dúrven vertellen — doe dat 'ns! me ongelijk geven! Eerst 'n man weigeren waarop elk getrouwd, fatsoenlijk man recht heeft — 'm midden in z'n opwindning op de geraffineerdste manier afstooten — als-ie maanden voor leugens gevestigd heeft — en 'm dan de onzinnigste enormiteiten voor leggen bazelen — jij had 'n ander moeten treffen — geëxalteerd schepsel! Voor mijn part loop je 't huis uit — hoe eer hoe liever. Je hangt me al lang de keel uit...”

Bot stompte-ie in 't kussen terug. Ik bewoog niet. Emotie is 'n zonderling ding. Nog geen vijf minuten geleden had-ie excessief gedaan — nou lag-ie te verwenschen. 'k Ging 'r niet op in. Wat had je 'r an, 'm op z'n inconsequentie van-man-in-drift te wijzen? Wie van ons twee werd met 'n twistgesprek op dat plan van scherpe verwijting gebaat? 'n Oogenblik dacht 'k 'r aan, 't dek over me heen te trekken, in ouwe moedeloosheid 't donker van den nacht te hervinden. Maar 'n hardnekkige beslotenheid, 'n zenuw-wakkere zekerheid hitsten me op. 't Moest. Als 'k 't nù niet deed, zou 'k nooit meer den durf hebben.

„Scheld, schimp zooveel je wil,” sprak 'k gejaagd: „denk 'r van wát je wil, maar laat me voortaan me rust. Ik hóú niet meer van je. Ik draai 'r niet verder om. En omdat 'k niet meer van je hou, wil 'k dat niet meer”...

„Wil ik jou wat zeggen — jij ben stapel,” zei-ie grof: „ik ga slapen.”

„Dat 's goed,” praatte 'k voort: „als 't maar bij

de afspraak blijft. Ik wil weer respect voor mezelf krijgen" ...

„Zonder rillerige nonsens voor 'n ander in je kop!”, viel-ie nog eens verwoed uit: „zou je er niet zoo overspannen op los zwetsen!”

„Ik ben niet overspannen.”

„Dat ben je wel. En hoe!”

„En als 'k 't ben?”

„'n Vrouw van bij de veertig, die verliefderig doet, bah!”

„Je had eerder 't recht bah te roepen, als 'k je bedroog — voorloog.”

„Je liegt dan toch van Joosten!”

„Dat doe 'k niet” ...

„Dus — dus — met andere woorden — je heb de ongehoorde zothed je eigen man te vertellen dat je op 'n ànder verliefd ben?”

„'k Zou die zothed hebben, als 'k niet in 'n impasse, waaruit toch geen uitweg is, vast was geraakt,” zei 'k dof en met gloeiende oogen: „wáárom zou je zoo iets niet mogen zeggen? Waarom niet? Als 'k ònafankelijk was, zou 'k 't dan niet doen? Sta je als man en vrouw eerlijker tegenover mekaar — en fatsoenlijker — en gelukkiger — en met meer evenwicht — als je over je gevoel heen liegt? Jij kan me toch niet dwingen, nièt van 'n ander te houden? Je heb 't toch niet eens in je macht gehad, me voor jou te bewaren? Wat wil je dan? Wat verlang je dan? Moet je dan eerst over-spelig worden, om 't je man duidelijk te maken, dat 'r 'n breuk is? 'n Breuk van binnen... Wor nou wéér niet opvliegend — jij kan jezelf toch niet zóó bedriegen, dat je zonder aarzeling gelooft 't niet buiten me te kunnen stellen? Misschien ben 'k ziek — opgewonden —

geëxalteerd — laat 't me dan met mezelf uitvechten. Je weet wel dat de meeste getrouwde paren nóóit praten, nooit héélemaal praten, dat ze telkens weer in 'n afschuwelijke gewoonte bij mekaar kruipen, dat ze de vreugde — die jij daarnet wou — dat ze die vreugde, als alles dood is, met d'r verstand levend houden. 'r Is toch iets ànders dan 'n lichamelijke behoefte, — jij zèlf heb 'r méér dan eens dien naam aan gegeven — iets dat wij allebei missen. Ik voel voor 'n ander — onverschillig voor wien — 't doet 'r niet toe — 'k dènk aan dien ander. Dat kun je niet uit me trappen. En voor dien ander hoef je niet bang te zijn. Je wordt niet gecompromitteerd. Niet bedrogen. Niet belogen. Als je me zegt: 't is goed — laten we van mekaar gaan — laten we scheiden, dan heb je gelijk, zal 'k probeeren m'n eigen kost te verdienen — al weet 'k niet hoe — dà's bijzaak! En als je 't nièt wil, wat 't verstandigste is, omdat je tòch 'n huishoudster noodig heb — voor mij 'n ander — ben 'k den laatsten tijd iets anders voor je geweest? — verg dan geen vertoon van genegenheid, dat 'r op 't oogenblik niet is. Denk daar over — Eduard. Is 't zóó mal, dat 'n vrouw ophoudt 'r man te beliegen?"

'k Dacht dat hij op zijn beurt zou los komen, dat-ie ruw of verstandig iets zou antwoorden. Geen woord. Geen geadem.

'n Sarrend zwijgen in 't niets verradend donker.

Verfijnder kon-ie niet vernederen. Geen antwoord waard...

De vingers koortsig wringend wachtte 'k.

Benee in de gang sloeg de klok twaalf roodspettende slagen.

„Zeg je nièts?“, vroeg 'k nog 'ns.

Hij hield z'n mond, schijnbaar eindeloos.

„Zooals je wil,“ zei 'k: „je weet hoe ik 'r over denk — goeien nacht.“

Eerst nu, bruit van manne-zekerheid, met 'n halven geeuw die voor onverschilligheid moest doorgaan, zei-ie kort:

„Me compliment. 't Is prachtig geweest. Je mag 't morgen nog 'ns overdoen. Voor zùlke zotteklap heb ik geen kop. Je moet 's avonds wat minder in de „Derniers jours d'un condamné“ lezen — en Jansen laten komen. Bonsoir. Ik ben 'n idioot en jij 'n toetje. Als je 'n wissel was, zou 'k je endosseeren — zonder protest, an je vrind Joosten. Bonsoir.“

„Is dat al je ernst?“, vroeg 'k achteroverleunend — nu 'k 't 'r uitgefapt had, krampte 'r zulk 'n ontspanning in m'n hersens, dat 't tot in m'n achterhoofd klopte — 'k moeite had de lippen te bewegen.

„Goddank ja,“ geeuwde-ie: „bonsoir — huishoudster.“

Den heelen nacht bleef 'k met m'n uitgeputheid worstelend, wakker.

Toen-ie opstond, trok 'k de dekens over me heen, om 'm niet te zien, niet gezien te worden.

Eerst tegen etenstijd kleedde 'k me lusteloos, kwam met zware wallen onder de oogen aan tafel, voorbereid op een dier gezellige diners, zonder 'n woord.

Hij, opgewekt door z'n bitter en door te vermoeden dingen, keek me ongerust aan.

„Ben je pas opgestaan?“

„Ja,“ antwoordde 'k stug.

„Je ziet 'r belabberd uit.“

„'t Zal wel overgaan.”

„Wil ik de meid bedienen?”

„Merci. Laat mij 't maar doen.”

„Voel je nou zelf niet, Gre — hoe, om 't zacht uit te drukken — hoe je je vannacht als 'n schaap heb angesteld? Hoe kwam je zoo — zoo méér dan zonderling — zoo aufgeregt?”

„'k Heb gezegd wat 'k dacht,” zei 'k zoo kalm alsof we over 't weer babbelden.

„Gre,” praatte-ie in den toon van 'n man die 'n nerveuze vrouw wil ontzien: „neem 'n raad an — laat 't uit zijn. Je drijft je nukjes en invalletjes 'n weinig te ver. — Dat van vannacht permitteer 'k me te vergeten — 't eene oor in 't andere uit — maak 'r geen vervolgstukken an. Asjeblief nièt. Ik ben de verstandigste. Hou je op 't moment nièt van me — ook goed. 't Komt in orde. Jullie vrouwen denken altijd dat 'n andere man beter voor z'n vrouw is...”

'k Zei niets. Tegen dié wanhopige houding 't gebeurde aan 'n stemming, 'n prikkelbaarheid, 'n gril toe te schrijven, hielp geen verweer. Elke fijnere voeling scheen 'm vreemd te blijven.

„Zou je geen lust hebben 'r 'ns tusschen uit te trekken?”, vroeg-ie: „voor 'n verzetje?”

„Welnee.”

„Je bent overstuur.”

„Neem niet zoo'n boel notitie van me.”

„Heb je nou heelemaal geen spijt over de nonsens die je gedebiteerd heb?”

„'t Was èrnst,” zei 'k 'm aankijkend.

„Jawel,” knikte-ie aller-hatelijkst glimlachend.

't Bloed schoot me naar 't hoofd. Z'n kalme manier

van praten en sussen, z'n doen alsof-ie 'n lastig kind gelijk gaf, z'n meegaandheid zouden ieder woest hebben gemaakt — stel 'k me voor.

„'k Geef je de verzekering,” zei 'k ongewoonheftig: „dat 'k precies weet, woord voor woord, wat 'k je vannacht heb gezegd — 'k hóú me 'r aan.”

„Uitstekend,” suste-ie, toch moeite doend zich te bedwingen: „zooals je wil. Ik zal je met geen vinger anraken”...

„Daar zal 'k je dankbaar voor zijn.”

„Als je maar onthoudt, dat alleen jij de verantwoordelijkheid draagt,” zei-ie scherper.

„Dat spreekt vanzelf.”

„Je jáágt me met jouw excentrieke manieren naar andere vrouwen.”

„Dat spreekt vanzelf.”

„'t Loopt de spuigaten uit. 'k Neem m'n volle vrijheid, m'n absolute vrijheid — begrepen?”

„Dat spreekt vanzelf.”

Driemaal had 'k 't zelfde geantwoord, te moe om veel te praten. Hij nam 't als 'n bespotting op. Driftig bedreunde z'n vuist de tafel.

„En als ik jóu op 't minste, 't geringste betrap — met — met — met je weet wie — gebeurt 'r 'n ongeluk!”

'k Moet 'm bijzonder, met oogen zonder 'n aarzeling, hebben angekeken — hij sloeg de zijne 't eerst neer, mal-druk z'n bord bewerkend om zich te sauveeren. Hij me betrappen. Op wat? Had 'k 'm in m'n ònbegrepen biecht niet àlles gezegd? Kon 'r meer?

Wat zijn ze droevig-arm.

Wat hebben ze 'n gevoels-argumenten. Ze — hij.

Zè over één kam scheren, mag niet, kan niet.

'r Móéten mannen, echte mannen zijn, die mee begrijpen, mee aanvaarden, mee doorzien, dat 'n huwelijk uit is, onherroepelijk opgelost, wanneer je mekaar als vreemden zoo onverschillig ben geworden.

Je blijft verbonden, omdat 't niet anders kan — de man voor z'n naam — de vrouw voor 'r bestaan.

Innerlijk ben je vrij, onaantastbaar vrij, herwin je de achting voor jezelf.

In 'n ziels-situatie als de mijne, tòch 'n stuitende plicht te vervullen, 'n huwelijks-plicht — gedrochtelijke rhetorica! — is 'n schennis, 'n hoon — 'n dierlijkheid.

's Nachts ontucht — 's morgens 'n liefdeloos, wrokkig samenzitten aan 'n ontbijt, met nauwlijks de poging over 'n onbehagelijke nuchterheid heen te raken. Nee. Nooit meer.

Na 't laatst tafelgesprek, is-ie over zessen thuisgekomen.

De ochtend-schemer was 'r.

Op z'n kousen, bang voor de meid, heeft-ie de trap beslopen. En op de slaapkamer had-ie moeiteniet teneuriën.

Troost is te koop.

Ik zal 'm verraden noch verwijten.

Als de toestanden zoo zijn, dat menschen gekoppeld móéten blijven, dat 'n vrouw 'r „decadente” ideeën op na houdt, 'r beloften van 't stadhuis breekt — màg de man 'n remplaçante zoeken.

Ze zijn 'r bij duizenden — we weten 't.

Duizenden — met minder scrupules.

Duizenden, die niet te eten hebben.

Duizenden, murw-geknauwd.

Duizenden, koopbaar materiaal, roerend goed, voor

getrouwen, ongetrouwen, die met 'n levend lichaam — 'n lichaam — tevreden zijn, geen diepere genegenheid verlangen, bedroomen.

'k Wóú dat 'k bidden kon — heerlijk-overgegeven...

Ik, de eerlijk-beleden schuld-van-m'n-gedachten, van m'n innigst bestaan.

Hij, de schuld-van-z'n-lichaam.

Wàt is overspel?

't Ernstigste, bezwarendste — 't gedwongen bedspel van twee getrouwen.

Wat afstoot op de volledige, blijde overgave.

Gehuwd, niet gehuwd, om 't even, is 'ruitsluitend overspel bij moreelen dwang — èrger: als man òf vrouw in mekaar's armen liggen — met 't beeld van 'n ander achter de gesloten oogleden.

Dat is het tragisch Overspel der doode, kunstmatig-aangehouden huwelijken.

„Gij zult niet echtbreken.”

Wáár begint de breuk?

„Gij zult niet begeeren uws naasten vrouw... noch iets anders dat uwen naasten toebehoort.”

Wièn behoort m'n innerlijk leven? Toch alleen denk 'k, den man, die van dat innerlijk mèt mijn wil bezit heeft genomen?

Kan 't 'm anders toe-behooren?

Of maakt de wormstekige, bedriegelijke eerwaardigheid van 'n gebod, van ons vrouwen 'n Bezit-zonder-lévende-ziel?

't Is om te snikken van 't lachen, te schreeuwen van razende potsierlijkheid, te hijgen van bevenden jammer, dat ik — ik — m'n man toe-behoor.

In de eerste, onbewuste huwelijksjaren schijn 'k 'm toe-behoord te hebben.

Zondag.

In geen weken 'n woord geschreven.

Drie dagen is-ie de stad uit geweest.

Gisteravond thuisgekomen, kort voor 't middageten.

Alsof 'r niets tusschen ons was voorgevallen, zei-ie langs z'n neus weg, dat-ie bij de Joostens 'n bezoek had gebracht, dat ze 't best maakten — dat-ie, de eerste aangename!! tijding sinds lang, 't geleende geld van de eerste en tweede keer, terug had gegeven.

„Dat doet me genoegen,” zei 'k dankbaar.

„Je moet wèl de complimenten hebben — van allebei,” praatte-ie droog: „'k moest 't vóóral niet vergeten.”

Z'n quasi-grappigheid, zoo onkiesch na de scènes, deed me niets.

't Leven is geen schakel van dézélfde stemmingen — 'n stemming geen roes.

We dineerden als welwillende kameraads. We zaten zonder eenige vervreemding of nuance van vervreemding tegenover mekaar. Ja, 'r ontstond eenige intimiteit, toen-ie met aanzwellende vertrouwelijkheid van z'n laatste gelukkige speculaties vertelde, hoe de markt zich niet alleen had geredresseerd, maar hoe-ie door 'n nekbrekenden toer, in tabak en nog eens tabak, over de vijftien mille — met gokken — had binnen gesleept.

„Dat's buitengewoon,” knikte 'k tevreden — zijn

brood was 't mijne — zijn welvaren 't mijne. Met m'n oorknoppen, m'n trouwring, zou 'k den eersten tijd wel geen bokkesprongen hoeven te maken — als tóén.

„Gelukkig in 't spel — ongelukkig in de liefde,” geestigde-ie z'n bord toe.

„Als jij zoo continueert,” vervolgde-ie in denzelfden schamperen toon van spot en voor-de-mal-houderij: „zal 'k me als 'n heer-op-kamers gaan voelen. Enfin, je prends mon bien où je le trouve. Wil je gelooven, dat terwijl 'k in den coupé zat, 'k smakelijk heb gelachen. Onze verhouding is 'n klùcht — 'n prachtig gegeven voor 't tooneel. 'n Vrouw die 'r man aanmoedigt, om bij andere vrouwtjes... Hahaha!”

„Zou je niet op diè manier willen voortgaan?”, vroeg 'k.

„Waarom niet?”, sprak-ie gemoedelijk: „pràten zul je me toch wel willen toestaan? In den coupé dacht 'k 'r an, dat als in àlle huwelijken zulke hoog-komische intermezzo's voorvielen, zulke kuische besluipingen van man of vrouw, bij de een of andere verliefderigheid van 'n paar weken, de wereld 'n cancanneerend dolhuis zou worden. 't Leven is gezond, type.”

„Wil je nog wat andijvie?”, vroeg 'k, 'r niet op ingaand.

„Alsjeblief wat andijvie,” lachte hij: „Gesteld dat àlle mannen zoo'n fumisterie van de vrouw zoo gezellig als ik zouden opnemen, wat zou 'r dan van 't huwelijk worden, type?”

„'n Huwelijk als dat van òns,” zei 'k onwillig — besloten 't vroeger gesprek niet op te rakelen — „kun je maar voor 'n kwart met andere huwelijken gelijkstellen”...

„'k Ben nieuwsgierig,” viel-ie me vroolijk in de rede —

't kwellende van niet au sérieux genomen te worden! — :
 „'k ben bijzonder nieuwsgierig te hooren waarin 't
 driekwart, dat àndere huwelijken vóór hebben, bestaat.”

„In genegenheid...”, begon 'k.

„Jawel, jawel!”, interrumppeerde-ie: „dàt deuntje heb
 'k me in me ooren geknoopt.”

„In genegenheid — en 'n kind — kinderen,” zei 'k
 zacht, bang voor 'n nieuwe geestigheid.

Hij antwoordde niet — tot m'n verbazing.

In die stilte ruimde Cor voor 't nagerecht.

'n Kind.

'n Kind — zelfs in je droom benader je 't geluk
 niet...

Dinsdag.

Denk 'k aan Joosten?

'k Weet 't niet.

Soms ben 'k 'm kwijt, moet 'k me geweld aandoen z'n gezicht héélemaal voor me te zien. Z'n baard weet 'k altijd en den stand van z'n jukken.

'r Valt niet over te schrijven...

Van 't zwoele uur van den eenen dag — in de eene week — lijkt 'n dorre, troosteloze golving naar 'n onmetelijke leegte te dalen, alsof alles je vingers ontglipt — en ondulbaar-heftig, ondulbaar-pijnigend, ondulbaar-van-melancholie, her-golft 't 'n ander uur — van 'n ànderen dag — van 'n àndere week in je op.

In m'n verlovings-tijd heb 'k dàt niet gekend.

Als 'k m'n hoofd in m'n handen druk, met wilskracht de herinneringen van lang-geleden jaren, de jaren dat 'k me verliefd gelóófde, tracht terug te vinden, wil 't niet uit m'n gevoel, niet uit m'n gedachten, dat jònge menschen niet weten, niet weten kunnen, niet in staat zijn te benaderen — wat liefde is.

Eerst de verzadigden-van-leven, de in rijpheid volgroeiden, de klaar-wakker gewordenen, de uit hun zinnelijkheid bezonkenen, schijnen voor 't waarlijke ontvankelijk.

Jonge menschen zien den knòp, geen bloem.

Nee, in mìn jeugd heb 'k dàt niet gekend.

In mijn jeugd heb 'k dat niet kùnnen kennen.

Zou, waar alles om je heen, alles zonder één uitsondering, met de jaren gaver wordt, dieper-van-zin, breeder, nobeler — alles geleidelijk 'n toppunt bereikt — zou daar de machtigste aandoening, de onstuimigste, liefste bewogenheid van 'n mensch, zich in onrijpen leeftijd als voldragen vrucht openbaren?

Ironie.

Donderdag.

Gister na 't eten — 'n verrassing.

Zoo toen we klaar waren, kwam 'n victoria op gummi-banden voor.

„Ga je op reis?“, vroeg 'k — aan tafel had-ie 'r geen woord over gerept.

„Nee,“ zei-ie onbegrijpelijk vriendelijk: „je zag 'r vanmorgen zoo wit en beroerd uit, dat 'k den inval kreeg — als je 'r niks tegen heb — om 'n uurtje met je te toeren. Heeft de huishoudster 'r wat op te zeggen?“

„Dank je,“ weigerde 'k.

„Laat me asjeblijft geen gek figuur slaan,“ zei-ie beslist: „'k heb de meid, vlak voor 't diner gewaar-schuwde dat we gaan rijden — ze heeft, om je 'n surprise te bezorgen, je goed klaar gelegd — den koetsier heb 'k speciaal gummi-banden voor jóú gevraagd. Moet 'k in me zielig eentje?“

„'k Ga liever niet,“ praatte 'k zwak — benepen door 't komediespel en z'n onaangename hartelijkheid.

Zonder van m'n tegenstribbelen nota te nemen, schelde-ie Cor, die m'n mantel en boa binnenbracht, me glimlacherig hielp.

„Wil je 'n deken om je voeten?“, bleef-ie voort-hartelijken.

„Nee,“ zei 'k willoos.

We reden. 'n Avond om te adoreeren — geur van

denneboomen — aandreigende, vervloeiende stammen —
sterren — sterren — sterren — sterren-oneindigheid...

Hoe verklaar je 't, dacht 'k, terwijl hij naast me dampte, dat je nooit 'n onreine, nooit 'n leelijke overdenking kàn hebben, als je bij dag of bij avond de hemel-ruimte bedroomt...

„Mag 'k je hand nemen?“, vroeg-ie.

„Waarom niet?“, zei 'k, weg in de glanzing omhoog.

Mijn glacee rustte in z'n twee handen. 'k Protesteerde zelfs niet toen-ie deed of-ie 'r streelde.

„Zit je niet op de tocht?“

„Heelemaal niet.“

„Knapt 't je op?“

„'t Is heerlijk,“ fluisterde 'k. 'n Traag-aandauwende weemoed, zacht-smartlijk, toch als 'n foltering zoo drukkend, woog uit de blaren, den nacht, de vluchtende sterren.

't Oogenblik van je dood te kunnen kièzen...

Z'n stem hield me in de werkelijkheid.

„Ben 'k óóit wat je slècht kan noemen voor je geweest, Gre? Ooit? Heb je me iets te verwijten?“

„Nee.“

„Wor dan weer 'n beetje jezelf. Je ben ziek van overspanning. 'k Had meelij met je vanmiddag. Ik heb nou al 'n paar maal gekke dingen gedaan — met 'n dronken kop — om de beroerdheid met jóu. Nuchter heb 'k 'r spijt van — want in den grond ben je 'n best wijf met malle invallen. Wil je me — vergiffenis schenken?“

„Voor wat?“

„Voor — voor m'n geboemel — je begrijpt me

wel — m'n geboemel van den laatsten tijd na je allerliefste verklaring — m'n loopen naar..."

„...Andere vrouwen,” vulde ik aan.

„Juist,” knikte-ie: „als je weer goed op me wordt — als je door den zuren appel van je éigen man heenbijt — ben 'k bang, dat je m'n escapades niet zal vergeven”...

„Aan diè denk 'k niet”...

„Denk je daar nièt aan?”

„Nee,” zei 'k gedrukt: „waarom zou 'k je nóú kwalijk nemen — nóú, als getrouwde vrouw, die 't uitlokte — wat niet in m'n gedachten bestond je kwalijk te nemen, toen je van je vroeger leven vertelde — in den engagementstijd?”

„Meen je dat waarachtig?”, vroeg-ie met 'n toon van gebluftheid.

„Volkomen.”

„Dus, als je morgen, overmorgen, over 'n jaar — 't doet 'r niet toe wanneer — je saut périlleux van vandaag — al trek je je hand terug: 'k zeg 't zoo als 'k 't meen — je saut périlleux net zoo smakelijk uitlacht, als ik 't doe — dan kik je niet over m'n uitstapjes, m'n huwelijken-van-één-nacht, m'n bezoeken aan...”

„Als — als 'k óóit over die saut périlleux heenraak, telt dàt niet mee — nièt mee.”

„Och kom!”...

„Als meisje heb 'k je genomen — waarom zou 'k als getrouwde vrouw méér bezwaren hebben? Met hoeveel vrouwen had je niet voor 't engagement geleefd? Denk eens na — wat is 't verschil?”

„Feitelijk geen,” zei-ie, achteruit leunend.

Bijna geruischloos bewoog de victoria door de stilte van 't Bosch. De lantaarns beschenen de struiken als wapperende toortsen, fantastisch van speling, de blaren bezilverend, de zware boomstammen uit hun dommelingsrukkend. Soms, de oogen schuw tegen 't licht, wandelden paren voorbij, de vingers verstrengeld, de armen om mekaar's middel, de gelaten anders, veranderd-van-leven door den plotsen lantaarnschijn. De reuze-schaduw van den koetsier, wijd-uitplassend, sloeg 'n dreiging tot in den wolkschemer.

„Wil je gelooven,” zei Eduard ineens, gedempter pratend: „dat 'k door al je nonsens, je onbegrijpelijk tegenstribbelen — meer dan vroeger van je hou.”

„Uitstekend,” antwoordde 'k koel: „als je de afspraak maar respecteert.”

„En als 'k 't nièt doe?”, vroeg-ie, even driftig.

„Je doet 't,” praatte 'k mat: „we zijn in geen tijd zoo vrindschappelijk samen geweest, als de laatste week. Vin je 't niet aangener dat 't zoo blijft?”

„Dus,” zei-ie in stijging van ontstemming: „dus — de vertooning gaat in een stuk door?”

„Je heb me toch niet mee uit rijden genomen,” matigde 'k 'm: „om achter den rug van 'n luisterenden koetsier over dät te kibbelen?”

„Gre,” zei-ie met bedwongen hartstocht: „'t is m'n láátste aanloop geweest. M'n laat thuiskomen, m'n uitblijven, m'n dagen op sjouw — 't was voor de grootste helft komedie, bangmakerij, 'n probeeren je tot inkeer te brengen! — 'k Geef je m'n woord, m'n woord van eer, dat als jij je bespottelijke sentimentaliteit à tort et à travers, tegen alle gezonde redeneering in doordrijft, dat 't bij mij dan ook ernst wordt — zonder consideratie.”

Machteloos leunde 'k achterover, 't hoofd op de ingeslagen kap van 't rijtuig, enkel 't warrelend gegolf der sterren ziend. Dat-ie nou nõg eens begon. Dat-ie geduldig aanhield. Dat-ie 'n vrouw wóú, die 'm niet 'n stemming, niet in voorbijgaande ontroering, had afgestooten. Dat je weer èn kalm èn zonder drift 't gestorven-zijn van je genegenheid moest herhalen — in de rust van 't Bosch, waar de weemoed uit alles aan scheen te sluipen.

„Als je,” sprak 'k dronken door 't vluchten, 't jagen, 't ijlen der sterren, gelijk met 'n diepe walging voor de dingen die 'k zei: „als je dan wil — wil bij 'n vrouw die niet van jou — die van 'n ander houdt — misschien ook niet van 'n ander — maar in elk geval nièt van jou — doe 't dan — wanneer je wil — vanacht — morgennacht 'k ben de eenige niet — 'k ben beu — beu van m'n tegenstand”...

„Denk je,” zei-ie driftig-fluisterend: „dat 'k op diè manier...? Je ben toch geen publieke vrouw, die 'k betaal?”

„Juist dáárom,” hijgde 'k, m'n oogen sluitend, duizelig door 't spel van sterren en takken.

„Nou kun je op je knieën voor me kruipen, eer ik je dat óoit weer vraag, idioot!”, snauwde-ie ingehouden voor den man op den bok, die stram de zweep hield gestrekt.

De victoria schommelde. M'n koud-vochtige oogen keken opnieuw naar 't wilde gedraaf der blauwe, tintelwitte, vonken-striemende sterren. 't Was 'n gestort, 'n vallen, 'n wijken, 'n branding van pijndoende lichtjes tegen de glijding van 't rijtuig in...

't Eerst herkende 'k de lampekup in de slaapkamer. Toen 't aannevelend gezicht van den dokter, die m'n pols in z'n hand hield.

„Voel je je wat beter?“, zei Eduard zich over me buigend.

„Wat is 'r?“, vroeg 'k met 'n gevoel van eindelooze verzadiging, alsof me iets héél-goeds was geschied, iets van nawerkende verrukking.

„Niets, niets,“ praatte Jansen gemoedelijk: „u heeft 'n flauwte gehad — de avondlucht in 't rijtuig heeft u bevangen.“

Van de oogen van den dokter keek 'k naar die van Eduard.

Iets van 't woest sterren-gedein leefde na — en de twee mannen bij m'n bed vergetend, begon 'k redeloos, hartstochtelijk te snikken.

„Laat 'r huilen,“ zei Jansen nog: „'t zal 'r goed doen“...

Zaterdag.

Weer Zaterdag. Ik lees tenminste weer. Midden in 'n banale novelle van 'n fransche illustratie, heeft me één zin getroffen.

'n Verliefde vrouw. 'n Man, die slècht voor 'r is — dat schijnt 'r zoo bij te behooren — alsof góéd zijn alles beteekent. „Gelukkig dat hij me met rust laat,” troost ze zich: „chaque caresse de mon mari serait une trahison envers mon amant-de-coeur. Chaque caresse de mon mari serait une adultère” ...

'k Heb de regels in de illustratie onderstreept.

's Avonds heeft Eduard ze bij 't doorblaren gelezen, uitgestuift, omdat 'n circuleerende portefeuille niet beschadigd mag worden.

Zaterdag.

In geen drie, vier weken heb 'k 't Dagboek inge-
keken. Die drankjes maken suf.

Vandaag is Joosten jarig.

Dinsdag.

'r Komen 'n dag en 'n leeftijd, dat je niet meer huilt.

Woensdag.

Tusschen man en vrouw, die van mekaar af zijn geraakt, kan een toch waarlijk-aangename gemeenschap van eten, drinken, gezamenlijke belangen ontstaan.

Donderdag.

Wat heb 'k 'n aller-innigst medelijden met Joosten, als 'k me voorstel, dat zijn intérieur van dezelfde hope-looze zwakheid is.

Vandaag, in 'n bui van nerveuze expansie, was 'k op 't punt — Lies — Lies! — 'n brief te schrijven.

De stilte van maanden en maanden — wat is ze afgruwelijk.

Hoe ijzersterk houdt hij zich, aan z'n „adieu, zonder één teeken en zonder protest” — dien avond bij Conseil...

Geen brief, geen geluid.

't Zou na de vertrouwelijkheid — van huis tot huis — 't bij mekaar dineeren, 't mekaar diensten bewijzen — 'n grofheid zijn, als je niet begréép.

't Ligt in z'n karakter, wat gebroken is, gebroken te laten.

En misschien...

Zou hij — hij óók — bij andere...

Onmogelijk.

Bah!

Vrijdag.

'k Voel me nooit zóó eenzaam en ellendig als in
gezelschap.

.

Zaterdag.

Cor, al fatsoenlijks wat je je denken kan — zwanger!

Terwijl ze 't zeil lag te wrijven — ik de winterkleeren ordende — werd ze doodsbleek, begon te vomeeren, de derde keer in een week.

„k Zal voor jou dokter Jansen 'ns laten komen, kind,” zei 'k bezorgd.

„O God, nee,” smeekte ze 'r vuisten tegen 'r lichaam duwend.

„Waarom zeg je dat zoo verschrikt?“, vroeg ik.

„Omdat...“, haperde ze — snikte 'r op los.

Eerst deed 'k 'n paar domme vragen — of ze pijn voelde — of ze méér met 'r maag sukkelde — hoe wou ik van zulke gebeurtenissen weet hebben — toen, bij de sérieuze herhaling, dat de dokter als-ie langs kwam, 'r onderzoeken zou, viel ze door de mand.

As mevrouw wist — as mevrouw wist, wist, wist! — 'r niet op slag gedaan wou geven — want, o God, ze was 'r zoo an toe — zoo bang voor 'r moeder, die 'r lam zou ranselen as ze 'r achter kwam — 'r moeder was zoo krimmeneel as ze begon — die wist 'r niemen-dal van, dat ze al van kermis af scharrelde — met kermis was 't gebeurd — die dolle nacht, toen mevrouw 's morgens op de kanapee lee, meneer zoo opspeelde...

„Wil-ie je dan niet tróuwen, Cor?”

„Hij doet zoo lam — nou ik 'r mee zit — en hij is doleerend...”

„Wat hindert dat?”

„Wij zijn toch roomsch — me moeder verzuimt geen dienst — u weet da'k iedere Zondag me plichte mot waarneme! O, o, 'k heb in geen weke 'n oog dicht gedaan.”

M'n hart liep bij 'r hartstochtelijke klachten over. Als je an 'n vreemde, je mevrouw, je teerste geheimen vertelt, moet 't spannen.

Wat zijn we 'n egoïste diertjes!

Nachten had 'k met mijn verdriet, mijn eenzelvige gedachten wakker gelegen, enkel door 'n plafond van 'n andere vrouw met 'n ander heftiger leed gescheiden.

De stakker — werken, sloven, attent zijn — aanspraak aan niemand.

„Hou je van 'm?” vroeg 'k.

Ze knikte.

„Hij niet van mijn,” bekende ze: „eerst je gek maken — dan onverschillig — vin ù dat fatsoenlijk?”

„Lange na niet. — Zal 'k je moeder laten komen?”

„Nee, née, mevrouw 'k spring liever 't water in — u ken me moeder niet — me vader niet. Nee, nee — in Godsnaam niet!”

„'t Is toch beter dat ièmand ze voorbereidt!”

„Nee, mevrouw!”

„En als-ie je trouwen wil?”

„Als ie,” herhaalde ze zoo smartelijk, zoo van alles verlaten, zoo in diepsten twijfel, dat 't me door m'n ziel snee.

„Wil ik, of meneer met hèm 'n woordje praten?”

„Meneer niet — meneer in geen geval.”

„Ik dan...”

„Dat ken niet — hij leit niet meer hier...”

„Is-ie soldaat?”

„Ja — van de veld-artillerie — nou legge ze in 't kamp.”

„Wanneer komt-ie terug?”

„Dat weet 'k niet,” snikte ze, geen uitkomst wetend.

„Cor, 't moet gebeuren,” zei 'k: „je moeder móét 'r van hooren — als ik 'r zeg dat je bij ons niet weg hoeft, dat wij je niet in den steek zullen laten, dat we je graag terugnemen, als de historie achter den rug is, dan zal ze 't hoogste woord niet voeren.”

Ineengekrompen zat ze, 'n beeld van sidderende wanhoop.

„As ze van doleerend hoort,” zon ze huiverend: „èn van 'n jongen die 't 'r op toe leit 't af te make — die as koloniaal gaat teekene — dan slaat ze zoo neer — ze heit 't al lang an 'r hart — al lang.”

„Dan je vader,” raadde 'k.

„Nee,” zei ze vreemd-hardnekkig.

„Iets moet 'r op gevonden worden, meid.”

„'k Zàl 'r wat op vinden — as u uw mond maar houdt.”

„Je ben toch geen dwaze dingen voornemens?”, vroeg 'k ongerust.

„D'r mot 'n vrouw weze,” praatte ze zacht: „die 'r 'n middel voor heit — pille of 'n drankie — om 't weg te make — as 't niet te ver is”...

„Schaam je,” verweet 'k, zelf bij 't ingewikkeld geval au bout de mon latin.

Zij, weer op 't zeil terug-gehurkt, reflex van 'n meid, die bij 'r ergste bewogenheden 't werk niet durft non-chaleeren, wreef 'r zonder bewustzijn op los. Alles aan 'r voorkomen, 'r troosteloze houding, 'r behuild gezicht, 'r moedeloze oogen, gaven me zoo'n vlijmenden kijk op

'n wereld van vrouwe-ellende, waarvan 'k tien minuten geleden geen vermoeden had, dat 'n nieuwe inval, zonder rijpere overdenking, me op de lippen kwam.

„Voor je zülke dingen doet, Corrie,” overreedde ik: „zullen we nog wel 'ns praten. Dàt mag niet. In geen geval. Wat voor 'n vrouw 'n verheuging moet zijn — 'n verheuging die ik nooit gekend heb — mag jij niet vernietigen. Laat mij maar voor jóú denken. Als meneer 'r niet op tegen heeft,” praatte 'k stellig voort: „zou je hier kunnen bevallen — en misschien — misschien weten we 'n middel, om je half doleerend, half katholiek kindje onder te brengen. Nou?”

Ze keek me met glimlachende verwondering aan.

„God mevrouw — wat ben u 'n goeie engel.”

... „Hou asjeblieft op!”, zei 'k, op 't punt nijdig te worden.

'k Ken niets onaangenamers, dan voor engel te spelen. Goed!

'r Zijn lief-doende mevrouwen genoeg.

Bij 't tweede ontbijt, toen-ie klaar was — 'r is geen schijn van rancune — begon 'k 't onderwerp, dat me de rest van den morgen de zonderlingste gedachten bezorgd had, in te leiden.

„Eduard”...

„Ja,” zei-ie de snor, dien-ie voor anderen liet staan, met de servet drogend.

„'k Wou 'n oogenblikje èrnstig praten”...

„Zijn ze je 't een of ander komen vertellen?”, viel-ie me dadelijk in de rede — droog-komiek aan heel iets anders denkend.

„Nee. 't Regardeert je niet persoonlijk.”

„Tant mieux.”

„Geef me je woord — dat 't onder ons blijft.”

„Zeg 't maar zonder zoo'n gewéldigen aanloop,”
praattie-ie luchtig.

„Eerst je woord!”

„Ma parole d'honneur,” spottie-ie.

„Vergeet niet,” herhaalde 'k zoo dringend, dat-ie
me verdacht begon aan te kijken: „Dat 't 'n geheim
is, 'n geheim moet blijven.”

„Goed, m'n woord,” zei-ie, 'n weinig gespannen. In
geen tijden had 'k 'm op dien toon toegesproken.

„Corrie is in omstandigheden.”

„Corrie?”, vroeg-ie paf.

„Denk aan je eerewoord. Ze heeft 't me onder de stipste
geheimhouding verteld. Maar nou — komt 't ergste...”

„... 't Ergste? Wat ergste?”

„De jongen heeft 'r in den steek gelaten — ze is
krankzinnig van angst dat 'r moeder, die aan 'n hart-
kwaal lijdt, 'r achter komt — 'r vader zou 'r 't huis
uit smijten. Als wij 'r de hand boven 't hoofd hielden?”

„Wat bedoel je?”

„Dat ze in 'r kamertje boven...”

Voor prettig antwoord kreeg-ie 'n lachstuip, dat-ie
'r paars van werd.

„Wat lach je?”, vroeg 'k onplezierig: „als je zoo'n
mensch bij kan staan — 'r ophouen! Ik zou 'r zelfs
geen bezwaar tegen hebben 'r kindje vóorloopig te adop-
teeren — over zoo iets hebben we vroéger toch wel
'ns gesproken...”

„Toe, hou op!”, zei-ie moeilijk pratend, telkens met
'n lachbrok in z'n keel: „als 't waarachtig waar is,
betaal je 'r drie maanden voluit, met 'n extra in de

luiermant — maar zoo gauw mogelijk de deur uit!”

De ernst tusschen ons tweeën was 'r weer.

„Dus nee?“, vroeg 'k stroef.

„'k Denk 'r niet over.”

„En 'r vader, 'r moeder — 't schepsel zelf?”

„Die moeten 't met mekaar klaar spelen. Daar moet men jóú voor wezen, om zulke speciale invallen te hebben. Dát moet 'r bij komen! 'n Man die zich bij de zenuw-grillen van z'n vrouw neerlegt — 'r maanden als 'n heilige behandelt — Sinte Gre! — en die, pour couronnement van 'n kuischheids-gebouw, 't kind van 'n dienstmeid adopteert! Merci. Jouw hart loopt voor iedereen, behalve voor je eigen man over.”

Brusk wierp-ie z'n servet-prop op tafel.

„Je ben 'n toonbeeld van gevoeligheid,” antwoordde 'k.

„En jij een van überbrettel-gevoel,” zei-ie kranig van lompeheid: „'k zal mede vrijheid nemen 't 'r zelf te zeggen.”

Met bedrukte-ie den electrischen schelknop.

„Dat zul je laten!” viel 'k driftig uit: „Je heb je eerwoord gegeven — als 'r iets gezegd moet worden, zal ik 't doen, als 'k 't noodig acht.”

„Ik zal...”, sprak-ie harder.

Cor klopte.

„Je zal niets,” zei 'k beslist: „tu m'as passé ta parole d'honneur — tu vas te taire immédiatement”...

„Heeft u gescheld?” vroeg Cor, nauwelijks opkijkend. 'r Heel gezichtje was smal van zorg en misère.

„Afruimen,” verzocht 'k met de kalmte van 'n mevrouw, die met 'r man 'n lichte woordenwisseling heeft gehad.

In 'n stilte, die we alle drie begrepen, klonk 't zacht rumoer van tezaam geschoven vaatwerk.

Zondag.

Welk 'n angstige veertien dagen!

Hoe door en door vuil is 't leven.

Drie avonden na 't tafelgesprek — was de verschrikking 'r.

Alleen thuis — alleen, 'k klaag 'r niet over — schelde 'k Cor, die 'k zoo weinig mogelijk trappen liet loopen, om wat bij me te komen zitten.

Drie, viermaal, moest 'k 't herhalen. Geen antwoord. 'n Paar maal riep 'k in 't trappenhuis — geen antwoord. Ongerust liep 'k naar de keuken, waar 't licht volop brandde. Ze was 'r niet.

Toen, met 'n onuitsprekelijke beklemming, ging 'k naar 'r kamertje.

Daar, den mond in 't kussen, om 'r kermend gebrul te temperen, lei ze te bed — 'n inbrandende kaars op de nachttafel.

„Wat is 'r? — wat scheelt je?“, vroeg ik.

De vuisten in smartelijke kramping ballend, klapper-tandend, 't zweet in gutsende striemen langs 'r gemartelden mond, kwam 't 'r in pijn-scheuren uit.

Ze was naar die vrouw geweest, 't dier dat meisjes hielp.

Ze had, om zeker te zijn, 't heele doosje geslikt, voelde zich alsof ze stierf.

Of 'k niks an 'r moeder wou zeggen — van wat

'r gebeurd was — as ze d'r in bleef. Aan de pastoor zou ze biechte — die hield z'n mond — niet an 'r moeder — niet an 'r moeder...

„Hoe heb je 't kunnen doen — hoe heb je 't over je kunnen krijgen,” zei 'k zoo in de war, dat 'k niet wist wat 't eerst te beginnen.

'k Leek over elk van m'n bewegingen te struikelen, begon aller-onhandigst met 'n glas water, en toen ze dat met 'n gierenden schreeuw uit m'n hand stiet, raakte 'k zoo overstuur, dat 'k m'n slapen moest betten, om niet van m'n stokje te raken. Als niet toevallig de loopjongen met de fijne wasch, die anders 'n standje voor z'n laat komen krijgt, had aangebeld, zou 'k de meid door m'n reddeloosheid hebben laten doodbloeden.

„Hol jij zoo gauw als je kan!”, schreeuwde 'k, 'm 't pakje uit z'n hand trekkend: „hòl naar dokter Jansen, aan 't eind van de laan! Zeg dat-ie dadelijk, dadelijk hier moet komen — dadelijk, dadelijk! — 't dienst-meisje is zoo gevallen, zoo vreeselijk! Hollen! Hollen!”

In m'n verbouwereerdheid zei 'k 't eerste 't beste, den suffenden jongen 'n gulden in z'n hand stoppend. Die maakte 'm wakker. Alsof 'r brand was schoot-ie de laan in.

De trappen behijgend, klom 'k opnieuw naar boven — zulke dolle dingen met 't schepsel in barensnood uit-halend, dat Jansen toen 'k 'm vertelde hoe 'k me gehouen had, z'n ernstig gezicht kwijt raakte. — Of ze niet 'ns wou drinken! — Of ze eau-de-cologne wou? — Hoffmandruppels? — Of melk tegen de vergiftiging — 'n warme kruik?...

'r Scheen 'n eeuwigheid voorbij te gaan, voor 'k 't dokterskoetsje op 't grint hoorde.

„Daar ben 'k,” zei-ie: „'k dacht waarachtig dat 'r met ù weer iets gaande was.”

Me in m'n woorden verslikkend, lei 'k 'm den toestand, in de vestibule uit.

Hij, bijna indifferent, man die door niets van zieke menschen geschokt wordt — dezelfde koelheid, waarmee Joosten de sectie-tafel bestudeert — klopte me geruststellend op den schouder: „'t Zal wel losloopen, mevrouwjtje, maak u maar niet nerveus.”

Met aanstekende kalmte, schoof-ie 'n stoel naast Corrie's bed, en z'n zekere stem scheen de doodsbleeke meid 'n oogenblik te ontspannen.

„Zoo jonge dochter, wat is 'r met jou an 't handje? Domme streken uitgehaald? Je vingers gebrand? Weet je niet dat 'r straf op staat, 'n kind weg te maken? Wiè heeft jou an dat middeltje geholpen? Daar moet 'n stokje voor gestoken worden! 't Is schànde...”

„Zou u 'r niet liever eerst helpen?”, viel 'k 'm vreesachtig in de rede, ongerust over 't meisje, dat 'r ooge-wit vertrok, alsof ze bezweek.

„Daar heeft u gelijk in,” zei-ie vrindelijker; „'t kropt me telkens tot hier, als 'k voor zulke gevallen geroepen word. De schoften, die 'n gezond lichaam vergiftigen! — Nee, blijf ù 'r niet bij. Daar kan ù niet tegen.”

„Wel zeker, dokter!”

„Nee — nee,” weigerde-ie — me de kamer uit knipoogend.

Toch had 'k geen twee stappen de trap af gedaan, of hij riep me terug.

„Ze ligt buiten westen — help 'n handje om 'r uit te kleeden — 't schijnt erger dan 'k dacht.”

'n Vol uur was 'k getuige, hield 'k me kordaat, terwijl 't angstzweet me uitbrak.

Nooit had 'k zoo iets gezien — dit kon 't ergste niet zijn — 'n abortus, zooals Jansen 't noemde, van 'n maand of vijf, zes. Kinderspel bij 'n kraam met complicaties, zei-ie prettig van rust.

Nog wordt 't me wee om 't hart, als 'k 'r aan terugdenk, als 'k dat meisjes-lichaam — wat is 'n vrouw van negentien? — dat uitgeput lichaam, in bloed badend — 'n niet te stuiten bloed, voor me zie.

Waarom heb 'k 'r nooit over gelezen?

Waarom doen ze geheimzinnig?

Zou de lichtzinnige stakker — 't „lichtzinnig” strompelt me uit de pen! — bij 't rumoer, 't gefeest van 'n kermis brooddronken geworden — zou ze 't met dien soldaat zoover hebben laten komen, als ze in plaats enkel catechismus, enkel gepraat-over-zonde — ook 'n kraam van dichtbij had gezien?

Waarom worden in 'n kraamvrouwen-inrichting wel studenten — geen meisjes, jonge vrouwen toegelaten?

Zou diè soort les — 't nièt verstoppen van gebeurtenissen in de natuur — geen weldadiger wenk dan gefluister, dat fantastische voorstellingen wekt, zijn — weldadiger dan bedreigingen in 'n biechtstoel, bedreigingen van ongehuwde mannen aan ongehuwde vrouwen?

Zouen ze door 't zien van 'n smartelijk-barende vrouw niet reiner worden — de vrouwen — de mannen?

Ik bèn er reiner door geworden.

Om elf uur was Jansen zoo leuk-flink, ijs, verbandmiddelen en 'n exitans aan te reiken. 'k Zat op 'n eiland — als 'n gentleman sprong-ie in de bres.

'k Had in de keuken sterke koffie gezet, om wakker

te blijven. 't Was beter de eerste uren 'n oogje in 't zeil te houden, praatte-ie nog in de vestibule — de meid was buitengewoon, vooral moreel afgemat.

Om 't half uur wipte 'k op m'n kousen naar de derde verdieping, om den ijszak te vullen.

De tijd vloog.

'k Schrikte, toen 'k de gangklok drie hoorde slaan — drie — en hij nog niet thuis. 't Was niet de eerste maal — nou viel 't me in de stilte als 'n verwondering op.

Nog eens de trap betastend, hoorde 'k in den deurkier hoe 'r adem rustig bewoog. Ga je bed opzoeken, zei 'k tot mezelf, aan den bakker denkend, die om acht uur schelde. Op 't punt terug te gaan, zag 'k iets wits in 'n hoek van 't portaal.

Dat — 'k dèrf 'r geen beschrijving van geven — dat wat Jansen uit de kamer verwijderd had — alles.

Hoe moest je daar mee an? Je kon 't 'r niet laten — niet voor de meid — niet voor jezelf — niet voor je mèn, die elk oogenblik thuis kon komen.

Duizelig van vermoeidheid, niet in staat rustig te overwegen, kreeg 'k den inval 't beangstigend pakje in den tuin te begraven. Bij dag ging 't niet...

Uit de badkamer nam 'k 'n versleten handdoek, en met rillende tintel-vingers wikkelde 'k 't monsterachtige daar in.

'k Weet niet hoe 'k 'r mee beneden, niet hoe 'k 'r mee in den tuin ben gekomen — niet wat me de kracht gaf naast de schutting 'n kuiltje te diepen.

'k Herinner me alleen — door hèm wakker te zijn gerukt.

Ineens, dol-angstig, opgeschrikt door 't verlichte huis, de schaduw in den tuin, greep-ie m'n pols — of-ie 't 'n heuschen dief zou gedaan hebben? — vroeg opgewonden:

„Ben jij 't — wat doe je — wat voer je uit? — Bij vieren, en 'n huisdeur die anstaat!”...

„Dat zal 'k je binnen zeggen,” zei 'k, de mulle aarde met 't zenuw-gestamp van m'n voeten in-stuwend.

'k Had moeite 'r uit te komen, zoo dikwijls als-ie me verwoed in de rede viel — de stuitende opwinding van 'n man in aangeschoten nacht-stemming, tegenover 'n vrouw zonder verweer, op van uitputting.

„Schreeuw zoo niet,” zei 'k: „je maakt 'r wakker”...

„Laat ze na de weerlicht loopen — en jij 'r bij!”, brulde-ie — : „direct morgen na 't gasthuis, direct, direct!”

„Dat moet je met Jansen, die 'r geholpen heeft, uitmaken,” antwoordde 'k opstaand, om de kamerdeur te sluiten.

„Heb jij Jansen laten komen — weet Jansen 'r van — zonder mijn toestemming?”

„Als je denkt,” praatte 'k onvast: „dat 'k 'r nou nog over redeneer — bij half vijf — dan vergis je je. Goeien nacht”...

„Jij zorgt!”, dreigde hij door z'n drift heen, en z'n kwaadaardige stem dreunde in m'n leeg hoofd: „jij zorgt dat 't morgen opgegraven wordt, verstaan? Mot de tuinman, als-ie an 't werk is, na de politie loopen, zottin? En die meid, die verdomde meid, verkast na 't gasthuis! 't Is uit met je verdraaide kunsten — jij had 'n slampamper motten trouwen, geen man-die-'n-naam-te-verliezen-heeft! De zwijnderij in me huis! 't Eene gedonderjaag na 't andere! Laat je dan van me scheiden — ik hou je toch niet vast! — ik soebat je toch niet te blijven! — ik ben toch niet zoo karakterloos samenleving te weigeren en te parasiteeren!...

„'k Ben te moe om je op je vuilheden te antwoorden,” zei 'k den deurknop beklemmend: „'k kan haast niet meer op m'n beenen staan — maar 't laatste is goed — dat hoef je geen tweede keer te zeggen — dàt heb 'k begrepen”...

In bed moet 'k zoo bewusteloos hebben gelegen, als dien nacht op de sofa — 'k heb 'm zelfs niet hooren boven komen.

Vroeg bij de hand — even over zeven — bijna frisch, op m'n zenuwen drijvend, keek 'k naar Cor. Die was op 't punt 'r bed uit te stappen — de ziel — om 't huishouden niet in 't honderd te laten loopen.

'k Moest 'r dwingen onder 't dek te kruipen.

„'k Ben zoo bang dat meneer”...

„Dat meneer wat?”...

„Meneer was vannacht zoo uit z'n humeur,” zei ze aarzelend.

„Niet om jóu,” stelde 'k 'r gerust, aan de uitdrukking van 'r oogen ziend dat ze 't geschreeuw had gehoord. Ze sribbelde tegen, bleef natuurlijk liggen, te zwak om zich te verroeren.

Vóór negen was de boel 'n end op streek, waren de kachels aangelegd, de voorkamer geschuierd, de stof afgenomen, 't ontbijt gereed.

Me niet voor de achterbuurtjes geneerend, had 'k juist den vuilnisbak buiten 't hek gedragen — na de plek bij de schutting te hebben geharkt — toen hij de trap af kwam, om te ontbijten. 'n Zot goeien-morgen norschend, ging-ie de kamer in, at de broodjes en half-zachte eitjes, die 'k klaar had gezet.

In de keuken, voelde 'k me tien jaar jonger.

Z'n bruutheid van den laten nacht, z'n toespeling op m'n parasiteeren — hoe kòn 'n man zulke lage dingen, tipsy of in drift, bedenken! — had den knoop doorgehakt.

We gingen scheiden.

'r Mocht wat ook gebeuren — 't was uit.

Zóo als Cor heelemaal beter, zou 'k zonder iets mee te nemen 't huis uitgaan. Onverschillig waarheen. Liever kiosk-juffrouw, in 'n buffet, dan 'n tweede vernedering.

Au fond — had-ie gelijk.

'n Huwelijk is geen liefdadigheids-instelling. Geen asyl.

Wanneer 'n vrouw 'r man 't éénige dat ze te geven heeft weigert, mag-ie kost en inwoning verwijten.

Als je geen cent inbrengt, heb je alles te dànken.

Dien dank dien je te toonen.

Ook met je lichaam.

Verzet zich dat — dan kun je jezelf drogredenen opdringen, praatjes-voor-de-vaak... over je rècht, je rècht op z'n inkomsten.

Ik heb de schuld, de alleenige schuld, dat 'k in de positie van geduld-zijn geraakt ben — hoeveel vrouwen, zònder schuld, kennen sterker, nijpender, vlijmender dan ik de wanhoop der afhankelijkheid?

Zalig, als ruw geweld de laatste vadzigheid uit je trapt — als je gedwongen wordt bij anderen 'n afhankelijke ònafhankelijkheid te zoeken...

Midden in de ouwe overdenkingen stoorde-ie me door 't trapje naar de keuken af te komen.

Z'n gezicht had iets van berouw.

„Heb je niemand om je te helpen?”

„Nee.”

„Heb je alles vanmorgen alleen gedaan?”

„Ja.”

„Hoe is 't met die — meid?”

„Goed.”

„Kàn ze na 't gasthuis?”

„Dat moet je Jansen vragen. En als die jà zegt, verzoek ik je als den laatsten dienst, dien 'k je vóór de scheiding vragen zal — 'r hièr te laten bijkomen — om 'r ouwers te sparen...”

„... Voor de scheiding?” viel-ie me in de rede: „ben jij van plan, woorden in drift gesproken — 'k had 'm half om! — op de ouwe tragische manier uit te leggen? Vannacht bèn 'k onredelijk geweest — had 'k 'n whiskey te veel — ik, 'n whiskey-baby — jij 'n andere baby! — 't Was om je 'n ongeluk te schrikken — dat gescharrel achter in den tuin — en 't hééle trappenhuis verlicht. In bed had 'k 'r dadelijk spijt van, vond 'k je — waarachtig! — 'n dapper wijf, om je 'r zoo door heen te slaan. Jij wou geen antwoord geven...”

„Geef je geen moeite — 'k hóú me aan je verzoek.”

„Jawel!”

„Ik ga pòsitièf — liefst zonder verdere herrie.”

„Dat zul je wel laten,” sprak-ie tam, over me aan de keukentafel zittend: „je kan toch niet meer concessies van me verlangen, nòg meer concessies, om 'r geen historie van te maken?”

„Je mag lang of kort redeneeren — we blijven 'r samen bij.”

„Enkel om die kwestie van vannacht!”

„Dat weet je beter.”

„'k Vraag je excuus voor m'n stomme lompheid.”

„Daar hoef je niet om te vragen. 'k Ben je dånkbaar dat je me wakker heb gepord — we waren al officieus gescheiden — 't officiëele zal ons geen pijn doen. — Jij heb recht op 'n hééle, nièt-geëxalteerde vrouw. Zoo oud ben je niet of je vindt 'r dozijnen. Bij de scheiding mag je mij de schuld geven — ik ben de overspelige geweest, jij niet.”

„En als 'k niet wil?”

„Dan loop 'k weg.”

„Nous verrons.”

„Dat zullen we — en zoo aangenaam mogelijk van de twee kanten — vind je dat niet 't beste?”

„Ik vind,” zei-ie, dwaas-van-overgang: „dat als je één pink, één lidje van 'n pink uitsteekt, we weer man en vrouw kunnen worden. Jij ben de taaiste èn de sterkste.”

„We gaan beslist van mekaar.”

„Hoe meer 'k 'r over denk — hoe kraniger je je in de omstandigheden gehouden heb,” vleide-ie.

„Merci voor je waardeering — 'k begrijp dat je vannacht van 'n andere vrouw komend, voor de ellende van 'n meid geen consideratie kon hebben — ook geen welwillendheid voor 'n parasiet. Doe geen moeite. 'n Paar formaliteiten — en je heb je vrijheid terug...”

„Als ik die wil,” bleef-ie volhouden.

Toen de deur dicht-bonsde zat 'k te overwegen, te wikken — wat z'n motieven waren. Bang voor schandaal? Bang dat 'k z'n spekuleeren aan de groote klok zou hangen? Ongelooflijk. Wat dan? Wat dan? Was-ie bevreesd dat z'n gewoonte-leven van-jaren zou worden verstoord? Dat 'k met Joosten...?

Z o n d a g.

Bezoek van Corrie's vader en moeder gehad. Influenza voorgelogen. Geen seconde heb 'k ze, niettegenstaande nijdige oogen, met de dochter alleen gelaten, bang dat 't schaap zich door 'r gesnik en gehuil zou verraden.

Jansen, die per se de zaak van de vroedvrouw onderzoeken wou, heb 'k overtuigd — gesteld dat 't lùkte — dat-ie in dit geval meer dan één slachtoffer zou maken.

Hij bleef 't 'n misdaad — óók van de meid vinden. Ik niet.

Ook niet van 'n moeder, die 'r pas-geboren kind, in angst doodt, meende ik.

Zulk 'n wanhoopsdaad moest in de laatste plaats door mannen geoordeeld worden, hield 'k staande.

't Werd tusschen ons 'n warm-loopend debatje — maar z'n idee gaf-ie op.

Hoe schijnen de dagen vreugdevol, kalm te vervloeien.

'k Leef in 'n bizarre, on-dichterlijke droom, voel me als 'n herstellende zieke.

Soms beluister 'k m'n adem, als 'k in de stilte der keuken 't withouten tafelblad bekijk.

Dan glimlach 'k, stijgt 't bloed in blij-makende golving naar m'n hoofd, fantaseer 'k dat iets ongekends is gekomen.

Van 's morgens tot 's avonds werk 'k, sjouw 'k, ploeter 'k, trap op, trap af, onvermoeibaar, neuriënd,

zingend. Ook de schoonmaakster is ziek — 'n uitkomst — 'k zou in m'n prachtige stemming niemand om me heen kunnen hebben. Wat had 'k vroeger 'n minachting voor 't inférier gedoe van 'n huishouden — wat liet je 't met *dédain* aan àndere vrouwen, die je 'r voor betaalde, over. Deze week heb 'k zonder 'n aarzeling, zonder schijn van tegenzin, de privaten gereinigd, de portalen gedweild, na schemer de stoepen onderhouden. Alles met 'n moeilijk-bedwongen juiching. Alles met de onstuimig-stralende gedachte, dat 'k bezig ben 'n nieuwen weg — met 'n horizon, te bewandelen, te doorvechten.

Had hij — Luuk — o, stijging, de eerste keer dat 'k z'n naam, z'n zoetsten klank-naam schrijf! — had-ie aan dît gedacht, de vrijwording door arbeid, 't naar 'm toekomen van 'n onafhankelijke, die 'm niet zou vragen de contractueele in den steek te laten, niet losrukken van 'n verplichting — die van 'm hóúen zou, in, door 'r eigen kracht?

Voor de keien, de straat, de bestaanszorgen hoefde je niet angstig te zijn — als je den moed had aan te pakken, onverschillig wat.

Wat was 'k m'n heele huwelijk-zonder-liefde, zonder kind, anders dan 'n gemakzuchtige maintenée, bediend door 'r dienstboden, gekleed door 'n man, geweest?

Had Luuk, dien avond in 't rijtuig, m'n weer en duur gemainteneerd moeten-worden, niet als 'n onveranderbaar ding beschouwd?

Was hij niet zelf in die begrippen — dat je 'n vrouw waarvan je hield in 'r stand moest lāten — vastgeroest?

Zou 't geen schreeuwend-iets-van-genot zijn, als je 'm overtuigde, dat je 't „beetje geluk”, 't tot nu toe verborgene, wat ons beiden ontslipt was — hergrijpen,

vasthouden, kweeken, aanbidden kon, door 'n offer van gemakszucht, vróúwelijke gemakszucht!

Had iémand 't recht zich rampzalig te voelen, verloren, wanhopig, als-ie z'n twee handen, z'n wil, z'n kern gebruikte?...

Je zou 'r om lachen, als 't niet zulk 'n ondergrond had, praatte 'k de eerste dagen — : nou speelt Cor, die je voor 'n maand met al de zekerheid-van-mevrouw voor elk bagatel schelde, opmerkingen maakte, naar boven, naar beneden stuurde, nou speelt je „meid” door 'r miskraam de „mevrouw” — jij loopt je in 't zweet om 'r zoo goed mogelijk te bedienen en te zorgen dat als meneer op dat en dat uur thuis komt, z'n tafel klaar staat, z'n eten niet aangebrand raakt, z'n kachel onderhouden blijft, z'n schoenen gepoetst zijn.

Den begin-dag heb je neiging je martelares te voelen.

In 't donker opstaan, 't fornuis leeghalen, vuur aanleggen, water opzetten — in de bij-keuken natte bottines borstelen — dan in den tragen vroeg-morgen-der-kamers leven brengen — weer op je knieën achter 'n schuier aankruipen — ruimen, stoffen — in de kouwe, snijdend-tochtende vestibule brood aannemen, melk aannemen, de post aannemen — wat valt 't tegen — wat is 't makkelijk als je 'r je menschen voor heb! Den heelen dag ben je bezig, dan met dit, dan met dat — 't ontbijt afruimen — de borden wasschen — de deur narijden — den slager, den kruidenier, den groenteboer, iedereen helpen — dekken voor 't twééde ontbijt — weer afruimen — wasschen — zorgen voor 't diner — aardappelen schillen — groente schoonmaken — de kachels na-loopen — de badkamer — de slaapkamer...

Ridikuul, als je 'r de statistiek van releveert — die iedere vrouw kent, geen vrouw interesseert, allerminst 'n moderne, in de laatste plaats 'n denkende — ridikuul dat je 't jezelf als 'n verdienste toerekent 'n paar dagen dienstbode te zijn geweest — werk waarvoor je jezelf te hoog achtte — dat je met de gesoigneerde handen van 'n gemakzuchtige maintainée, wier heer op welverzorgde nagels gesteld is, controleerde.

„Nee toe, mevrouw, ik kan 't niet ziën — toe doe 't niet,” zei Corrie zich oprichtend, terwijl 'k 't instrument 'r nachtkastje in den toilet-emmer ledigde: „da's toch geen werk voor ù”...

Of 'n andermaal, als 'k 'r in bed met 'r stoelgang geholpen had, sprak ze meelijdend: „... Wat vin 'k dat náár! Wat zal 'k God danken, as u voor mijn niemeer hoeft te sloven”...

Stond 'k na zulk 'n bezigheid in de bij-keuken den modder der heere-overschoenen te sponzen, boende 'k de pannen, sleep 'k de messen — dan leefde 't meelijden van 't meisje boven, als 'n verwijt in me na. Had ik ooit iets voor háár gevoeld, als ze mijn pot-de-chambre reinigde? Iets, als ze mijn bottines schuierde? Iets, als ze 't huis op orde bracht, terwijl ik onder de dekens luierde? Iets, bij 'r plassen, schuren, trappen loopen?

'k Had 't als 'n eenvoudigen dienst aanvaard, aanmerkingen makend — meesteres — werkster.

Nu, zelf meid — met 't begrip, dat me niets van dien inboedel, die 'k verlaten ging, toebehoorde, dat 'k morgen, overmorgen, onverschillig wanneer, als huishoudster, gezelschapsjuffrouw, in onder-geschikte ver-

houding, 'n ànderen inboedel zou verzorgen — kon 'k me in den schijnbaar-afstootendsten arbeid verlustigen, voor niemendal terugschrikkend, me vergenoegd aan de nieuwe regelmaat wennend.

Zoo als hij gegeten, gedronken, ge-bonsoird had, geprikkeld door 't evenwicht van m'n terughouding, deed 'k boven de gaslichten uit, hield Cor die schrikkelijk-langzaam aansterkte, 'n uurtje gezelschap. Veel met 'r praten kon 'k niet. Zij, door de bloed-armoede, na de miskraam, angstig, bevreesd voor 't minste gerucht, met de obsessie van de straf die 'r wachtte — na 'r zònde — begon soms snikkend 'n rozenkrans onder 't dek te betasten, luisterde half, zóo als ze 'r klein, verward geweten onderging.

De eerste dagen trachtte 'k 'r op te beuren, 'r te overtuigen dat 'n zwanger-geworden vrouw buiten alle zonde staat, dat zij niet de gróóste schuld had — 't was 'r naast. Ze antwoordde telkens dat ze pas 'r rùst zou terug krijgen — nà de biecht bij den pastoor. 'k Liet 'r dan 's avonds troost bij den rozenkrans zoeken — sloot me op in de keuken. De ellebogen op de withouten tafel gesteund, zat 'k uren èn uren in aanbiddelijke ongestoordheid.

Soms zette 'k Luuk's portret voor me neer — 't hoorde bij mij, niet in 't album — en met zoet-dronken extase keek 'k 'm in de oogen.

Soms de handen in den schoot, bleef 'k in één doorpeinzing van onze vroegere gesprekken, onze stug-gegroeide intimiteit, onze aarzelingen ons heerlijk self-respect.

Dat was zoo alles — 't respect — 't zonder verleden tot elkander komen.

In 't glanzend koper aan den wand bekeek 'k m'n gezicht — in de koperen braadpan, de koperen teil, 't koperen blik — en als 't gegloeï van 't gaslicht langs 't metaal z'n verjonging in m'n oogen brandde, zwol 'n beving naar m'n mond, moest 'k in aanhijgende onrust 't keukenvenster openen, om de avondlucht in te ademen.

Hoe zal 'k 'm dat alles verhalen — 't wakker worden van m'n ik, zonder één reserve, zonder leugen, zonder gemeenheid — bereiken van 'n nooit gedachte eerlijke vrijheid — neuriede 'k.

Hoe gaaf zal 'k 'm na die zes maanden afschuwelijk zwijgen, in z'n oogen kunnen zien, zong 't in me. Blijmoedig vertellen, onomwonden, klaar en ontwaakt-menschelijk — hoe 'k de gemeenschap met m'n man als mán had verbroken, van af 't moment dat hij, Luuk, in m'n innerlijkste gegroeid was — hoe 'k met m'n mán had gevochten, om 'm duidelijk te maken dat 'n lichamelijke overgave, als de genegenheid dóód is, erger dan 't immoreelste wordt — hoe 'k door Corrie's ziekte geleerd had — nog iets ànders in me los te schudden.

Dan — 't begrijpend, zalig-meevoelen van z'n half-bruine, half-zwarte oogen, de oogen met den — glimlach.

Z'n luistering bij 't gestrijk langs den baard.

't Tot mekaar komen van binnen uit — niet de roes van iedereen — nièt 't tasten, 't avontuur om 'n schakel te vinden, als je geschakeld bèn.

De wit-gekalkte keuken, met 'r lak-baan bij 't fornuis, 'r geschuurde aanrecht, 'r gelach van dingen, 'r bescheiden, bezonken stilte — wat glanst ze, wat warmt ze,

wat vreugdigt ze, als je ademt, heel-zachtjes denkt, heel rustig beweegt...

Wat is 't goed, groot, over dood-en-leven-heen-dierbaar, 'n genegenheid als eene altijd staag-vonkende, niet wilde branding in je te voelen.

Gaat 't over de ontroering van 'n kind heen?

Ik kan 't niet benaderen.

Droom, glimlach 'k bij Luuk's portret, dan zou 'k de tiendubbele smarten van Corrie willen doorstaan...

Maandag.

Van de week, zoodra Corrie kan — nog 'n paar dagen en ze mag — ga 'k naar 'n advocaat.

We zijn 't eens geworden, wonderlijk zonder scènes.

Ik moet aanvallen, hèm van overspel beschuldigen, zegt-ie, dan zal hij zich bij verstek laten veroordeelen, me 'n weekgeld uitkeeren tot 'k hertrouwd ben — met Joosten.

't Bloed stijgt me naar 't hoofd als-ie zulke laffe toespelingen maakt.

„'k Wil jóú niet aanvallen,” zei 'k.

„Dat moet toch,” redeneerde hij gemoedelijk: „als 'k jou van overspel beschuldig — lieg 'k. Au contraire — jij ben zèldzaam kuisch.”

„Laten we in den goeden toon blijven,” verzocht 'k.

„'n Gentleman,” lei hij uit: „zal àltijd de schuld op zich nemen, om z'n vrouw voor 't oog van de wereld te sparen — in mijn geval, zullen al de vrienden, die me de laatste maanden aan den boemel hebben gezien, je volkomen gelijk geven. Krijg 'k je eerewoord dat je nooit m'n privé aangelegenheden aan anderen zal overbabbelen? In mijn positie... — dat weet je!”

„Dáar hoef je niet bang voor te zijn — maar 'n weekgeld weiger 'k pertinent — ik kom 'r.”

„Ook met spekulieren?”, lachte-ie: „dan kan 'k je af en toe 'n raad geven.”

„Naar welken advocaat moet 'k?”

„Naar den mijne — dan betaal ik de láátste nota voor je, in plaats van 'n nieuwen winterhoed.”

„Uitstekend.”

„En mag ik bij jullie 'ns komen oploopen?”, bleef-ie plagen: „'n kopje thee of zoo — nou we mekaar zoo hoogst modern adieu zeggen?”

„'k Ken je gewoonte — enkel suiker, geen melk,” lachte ik mee.

Toen zei ie iets dat me vluchtig ontstelde.

„'k Heb gister Joosten ontmoet — op 't ministerie. Hij vroeg hoe 't ging”...

„Joosten — op 't ministerie — is dat 'n nieuwe geestigheid?”

„Nee, wetenschappelijke ernst — hij solliciteert naar 'n rijksbetrekking — 'k heb 'm aan den referendaris voorgesteld — Je zou 'm op 't eerste gezicht niet herkennen. Z'n baard is 'r af, staat fameus mal. Lies zou je van de week uitvoerig schrijven. Dat's alles. Wat ga je nou anvrage, zeg, scheiding tusschen tafel en lit-jumeau — of heele scheiding?”...

'k Liet 'm blageeren, tobde 'r over wat zij me te zeggen had — zij — de contractueele.

Woensdag.

Vandaag doet Cor weer lichte bezigheden, na gister in 't winterzonnetje gezeten te hebben.

'k Ben naar 'n ànderen advocaat geweest — dien van hem vertrouw 'k niet.

Wat duurt 't lang — lang.

Donderdag.

'k Ben down.

Om elf uur opgestaan, kapot van vermoeidheid. De reactie der weken ongewoon werk. Noodweer den heelen nacht, nu nog. In fatale lusteloosheid lei 'k te luisteren — toen ingeslapen, opgefrischt, bleef 'k bij 't driftig gedwarrel, 't stooten en stampen der takken, droomen. Ik hou van winterstormen, 't gieren en beuken van wind, 't onstuimig jagen van wolken, 't gevecht van den rook uit de schoorsteenen, die in z'n worsteling built, in zwarte stuiping vervloeit. 'k Hou van harts-tochtelijk geraas en gerucht dat 't huis doet beven, den schouw met 't geklaag van 'n gewond mensch vult. Als 'k de oogen sluit, voel 'k 't rumoer en gezucht, 't kraken en steunen, als 'n troost...

Vrijdag.

Vandaag, koortsig, hoestend — 'k heb die gure ochtenden, bij 't deur-openmaken, 'n kou opgelopen — vandaag me met geweld op de been houdend — de ellendige gedachte ziek te worden, ziek in 'n huis waarin je niet verpleegd wil worden! — vandaag heb 'k aan alles getwijfeld, aan mezelf, m'n voornemens, m'n genegenheid, m'n wil.

Waarom is 'n dier gelukkiger?

Leeft 't z'n tijdje niet — zoo kort als wij — zonder den jammer?

Is 'r 'n voorstelling van 'n dier, dat 'n herinnering niet van zich af kan zetten, te maken?

'n Herinnering die martelt, nooit inslaapt, nooit begeeft — 'n herinnering, die uren tot eeuwen foltert, die je besluipt, dag en nacht, avond en morgen, zachtjes, onheftig, verbitterd, wanhopig...

In de stilte van 't huis, als 'k in 'n vermoeiende bezigheid even ga zitten, lijkt 'n lach op me toe te gillen...

'k Heb Cor verteld dat 'k scheiden ga — 'r belofte

genomen, dat ze me met 'n rijtuig naar 't gasthuis zal brengen, als 'k ziek word.

Hier nooit.

Den brief van m'n advocaat heeft-ie.

.
.

N A S C H R I F T.

Gre's Dagboek eindigt hiermede. Er lag nog een losse brief in, dien ze — blijkens den datum — denzelfden Vrijdag ontvangen moet hebben, den brief van Lies Joosten, waarover Eduard sprak.

Dat schrijven schijnt haar zoo te hebben getroffen, dat ze, eerst na maanden van 'n ernstig ziekbed hersteld, 't Dagboek voor cynische dingen misbruikte.

De brief is woordelijk deze:

Bussum, Maart . . .

Beste Gre,

Je zult natuurlijk verbaasd opkijken, een brief van mij — ik kan niet zeggen van òns, omdat Luuk sinds een week op reis is — te ontvangen. In geen vijf, zes maanden heb ik teeken van leven gegeven, noch je bedankt voor je charmante attentie van destijds, om ananas en druiven te zenden. Uit het oog, uit het hart, zul je zeggen! Mooglijk heb je met Eduard verbazend veel kwaad van ons gesproken — de eenige excuses

die ik heb aan te bieden, zijn mijn ziekte en mijn lusteloosheid.

Telkens zei Luuk, dat het mijn plicht was, je een woordje te schrijven — je weet hoe hij zelf tegen brieven waarin zooals hij zegt „niks staat”, opziet.

Twee, driemaal ben ik een episteltje begonnen — op mijn woord van eer — ik jok er niet om. Maar dan kwam dan dit, dan dat tusschenbeiden. Je weet hoe het gaat. En eerlijk gebiecht (ik heb lang zitten aarzelen voor het te zeggen) hád ik iets tegen jou, iets belachelijks, ik weet 't zelf, maar we zijn eenmaal zoo, nietwaar? In de dagen dat ik ziek was, *verbeeldde* ik me — ik hoor je in de verte smakelijk lachen! — dat Luuk jou 't hof maakte — en dat jij coquetteerde... Je hebt nooit geweten hoe verbazend jaloersch ik ben, wel? Vergeef je het nou ik eerlijk uitpraat? Misschien heb jij zelf wel eens zooiets met Eduard gehad. Ik zeg misschien. Jouw heerlijk koele natuur kennend — was *ik* maar zoo! — lijkt de suppositie absurd. Vergeven? En lach je niet te hard? Heusch, Gre, ik heb met mijn inbeelding geen prettige dagen beleefd. Laat je dezen brief vooral niet aan Eduard lezen? Ik zou me voor hem doodgeneeren. Vandaag in het portretalbum blarend, kreeg ik jullie portretten ineens voor me. En toen — berouw komt na maanden misschien niet te laat — heb ik me dadelijk aan het schrijven gezet. Ik heb *twéé* nieuwtjes om bij te zingen, Gre. Mooglijk, als je in ons nog 'n *beetje* belangstelt, zing je à distance mee.

Ik ben hier in de dennenlucht zoo vooruitgegaan, zoo verrassend vooruit (maar ook *letterlijk* 't geval van m'n zuster Trees!) —, dat Luuk en de Bussumsche

dokter — 'n charmant mensch! — me voor genezen hebben verklaard. 'k Ben sinds December koortsvrij, voel me na de langste wandelingen niet meer vermoeid. 'k Heb dagen van geweldigen eetlust, ben zoo toegenomen dat ik al mijn tailles, voor zoover dat ging, heb laten uitleggen. Mijn zwart zijden japon met de gitten, die je gekend heb, en die je zoo beeldig vond dat je me het adres van de naaister vroeg, is heelemaal naar de maan — ik ben door het voortdurend melk drinken wel *tweemaal* zoo dik. Grappig, hè? Je zou me niet herkennen.

En dan, Gre, dat is het *grootste geluk*, iets waarvoor Luuk en ik geen woorden kunnen vinden, en waarvan jullie gebluft zullen opkijken — *we wachten eind Mei, begin Juni een dochter of een zoon*. Ik hoop een zoon, Luuk natuurlijk het tegenovergestelde — de ouwe goddelijke dispuutjes als het zoover is! Wat zeg je daarvan, Gre-lief? Je ziet, jullie kans is ook niet verkeken, *als je maar veel fietst!* O Gre, wat 'n geluk! 'k Heb Luuk in geen tijd zoo opgeruimd gezien. En ik zelf? 'k Zou alle menschen kunnen zoenen — par manière de dire — ik heb nog nooit zóóveel van de menschen gehouden. De wieg is er, een snoep van een wieg, heelemaal opgemaakt met gele zij en gegarneerd met kant. De hoofdkussentjes liggen er zoo doddig in, dat je er niet zonder lach naar kunt kijken, en Trees heeft een spreij gezonden, zoo keurig, met échte Brusselsche kant, dat je 'r je oogen niet van af kan houden. Met de luiermant zijn we al een eind op streek. 'k Merk alles zelf, want die gewoonte om 't in een magazijn te laten doen, vind ik afschuwelijk. Je moest hier de uitstalling kunnen zien, de uitstalling van het verrukkelijkst poppegoed, de nacht-

hemdjes, de mutsjes, de jurken, de stapels luiers! Krijg ik van *jou* ook een kleinigheid? 'k Weet dat het onbehoorlijk is er om te vragen, maar we zijn zoo lang vriendinnen geweest, en ik heb *om de kleinigheid die ons scheidde*, zoo openhartig amende honorable gedaan, dat ik het buiten jouw attentie nièt stellen wil. Je weet dat je een moeder in gelukkige omstandigheden niets weigeren mag. Nièts, hoor je, Gre? Zie je kans over te komen, als ik ontvangen mag? Ja? Ja? Ja? Groet Eduard (die dezen brief onder géén omstandigheden lezen mag) — denk je er aan? Je kunt hem het goede nieuws vertellen! Wees hartelijk omhelsd door je

LIES.

Meer stond er niet.

't Dagboek, ruw afgebroken, bevatte nog 'n paar bladzijden huishoudelijke notities.

7 Juni — 't Adres van de fijne wasch is: Boer, 37 Hoogendijkstraat, in het huis. Meegegeven —

- 3 overhemden.
- 2 blouses.
- 1 kanten kraag.
- 14 heere-boorden.
- 5 paar manchetten.

12 Juni. — Met de naaister afgesproken voor *f* 37.50, voering en soustaches inbegrepen.

19 Juni. — Vier vloermatjes à *f* 1.75 gehouden — de rest dadelijk terug. De vitrage is van *f* 0.67¹/₂.

Dit is het Besluit — als eene inbrandende lamp.
Anderhalf jaar later stierf de schrijfster.
Eduard hertrouwde na zes maanden.
Dr. Lukas Joosten heeft 'n ziekelijke dochter.

Meer zal de lezer-met-gezond-verstand niet wenschen
te weten — noch heeft de na-verteller over andere
feiten te beschikken.

Scheveningen, Juni/September 1905.

EINDE.